

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

55. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2008/9

Tartalom

Ajánló

DRÓTOS László: **K2**

Cikkek

KUKOR Ferenc: Könyvtár 2.0 a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban	403
LÁDI László: 2.0 – a weben és a könyvtárakban	415
DRÓTOS László–KŐRÖS Kata–TERNAI Zita: Adattármustra. Művészet	424

Beszámolók • Szemlék • Referátumok

LANKES, R. David–SILVERSTEIN, Joanne–NICHOLSON, Scott: Részvételi hálók: a könyvtár mint beszélgetés (Ref.: Dancs Szabolcs)	441
YAMAZAKI, Hisamichi: Az információs szakemberek szerepe és könyvtári stratégiák egy változó társadalomban (Ref.: Papp István)	(e)
FANG, Conghui: A könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumszolgáltatás története és fejlődése Kínában (Ref.: Viscocsekné Péteri Éva)	(e)
CLAYTON, Carl–PEARCE, Gilly: SINTO: regionális információs együttműködés Dél-Yorkshire-ban (Egyesült Királyság) (Ref.: Viscocsekné Péteri Éva)	(e)

EU-információ

Új bizottsági dokumentum az európai kulturális örökség digitalizálásával kapcsolatban • Hamarosan elérhetővé válik az Európai Digitális Könyvtár • Europeana: digitális festmények, könyvek, filmek és archívumok • Nemzeti digitalizálási projektek Európában • Linkajánló – digitalizáció Európában • Újdonságok • Levéltárak együttműködése (Összeállította: Kovácsné Koreny Ágnes)	448
---	-----

(e) = Csak a TMT e-változatában érhető el.

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 55 • 2008/9

Summaries

KUKOR, F.: **Library 2.0 services at the Metropolitan Ervin Szabo Library** 403

The Metropolitan Ervin Szabó Library started to introduce web 2.0 applications in 2006. The virtual reference of the European Union Collection at the library uses the following library 2.0 opportunities: social bookmarks, Google Search Engine, blogging and RSS feed collector. On the occasion of the Hungarian Year of Renaissance - 2008 a few new wiki sites have been created on PbWiki. The site reneszansz.pbwiki was launched by the Metropolitan Ervin Szabó Library. This site uses Youtube, Bubbleshare and mp3 for multimedia. The reference service related to contemporary world literature is supported by a collection of literary blogs, social bookmarks and an appropriate search engine, forming a mashup. This solution makes it possible to extend the scope of existing reference services, reaching authors and works which have not been discovered by Hungarian readers and academics yet, which have not been widely published or are not part of mainstream literature. The different departments of the library also use iWiW, the popular social network. All these solutions use open source software, which is a great relief for the budget and ICT infrastructure of the library.

LÁDI, L.: **2.0 on the web and at libraries**415

The basic tools of online communication have been widely used since the World Wide Web was launched. However, in recent years, a number of new, simple and efficient tools have appeared, causing a breakthrough in content production. The web 2.0 tools ensure the truly democratic participation of users in the creation of online content, thus foster further progress and expansion in this area. Networked services are increasingly used by young people perfectly familiar with cutting-edge web technology. For these young users, the Internet is a natural environment where they live and move around at ease. They use collaborative sites such as rss, blog, wiki, social networking, video and photosharing extensively. The philosophy of the web 2.0 – inviting users to become content producers at the same time – has been adopted in the library environment as well, urging libraries and librarians to take on new tasks and attitudes.

DRÓTOS, L.–KÖRÖS, K.–TERNAI, Z.: **Scrutiny of Hungarian databases. Arts**424

In the series “Scrutiny of Hungarian databases” independent experts evaluate various Hungarian online content services from the point of view of their use by libraries.

Kukor Ferenc

Könyvtár 2.0 a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban

Magyarország legnagyobb közkönyvtárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban (FSZEK) a fogalom megjelenéséhez képest elég korán, 2006 késő őszen elkezdődött a web 2.0-nak nevezett alkalmazások bevezetése. Bizonyos esetekben a különböző alkalmazások kombinálódnak. Az RSS szolgáltatás lehetősége a könyvtár portáljának a része, minden más említett szoftver nyílt forráskódú, azaz nem terheli a könyvtár költségvetését.

A könyvtár 2.0 fogalma nagyon friss. *Michael Casey* vezette be a szakkifejezést 2005 szeptemberében a „Library Crunch” című blogjában¹, az egyik első publikáció pedig *Jack Maness* nevéhez köthető². Már 2005 októberétől publikált a témában *Paul Miller*³. Mind Maness a hivatkozott cikkben, mind Miller megerősíti Casey elsőségét⁴. Ugyancsak 2005-ben használta a fogalmat *Ken Chad* azon cikkében, amelyben azt taglalja, hogyan felelnek meg a könyvtárak az internet következő generációjának, azaz a web 2.0-nak.⁵ Ez év novemberében Miller és Chad közösen publikált a témáról.⁶ A fogalom már korábban is felbukkant⁷, de mint egy futurisztikus riport címe, aminek semmi köze a szavak egyezésén túl a fogalomkörhöz. Magyarországon összefoglalóan a *KIT Hírlevélben Mikulás Gábor és Takács Dániel* írt erről először *Könyvtár 2.0* címmel.⁸ A *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban (FSZEK)* a témát először – dokumentálhatóan – a *Referenz-munkacsoport*⁹ 2007. február 28-i ülésén beszélték meg.

A könyvtár 2.0 egész egyszerűen a *web 2.0* könyvtári környezetben történő alkalmazása. „Nem egy új technika meghonosodásáról van szó, hanem egy új szemléletmód bevezetéséről”.¹⁰ Tudniillik „a klasszikus, dokumentum-szemléletű könyvtárdefiniáció felett közismerten eljárt az idő, az új környezet új információközvetítési módszereket kíván a közgyűjteményektől...”¹¹ Olyan módszereket, amelyeket már használnak az olvasók (közösségi alapú tartalomszolgáltatásokat, közösségszervező és közösségi kapcsolatokat menedzselő oldalakat, közösségi tartalom-előállítókat és tartalommosztókat stb.).¹² A web 2.0 és a könyvtár 2.0 jelenséggel már az írott hazai szaksajtó többször is foglalkozott.¹³ Ezek az írások a téma alapcikkeinek tekinthetők.

Jelen tanulmánynak nem az a célja, hogy elméleti síkon közelítse meg, hogy a könyvtár 2.0 – áttételesen a web 2.0 – filozófia, eszme, mozgalom, vagy pusztán már létező alkalmazások kumulatív közösségivé tétele, hanem a FSZEK honlapján működő 2.0-ás alkalmazások bemutatása. (Az alkalmazások neve után zárójelben indulásának az időpontja szerepel.) Azoknál az alkalmazásoknál időzőm el kicsit hosszabban, amelyek használata még nem annyira elterjedt a hazai könyvtári gyakorlatban. A bemutatott alkalmazások kivétel nélkül a könyvtári tájékoztatáshoz kapcsolódnak.

Európai uniós gyűjtemény 2.0

A FSZEK Központi Könyvtárának egy jó évtizedes múltra visszatekintő állománya az *Euroatlanti Integrációs Gyűjtemény* nevet viseli, és a könyvek és időszaki kiadványok mellett van/volt a könyvtár honlapján egy oldala is¹⁴. Korábban az oldal nem nyújtott semmi rendkívülit, tartalmazta a gyűjtemény rövid történetét, a dokumentumállomány összetételét, volt egy linkgyűjteménye, és felkerült rá néhány Európai Unióval, illetve európai uniós tájékoztatással kapcsolatos hír. Nos, ez az oldal tölti be a „kísérleti nyúl” szerepét, ezen az oldalon alkalmazták először komplexen a könyvtár 2.0-t.

FSZEKEU közösségi linkgyűjtemény¹⁵ (2007. november)

Induljunk el viszonylag messziről! A kilencvenes években úgy jött létre a Yahoo, hogy két stanfordi diák, *David Filo* és *Jerry Young* kedvenc könyvjelzőiket rendezgették, csoportosították, majd alcsoportokat hoztak létre, azaz kiépítettek egy hierar-

chikus, prekoordinált linkgyűjteményt. Az EU gyűjtemény eredeti linkgyűjteménye is így alakult ki.

Ha úgy tetszik, egy linkgyűjteményben is el lehet látni az adott linkeket rövid leírással, annotációval.

Ezzel szemben jelentős előrelépést hozott a web 2.0 egyik speciális találmánya, a közösségi linkgyűjtemény (1. ábra), amely a *del.icio.us*-ön¹⁶ helyezkedik el. Visszakapcsolódva a fejezet első mondatához, le kell szögezni, hogy a *del.icio.us* alapfunkciója eredetileg nem az, hogy közösségi linkgyűjtemény legyen, hanem az, hogy az eddig statikus, egy-egy adott számítógéphez kötött könyvjelzőket elhelyezze a virtuális térben.

Egy-egy linket fogjunk fel egy-egy rekordnak. Egy rekord a következő részekből áll:

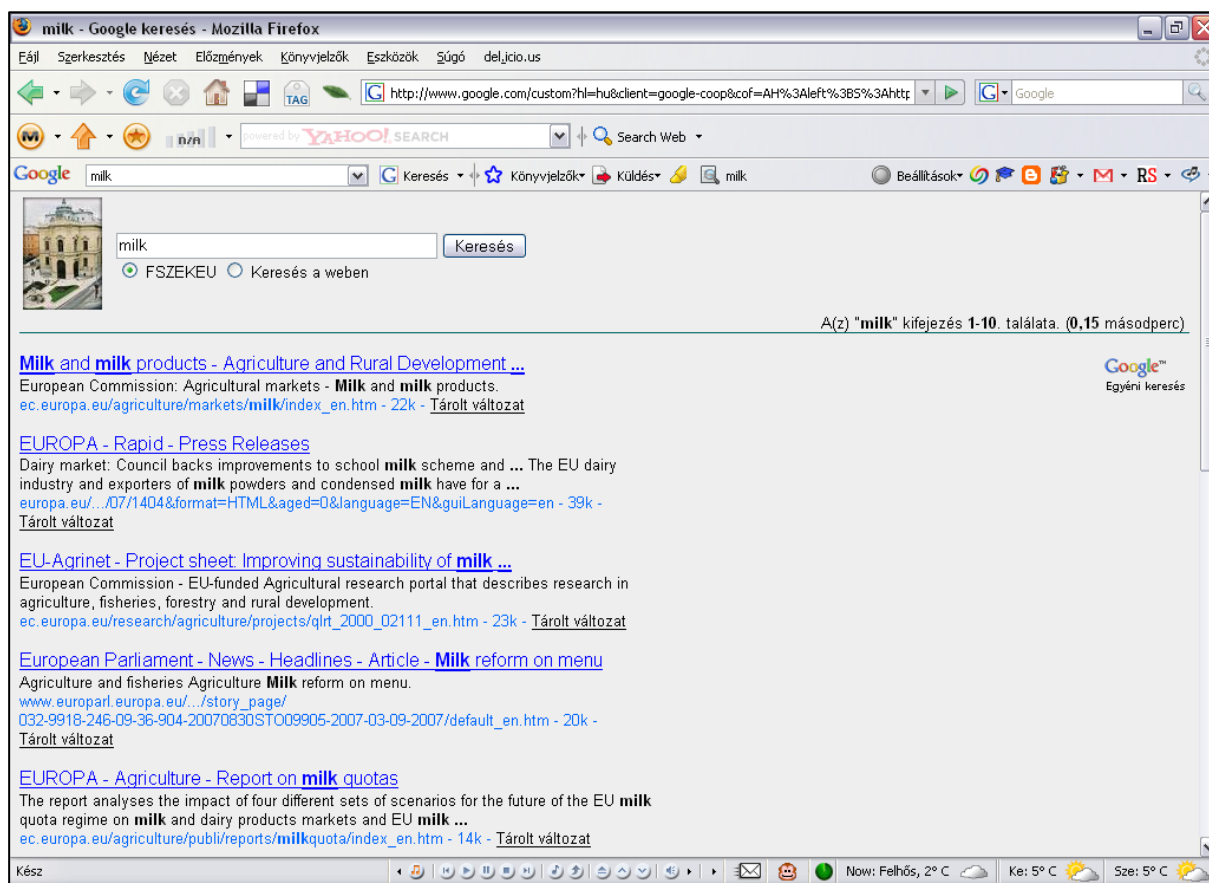
- a webhely neve;
- rövid leírás a webhelyről;
- címkék, amelyek tulajdonképpen tárgyszavak;
- bizonyos esetekben különböző erősségű rózsaszínű téglalapokban látható, hogy rajtunk kívül hányan tartották még érdemesnek lementeni saját rendszerükbe ugyanezt a weboldalt.

Amikor egy-egy rekordot lementünk a *del.icio.us*-ünkbe, akkor a webhelyet mi nevezzük el – habár eredetileg a rendszer felkínál egy elnevezést –, mi adunk róla leírást, és mi látjuk el címkékkel (tagokkal). Az adott *del.icio.us* oldal gazdája természetesen bármikor módosíthatja a fentieket, illetve jogában áll az adott rekordot megosztani (share) vagy nem megosztani másokkal. Itt rögtön találkozunk a web 2.0 két kulcsfogalmával, a *címkézéssel* és a *megosztással*.

Amint lassan gyülekeznek a rekordjaink, az oldal jobb felületén megjelennek a címkék. Amikor egy adott címke rákattintunk, akkor a jobb felületen megjelennek a kapcsolódó címkék (related tags), vagyis azok, amelyek valamelyik rekordban együtt szerepelnek az adott címkével. Illetve a képernyő balján már csak azok a rekordok jelennek meg, amelyek az adott címkével vannak ellátva. „Hab a tortán”, hogy a címkéket egy általunk jónak látott logika alapján összerendezhetjük (bundle), vagyis az történik, hogy egy linkgyűjtemény tárgyszavai között valamiféle logikai kapcsolatrendszer is kiépítünk.

1. ábra A FSZEK eu-s közösségi linkgyűjteménye

2. ábra Találat a *fszekeu* keresőmotorban

Fontos, hogy a már említett rózsaszínű téglalapokon keresztül be tudunk menni azoknak a *del.icio.us* rendszerébe, akik szintén lementették azt a rekordot, tehát valamilyen módon kapcsolódik hozzánk az érdeklődési körük, ebből tippeket kaphatunk hasonló oldalak megtekintéséhez, vagy lementéséhez.

A *del.icio.us/fszekeu* nevezetű közösségi linkgyűjtemény a cikk megírásának pillanatában több mint háromszáz – logikailag rendezett – linket tartalmaz, és ezzel Magyarország legnagyobb EU vonatkozású *könyvtári* linkgyűjteménye.

FSZEKEU keresőmotor a linkgyűjteményhez¹⁷ (2007. május)

A *del.icio.us/fszekeu* önmagában nem több egy korszerűsített linkgyűjteménynél. Attól válik többé, az növeli meg a használati értékét, az helyezi minőségileg magasabb szintre, hogy elkészült hozzá egy keresőmotor (2. ábra).

Az utóbbi pár évben a Google háza táján nincs megállás. Olyan alkalmazásokat tesznek lehetővé az egyszerű felhasználóknak, amelyek használathoz semmilyen különösebb informatikai tudás nem kell. Az egyik ilyen a Google Co-op¹⁸. Egyszerűen csak meg kell adni a keresőmotor elnevezését, ki kell választani a keresőmotor nyelvét, majd be kell írni azokat az URL címeket, amelyekben keresni szeretnénk, azaz személyessé formáltuk magát a Google-t.

A saját keresőmotorunk elve is az „eredeti” Google alapján működik. Vagyis használhatók például a Boole operátorok, illetve a talált rekordok küllemre is ugyanúgy néznek ki.

Mire jó a testre szabott keresőmotor? Az oldal keresőjébe be kell írni a keresni kívánt fogalmat vagy fogalmakat. Az alapbeállítás a FSZEKEU-ban (vagyis a linkgyűjteményben) történő keresés. De akinek ezek a találatok nem elegendők, az kereshet a teljes világhálón is.

A találati lista ugyanúgy jelenik meg, ahogy azt az alap Google-nál megszoktuk. A FSZEKEU keresőmotor nagy előnye, hogy egy adott fogalmat csak és kizárólag európai uniós relációban keres, hiszen a FSZEKEU linkgyűjteményt pásztázza a keresőmotor. Vagyis olvasóink keresőkérdése nem vész el a web végtelennek tetsző kavalkádjában.

Az sem elhanyagolható szempont, hogy mivel a linkgyűjteménybe hivatalos vagy megbízhatóság szempontjából kipróbált oldalak vannak felvéve, minden kapott információ ellenőrzött. Kereshetünk a joganyagban, a hivatalos dokumentumokban és a híryanagokban is.

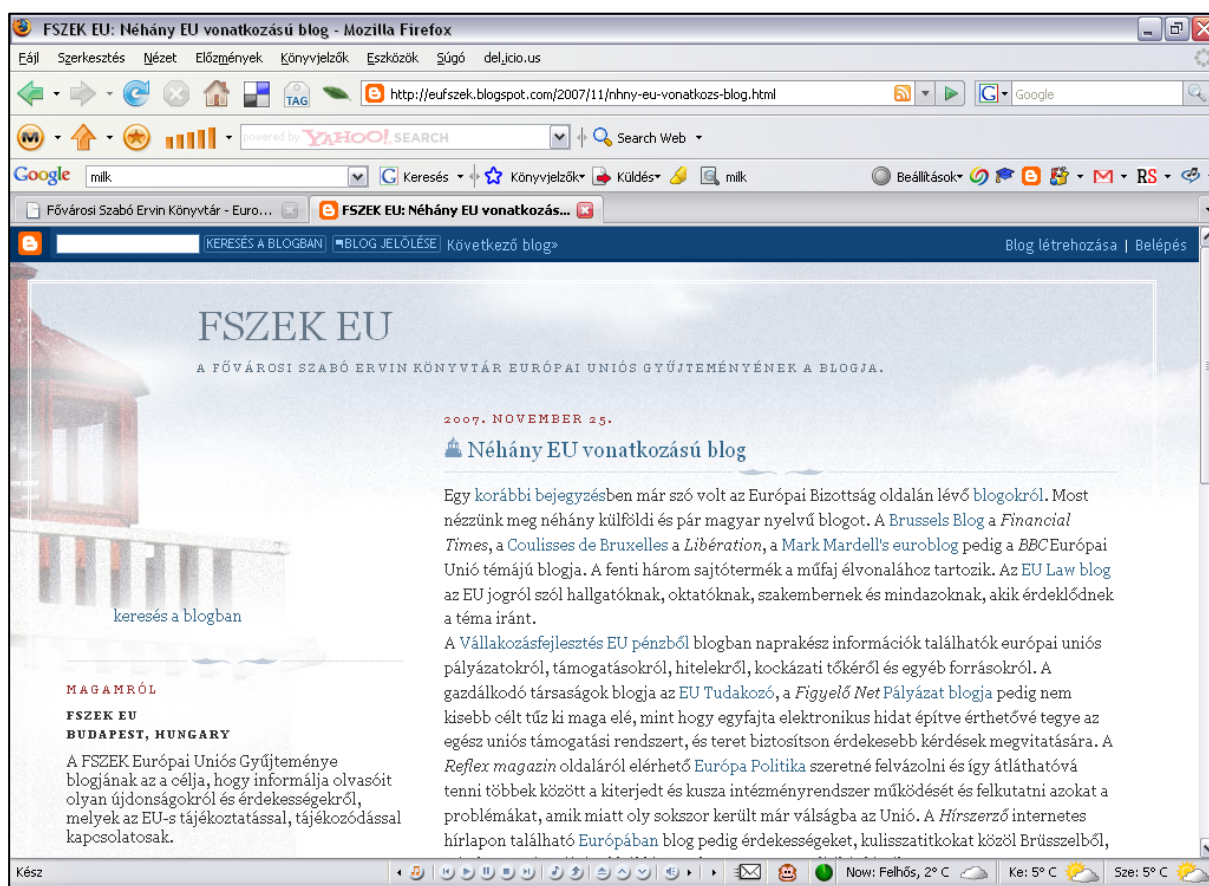
Álljon itt egy példa! Ha a tej és az EU összefüggéseit keressük, és beírjuk a hagyományos Google keresőbe a *milk AND eu* fogalompárt (vagy annak bármiféle variációját), több mint 600 ezer találatot kapunk. Ebből vajon mennyi lehet a releváns? De ha a FSZEKEU keresőmotorba – ami mint tudjuk a

del.icio.us/fszekeu linkgyűjteményben keres – írjuk be a *milk* szót, akkor csak száznál valamivel több találat érkezik, de azok garantáltan relevánsak.

Az a lényeg, hogy a keresőmotor segítségével a linkgyűjteményből már *tartalomszolgáltatás* is végezhető.

FSZEKEU blog¹⁹ (2007. július)

A FSZEK Európai Uniós Gyűjteménye az európai uniós tájékoztatással, tájékozódással kapcsolatos újdonságokról, érdekességekről blogformában informálja olvasóit (3. ábra). A blogforma arra jó, hogy egyrészt címkézni lehet a bejegyzéseket (post), másrészt lehetőséget ad az olvasónak az írásbeli visszajelzésre (comment). A blog – a keresőmotorhoz hasonlóan – a Google keretein belül működik.²⁰

3. ábra FSZEKEU blog

Ebben a blogban nincsen semmi rendkívüli, ami más blogoktól eltérne. Megemlíthető, hogy az oldal alján egy link mutat az *EuTube-ra*²¹, ami az Európai Unió – pontosabban az Európai Bizottság – *Youtube*-on történő megjelenése. Az oldal érdekessége, hogy ha nem az *EuTube* linkre kattintunk, hanem alul a videosáv elnevezés alatt lévő néhány *EuTube*-ból kiragadott kép egyikére, akkor egy kis kockában magának a blognak az oldalán indul el a film lejátszása. Vagyis ez esetben az *EuTube* egy plugin. (A pluginnek felhasználásáról még lesz szó a „Reneszánsz wiki” fejezetben.)

EuFeeds RSS gyűjtemény²² (2007. december)

A közel száz EU vonatkozású feed (tartalomfrissítő rendszer) jó része három kategóriába – EU intézményei, Európai Bizottság, és magyar, illetve külföldi hírlapok EU oldalai – sorolódik (4. ábra).

Olyan, a fenti kategóriákon kívül eső szervezetek, intézmények feedjeit is szolgáltatjuk, mint például az *OECD*, a *Nemzeti Fejlesztési Ügynökség*, a *Tempus Közalapítvány*, vagy a *Külgügyminisztérium* EU vonala.

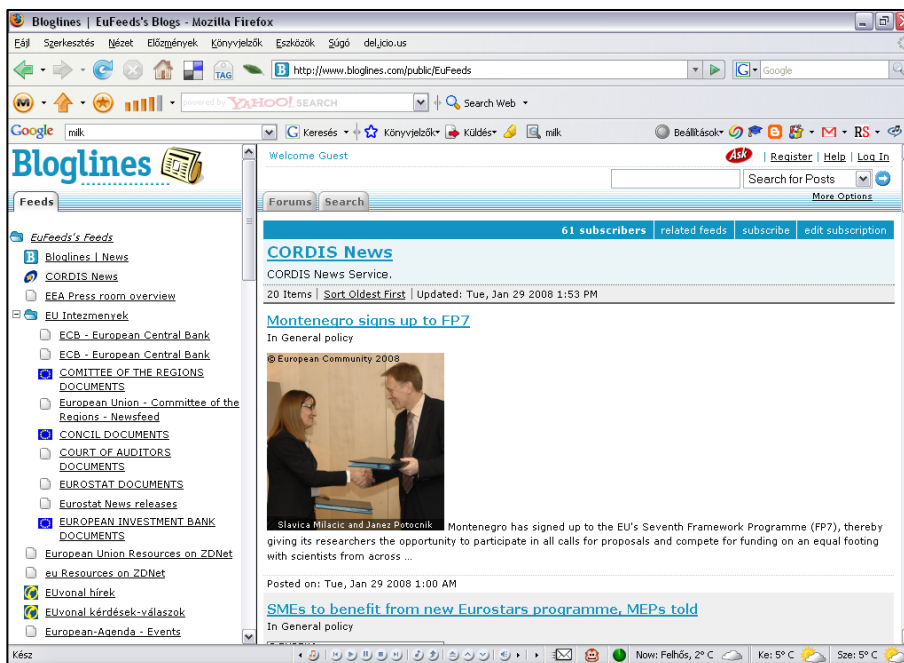
Először a *Netvibes*-on²³ kívántuk elhelyezni a feedeket, de ez nem tűnt jó megoldásnak, mivel a *Netvibes* használatához közölni kell a felhasználónevet és a jelszót, vagyis bárki módosíthatja, esetleg rossz szándékkal. Ezért *Paszternák Ádám*, Országos Idegennyelvű Könyvtár tanácsára a *Bloglines*²⁴ mellett született döntés. Meg kell említeni, hogy a feedeket a használó *.opml*-ként exportálni is tudja magának, vagyis nem kell újra összegyűjtenie a neki tetsző hírcsatornákat.

FSZEKEU wiki²⁵ (2007. július)

Ezen a wikioldalon (5. ábra) van leírva magának a gyűjteménynek a története. Az oldalsávban (sidebar) találhatóak a linkek. A *FSZEKEU* wiki a *PbWiki*²⁶ helyezkedik el.

Az oldal alján lehet e-mailen kapcsolatba lépni az EU gyűjteménnyel, illetve az oldalt le lehet menteni a *del.icio.us*-re, valamint RSS-t lehet kérni – valamennyit egy kattintással.

A *FSZEK* Európai Unió gyűjteménye ezen web 2.0-ás alkalmazásai közti átjárást a wiki és a blog esetében az egymásra és a többi alkalmazásra mutató linkek, a közösségi linkgyűjtemény esetében pedig a „web 2.0” címke biztosítja.

4. ábra Eu-s tartalomfrissítési szolgáltatás

5. ábra FSZEKEU wiki

Reneszánsz wiki²⁷ (2008. január)

2008 a reneszánsz éve Magyarországon. A FSZEK Központi Könyvtára erre az alkalomra készített el egy wikioldalt. Akárcsak a fent említett FSZEKEU, ez is a PbWikin helyezkedik el. Míg a

FSZEKEU wiki a virtuális európai uniós tájékoztatás egyik – messze nem a leglényegesebb – szereplője, addig a reneszánsz wiki (6. ábra) az alapalkalmazás, amelyre olyan látványos elemek épülnek rá, amelyeket a hang- és képmegosztó szoftverek tesznek lehetővé.

6. ábra: A reneszánsz wiki egy oldala

A főoldalon egy rövid leírás található, a lap alján lehet kapcsolatba lépni e-mailen a lap „gazdájával”. Ezen és az összes többi oldalon az oldalsávban (sidebar) található a tartalomjegyzék.

Az oldalsávban a tartalomjegyzéken kívül megemlítendő a „Recent activity” fül, ahol a lapgazda és a szerkesztésbe meghívottak megtekinthetik időrendben a legutóbb szerkesztett oldalakat, illetve a legutóbbi látogatók, pontosabban a legutóbb látogató számítógépek IP címeinek a listáját, bizonyos esetekben a gépek lokalizációját.

A könyvtár 2.0 szempontjából az oldal célja, hogy a lehető legtöbb – rendelkezésre álló – multimédiás lehetőséget kihasználja. Az oldal a szó szoros értelmében véve beszél, énekel, mozog, mi több, táncol.

A „reneszánsz táncok” linkre kattintva látható, hogy a Youtube-ból beépítve három tánc ott van az oldalon. Ez azért jó, mert maga a felvétel megy, és nem a Youtube „körítés” (kommentek, osztályzatok, hasonló oldalak, címkék stb.). Persze az oldal alján lévő linkeknél az eredeti Youtube oldal jön be, mert mégiscsak az említett „körítések” képezik a web 2.0 lényegét.

A „reneszánsz térképek” linkre kattintva látható, hogy az oldal tetején folyamatosan vetítődnek a térképek. Az alatta sorakozó linkekre kattintva a térképeket kinagyítva látjuk.

A „reneszánsz lantmuzsika” oldal linkjeire kattintva korabeli zenék hallhatók.

A „rövidfilmek a reneszánszról” oldalon a felsorolt linkek alatt fut néhány, a témára vonatkozó rövidfilm, alul pedig három egyenesben ki van emelve.

A „tanulmányok Balassi Bálintról” oldalon a bibliográfia felsorolása után megnyugtatásképpen szerepel megint egy Youtube anyag, aminek tartalma egy megzenésített Balassi vers.

A „reneszánsz képzőművészet” oldalon található képek a Web Gallery of Art²⁸ oldaláról származnak, és az oldal alján itt is látható egy film.

A „tanulmányok a reneszánszról teljes szöveggel” és a „reneszánsz témájú könyvek teljes szöveggel” elnevezés magáért beszél.

A „reneszánsz témájú könyvek” oldal a FSZEK OPAC-jából kimásolt irodalomjegyzéket tartalmaz.

A lap alján lévő link az Amazonnak a reneszánsz témájú könyveket tartalmazó oldalára mutat.²⁹

A „reneszánsz szerzők művei” oldalon a felsorolt könyvek a *Magyar Elektronikus Könyvtár*ból származnak. Mivel közülük *Shakespeare* dominál, alul elhelyeztünk egy részletet *Franco Zeffirelli Romeo és Júlia* című filmjéből. Erre kattintva eljutunk az *International Movie Database*-nek³⁰ a filmről szóló rekordjához. Maga az *imdb.com* is web 2.0 szisztémában működik.

Meg kell még említeni, hogy minden oldal jobb felső sarkában a „search wiki”-be beírva indul az oldal keresőmotorja.

A laptulajdonos és a szerkesztésre vagy olvasásra meghívottak ezen kívül minden oldalt elláthatnak kommentárral, illetve látják az eddigi szerkesztéshez felhasznált fájlokat. A források mindenütt meg vannak nevezve, csak és kizárólag nyílt forráskódú szoftverek (Youtube, Bubbleshare³¹, PbWiki) kerültek alkalmazásra, tehát minden jogtisztta, illetve ingyenes. Vagyis egy bizonyos célra szerveződött wikioldalon képesek vagyunk képet, hangot, mozgóképet megosztani – egy külső tárhelyen.

Közösségi linkgyűjtemény újra

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár honlapjának a központi könyvtári oldalán is – sok más könyvtárhoz hasonlóan – fel vannak tüntetve elektronikus folyóiratok.³² Mint az előbbi hivatkozásnál látható, alapesetben egyszerű betűrendes felsorolásról van szó. Nem árt, ha a folyóiratok a honlapon is szerepelnek valamilyen szakrendben. Fel lehetne állítani a szokásos könyvtári ETO szakrendet 0-tól a 9-es főosztályig, és a vegyes témájú folyóiratokat be lehetne sorolni több szakcsoportba is. A *Mozgó Világot* például legalább hét helyre, ami nem nevezhető elegáns megoldásnak. Ezért jó megint a *del.icio.us* alkalmazása, mivel egy-egy folyóiratot akárhány címkével elláthatunk. A *del.icio.us/fszekfoi*³³ (2007. október) adja a közel 300 folyóirat szakrendjét. Azaz, a listában minden folyóirat csak egyszer szerepel, de tetszőleges címkével, tetszőleges „szakba” besorolva, így egy-egy címkére kattintva megnyílnak a címkéhez tartozó folyóiratok rekordjai.

Az EU linkgyűjtemény és a folyóiratok – vagyis két teljesen más terület – „*del.icio.us*-ítése” bizonyítja, hogy a közösségi linkgyűjtemények elég sok mindenre használhatók.

Blogok + közösségi linkgyűjtemény + keresőmotor = mashup

Míg a FSZEKEU keresőmotor az EU vonatkozású közösségi linkgyűjtemény oldalában keresett, addig a FSZEKLitblogs kereső (2007. december) irodalmi tartalomszolgáltatást végez.

Az irodalmi blogok (litblogs)³⁴ *del.icio.us*-ön történő összegyűjtése *del.icio.us/litblogs*³⁵ (2007. december) irodalmi kuriózumnak tekinthető, az érdeklődők nyilván tudják hasznosítani. Ehhez is van egy keresőmotor, a FSZEKLitblogs kereső³⁶, amivel a blogokból tartalomszolgáltatást lehet végezni.

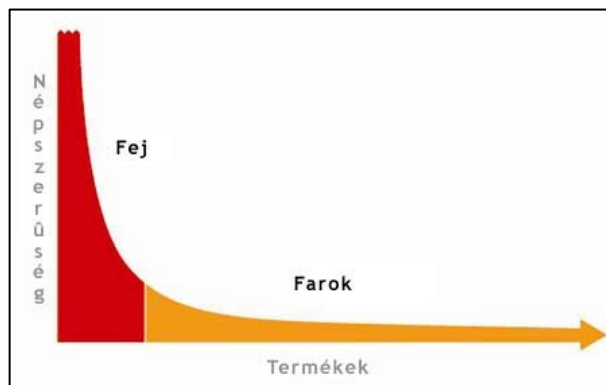
Mi ennek a gyakorlati célja? Egyszerűen a naprakészség. A FSZEK-nek a több évtizedre visszatekintő „Irodalmi kritikák, tanulmányok bibliográfiája” adatbázisa³⁷ van, amely időszak kiadványokat és tanulmányköteteket dolgoz fel. De ebben egy éppen most híressé váló alkotó – legyen bár az Amazonban akár több kötete is – nem feltétlenül szerepel, hiszen nem írtak még róla a feldolgozott magyar folyóiratok, a tanulmánykötetek még kevésbé. Egy irodalmi blogról viszont feltételezzük, hogy naprakész, tehát az irodalmi blogokban való keresés bizonyosan hoz eredményt.

Álljon itt egy amerikai és egy francia példa! Az 1951-es születésű Pulitzer-díjas *Edward P. Jones* a FSZEK katalógusában egy kötetrel szerepel, a Litblogs-keresőben 44-szer fordul elő. Az 1967-es születésű *Amélie Nothomb* négy művel szerepel az OPAC-ban, a kereső 55 találatot ad. Az „Irodalmi kritikák, tanulmányok bibliográfiája”-ban nincs róluk rekord.

A FSZEKLitblogs kereső értelemszerűen nem veszi fel a versenyt egy relációs adatbázissal, hiszen a Google-alapú keresőmotor szűkítési lehetőségei korlátozottak, illetve kiad minden említést, így meglehetősen zajos. De mégiscsak közöl valamilyen információt egy-egy alkotóról addig, amíg felfedezi őket a magyar irodalmi közvélemény, publikál róluk, és bekerülnek az „Irodalmi kritikák...” adatbázisba. Ezen kívül támpontokat adhat a könyvtárak szerzeményezési munkájához.

A Litblogs kereső akaratlanul belekeveredett a „hosszú farkok” (long tail) jelenségbe. A 7. ábrán látható grafikon fej részén helyezkednek el azok az alkotók, akik közismertek, ha úgy tetszik, a *mainstream* részei: ezek az alkotók kapnak helyet a bejáratott adatbázisokban, akár az „Irodalmi kritikák...” adatbázisban, akár a „Literature Online”

adatbázisban. A farkok részben pedig a különböző okokból [még] nem közismertek találhatók. A Litblogs kereső által eljuthatunk a farkok részhez, a bejáratott adatbázisokon keresztül nehezen, vagy idővel, vagy soha.

7. ábra „Hosszú farkok”

Jelen esetben találkozott három web 2.0-ás alkalmazás: a nem könyvtári emberek által írt irodalmi blogokat a könyvtár a közösségi könyvjelzők segítségével összegyűjti, valamilyen formában rendezi (címkézi), és a Google-féle keresőmotor segítségével azokból tartalomszolgáltatást végez. A több web 2.0-ás alkalmazás együttesét *mashup*nak, vagyis hibrid webalkalmazásoknak hívják.

Közösségi háló (2006. november)

A cikk megírásának a pillanatában a FSZEK tagkönyvtárai és a Központi Könyvtár részlegei közül 16 regisztrálta magát Magyarország legnépszerűbb közösségi hálózatán (social network), az iWiW-en (International Who is Who). A legelső 2006-ban a VI. kerületi Andrassy úti könyvtár volt. A legtöbb ismerőssel a XVIII. kerületi Lőrinci Nagykönyvtár (több mint 6000 fő), a Központi Könyvtár Zenei Gyűjteménye (több mint 5000 fő) és maga a FSZEK (több mint 1000 fő) rendelkezik. Az iWiW fszek-es gyakorlatát a könyvtár Honlap munkabizottsága megvizsgálta, és a következőkre jutott.³⁸

A regisztrációt illetően a kapcsolatot a tagkönyvtárak részéről egy-egy kolléga tartja, ő kezeli a jelöléseket, a visszaigazolásokat és az üzenőfalra írt üzeneteket. A jelölések és visszaigazolások menete jórészt hasonló elven működik. Számos könyvtár jelölt könyvtárosokat és viszont, tehát a kezdeményezés mindkét irányból megfigyelhető volt.

A jelöléseket illetően a regisztráció után a *Zenei gyűjtemény* a zenei kapcsolatok (zenei végzettség, foglalkozás, tevékenységi kör stb.), a *Lőrinci Nagykönyvtár* a kerületi irányítószámok (1181, 1183, 1185, 1188) alapján kezdeményezett és jelölt meg ismerősöket. A FSZEK csak saját kollégákat jelölt. Ez esetben természetesen a „helyi kör” nehezen lett volna meghatározható, hiszen minden budapestit jelölni kellett volna. A könyvtárosok részéről elutasítás nem volt tapasztalható.

A visszaigazolásokot illetően a magánszemélyektől érkező jelöléseket a könyvtárak elfogadják. Szervezetek, intézmények, üzletek stb. esetén a Zenei gyűjteményben ismét a zenei kapcsolat volt az alap, a Lőrinci Nagykönyvtárnál pedig a tevékenység helyi jellege. Elutasítás oka szervezetek esetében a politikai jelleg, illetve a nem konkrét személyek regisztrációja (pl. háziállatok) volt. Sehol nem elvárás a jelölőtől, hogy a megjelölt könyvtár tagja legyen. A könyvtárak ismerősei nagyobb részt magánszemélyek, kisebb részt intézmények, szervezetek.

Az üzenőfal használata, témakörei, használatának rendszeressége könyvtáranként eltérő. A legtöbb és legszerteágazóbb információkat a Zenei gyűjtemény tette fel, az ő aktivitásuk a legnagyobb. Utána a Lőrinci Nagykönyvtár következik, hetente 2-3 üzenettel. A Zenei gyűjteménynél gyakori a zenei előadásokra irányuló meghívó, a Lőrinci Nagykönyvtár a rendezvényeit és szolgáltatásait, a Központi Könyvtár szintén a rendezvényeit reklámozza ilyen módon.

Az iWiW átalakult, és az intézményi, közösségi bejelentkezéseket igyekszik fizetőssé tenni. 2008-tól az iWiW bevezette a klubrendszert. A nonprofit kategóriába sorolt intézményeknek, így a könyvtáraknak 5000,- Ft egyszeri regisztrációs díjat (de a tagok után esedékes havi térítést már nem) kell fizetniük. Ez a változás kérdésessé teszi a közösségi háló további használatát. A kevés ismerőssel rendelkező könyvtáraknak valószínűleg nem éri meg a jelenlét, a Lőrinci Nagykönyvtárnak vagy a Zenei gyűjteménynek ellenben nem éri meg elveszítene a több mint 6000 ismerősét.

Wikipedia³⁹ (2006. november)

Jelen cikknek nem feladata, hogy állást foglaljon a *Wikipedia* és az *Encyclopaedia Britannica* megbízhatóságáról folyó vitában⁴⁰, vagy abban, hogy a kettő egyáltalán összehasonlítható-e, az viszont

tény, hogy például a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak vajmi kevés az esélye arra, hogy valaha is *önálló*⁴¹ *szócikk* legyen a *Britannicában*.

A FSZEK Wikipedia oldala röviden ismerteti a könyvtár történetét, közöl néhány statisztikai adatot, valamint kapcsolódást nyújt a honlapjához, az OPAC-jához, illetve a már említett EU gyűjtemény wikioldalához. Felsőbb kategóriája a „Magyarország Könyvtárai” és a „VIII. kerület”.

Chat referenz (2006. július)

A robbanásszerűen terjedő virtuális referenzszolgáltatások alapja az online chat lett.⁴² A chat tulajdonképpen nem tartozik a „klasszikus” értelemben vett könyvtár 2.0 alkalmazások közé; anynyiban más, mint az e-mail, hogy visszaállítja a szinkrontájékoztatót. Viszont meglévő alap, amelyre olyan web 2.0-ás alkalmazásokat lehet építeni, mint a skype (azonnali üzenetküldő értelemben), a videotelefonálás vagy akár a fájlmegosztás.

A FSZEK-ben a Központi Könyvtár *Közfotár* nevű részlege (korábban Közhasznú Információs Szolgálat) végzi a chat-referenzszolgáltatást.

Képmegosztás⁴³ (2006. november)

A FSZEK Lőrinci Nagykönyvtárának van egy méltán népszerű túrákőre, ennek a dokumentálására alkalmazta először az intézményben az egyik részleg a képmegosztást. A túrák képanyagát a MyOpera szoftver⁴⁴ kezeli. Blogformában lehet beszámolni az eseményekről, így lehetőség van a visszajelzésre. Az elhelyezett anyagok címkézhetőek. RSS szolgáltatást is nyújt.

A KirándulóBlog hatékonyságát mi sem jelzi jobban, mint hogy az első 10 hónap alatt 87 ezer (!) látogatója volt az oldalnak.

Asszisztensképző blog (2007. november)

A FSZEK évtizedek óta folytatja könyvtári asszisztensképző tanfolyamait. A tanfolyamról történő interaktív tájékoztatást és tájékozódást az Asszistens2007 blog⁴⁵ segíti. Itt a blogmotor nem a Google, mint a FSZEKEU blog esetében, hanem a WordPress⁴⁶. Két RSS hírcsatornát szolgáltat. Található rajta tanfolyami tematikák és kérdőívek.

10+ blog⁴⁷ (2008. január)

A 10+ a FSZEK Börzsöny utcai könyvtárának kezdeményezése tizenéves olvasói számára. A részvétel feltétele a könyvtári tagság, illetve legalább egy bejegyzés megírása. Az oldal a kedvenc linkjeit a *del.icio.us/tizplusz*-on tárolja. Közvetlen elérés nyílik a Google Scholarra. A Meebo-val lehetőség van az oldalon a chatelésre. A képmegosztás a Flickr segítségével történik; működik az RSS szolgáltatás. Az oldal fel tudja készíteni ifjú bloggereit a web 2.0 használatára.

RSS⁴⁸ (2005. november)

Az RSS (Really Simple Syndication) szolgáltatás volt a FSZEK első könyvtár 2.0-ás alkalmazása. Öt hírcsatornát szolgáltat, ezek az Aktuális, a Hírek, a Rendezvények, a Kiállítások és a Játsszunk. Amíg az első fejezetben említett EuFeeds külső RSS-eket gyűjt össze, ez a FSZEK híreit szolgáltatja.

Képzés

A FSZEK Központi Könyvtára 2002 óta tart könyvtár- és internethasználói képzéseket alap- és haladó szinten. A tanfolyamokat elvégzők a továbbiakban egy internetklub keretében gyakorolhatnak, és képezhetik tovább magukat. 2007-ben néhány klubfoglalkozáson bemutatott bizonyos web 2.0-ás alkalmazásokat:

- az iGoogle és a Netvibes személyre szabott elkészítése,
- feltöltés és megosztás a box.net tárhelyen,
- blogolás a Google-on,
- közös dokumentumszerkesztés a Google Doc felületen,
- a Google Picasa, a Flickr és a Youtube használata.

Következtetések

A könyvtár 2.0 megjelenése alapvetően megváltoztatja a könyvtár, benne a tájékoztatás munkáját is, hasonlóan, mint annak idején az internetnek (*nota bene* a web 1.0-nak) a megjelenése. Az az óriási különbség, hogy a könyvtár 2.0 alkalmazások nem kívánnak anyagi beruházást, hiszen adott a számítógéppark, adottak a szakképzett tájékoztató könyvtárosok, és többnyire nincs szükség méregdrága szoftverekre. Egyvalami kell hozzá, az pedig a szemléletváltás. Egyik könyvtár, így a Fő-

városi Szabó Ervin Könyvtár számára sem az volt a kérdés, hogy kell-e vagy nem a könyvtár 2.0, hanem az, hogy mikor és milyen ütemben vezeti be alkalmazásait.

Irodalom és jegyzetek

- ¹ A blog címe: <http://www.librarycrunch.com/>; a Library Journal 2006.09.01. számában Laura C. Savastinukkal publikált cikke, amely a *Library 2.0 : Service for the next-generation library* címet viseli, a Könyvtár 2.0 kiáltványaként is felfogható. <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>
- ² MANESS, J.: Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries. = Webology, 3. köt. 2. sz. 2006. <http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html>
- ³ MILLER, Paul: Web 2.0 : Building the New Library. = Ariadne, 45. köt. 2005. okt. <http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller/>
- ⁴ MILLER, Paul: Library 2.0 : The Challenge of Disruptive Innovation című cikke 4. lábjegyzetében. = Talis White Paper. 2006. febr. http://www.talis.com/resources/documents/447_Library_2_prf1.pdf
- ⁵ CHAD, Ken: Library 2.0. = Public Library Journal, 20. köt. 4. sz. 2005. p. 11–12. <http://www.talis.com/resources/documents/pla2005.pdf>
- ⁶ CHAD, Ken–MILLER, Paul: The Libraries Matter?: The Rise of Library 2.0. = Talis White Paper. 2005. nov. http://www.talis.com/applications/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf
- ⁷ PI. ALBANESE, Andrew Richard: Campus Library 2.0. = Library Journal. 129. köt. 7. sz. 2004. p. 30–33., majd hozzászólások későbbi számokban a cikkhez.
- ⁸ KIT 2006/30. november 04. http://www.gmconsulting.hu/inf/kit/hircsokor/konyvtar_20.htm
- ⁹ A munkacsoport célja: foglalkozás a könyvtár tájékoztató munkájával és tájékoztatáspolitikájával, beleértve az ide tartozó tartalmi és informatikai kérdéseket.
- ¹⁰ LÁDI László: Könyvtár 2.0. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 17. köt. 2. sz. 2008. p. 16–28.
- ¹¹ KISZL Péter: Trendek és tendenciák az információszolgáltatások területén: könyvtár 2.0. Az elektronikus információszolgáltatás elméleti és gyakorlati kérdései – konferencia. Szombathely, 2006. október 10. Berzsényi Dániel Könyvtár. http://www.vasidigitkonyvtar.hu/vdkweb/iksz_konferencia/kiszl.html
- ¹² LÁDI, 2008.
- ¹³ PASZTERNÁK Ádám–TAKÁCS Dániel–MIKULÁS Gábor: Könyvtár 2.0, avagy közösen vagyunk tudásbirtokosok. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 16. köt. 9. sz. 2007. p. 10–23. és LÁDI, 2008.

- 14 http://www.fsze.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/euroatlanti_integracios_gyujtemeny
- 15 <http://del.icio.us/fszekeu>
- 16 <http://del.icio.us>
- 17 <http://del.icio.us/fszekeu/FSZEKEU>
- 18 <http://www.google.com/coop/>
- 19 <http://eufszek.blogspot.com/>
- 20 <https://www.blogger.com/start?hl=huChad>
- 21 <http://www.youtube.com/eutube>
- 22 <http://www.bloglines.com/public/EuFeeds>
- 23 <http://www.netvibes.com/>
- 24 <http://www.bloglines.com>
- 25 <http://fszekeu.pbwiki.com/>
- 26 <http://pbwiki.com/>
- 27 <http://reneszansz.pbwiki.com>
- 28 <http://www.wga.hu/>
- 29 Az Amazonra történő hivatkozás – például az új generációs OPAC-ok esetében is – azért lenne fontos, mert készen talál egy adott rekordot a kivonattal, a címkézéssel, a minősítéssel, az olvasói kommentekkel, a rekordkapcsolatokkal, azaz sok könyvtári munkát megspórol.
- 30 <http://imdb.com>
- 31 <http://www.bubbleshare.com/>
- 32 http://www.fsze.hu/?tPath=/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/linkgyujtemeny/efolyoiratok&prk=76780936
- 33 <http://del.icio.us/fszekfoi>
- 34 Az irodalmi blogokról bővebben: PALLAG Zoltán: Óriás szellemek – a Web 2.0 és az irodalom(kritika). = Magyar Narancs, 19. köt. 46. sz. 2007. p. 30–31. <http://mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=15526>
- 35 <http://del.icio.us/litblogs>
- 36 <http://del.icio.us/litblogs/keres%C5%91motor>
- 37 <http://database.fsze.hu:2007/irodopt/irod0402.htm?v=irod&a=start&a1>
- 38 A jelentést Csámpai Zoltán készítette.
- 39 http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C5%91v%C3%A1rosi_Szab%C3%B3_Ervin_K%C3%B6nyvt%C3%A1r
- 40 A Wikipedia és a Britannica összehasonlításáról lehet olvasni például itt: Wiki's Wild World. = Nature, 438. köt. 7070. sz. 2005. p. 890.
- 41 A Britannica Online-ban meg van említve néhány másik nagy könyvtárral a Magyarország kulturális életét taglaló szócikkben.
- 42 MOYO, Lesley M.: Elektronikus könyvtárak és az új szolgáltatási paradigma megjelenése. = TMT, 52. köt. 3. sz. 2005. p. 127–130.
- 43 <http://my.opera.com/fairenc/blog/>
- 44 <http://my.opera.com>
- 45 <http://www.fsze.hu/asszisztens/>
- 46 <http://wordpress.com/>
- 47 <http://www.fsze.hu/tizplusz/>
- 48 <http://www.fsze.hu/rss>

Irodalom

ANDERSON, Chris: Hosszú farok. Budapest, HVG Kiadó, 2007. 276 p. ISBN 963 968620 5

CASEY, Michael E.–SAVASTINUK, Laura C.: Service for the next-generation library. = Library Journal, 131. köt. 14. sz. 2006. p. 40–42. <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html> [2008.01.15.]

CHAD, Ken: Library 2.0. = Public Library Journal, 20. köt. 4. sz. 2005. p. 11–12. <http://www.talis.com/resources/documents/pla2005.pdf> [2008.03.17.]

KISZL Péter: Trendek és tendenciák az információsztárság területén: könyvtár 2.0. Az elektronikus információsztárság elméleti és gyakorlati kérdései – konferencia. Szombathely, 2006. október 10. Berzsényi Dániel Könyvtár. http://www.vasidigitkonyvtar.hu/vdkweb/iksz_konferencia/kiszl.html [2007.12.30.]

LÁDI László: Könyvtár 2.0. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 17. köt. 2. sz. 2008. p. 16–28.

MANESS, J.: Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries. = Webology, 3. köt. 2. sz. 2006. <http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html> [2008.01.15.]

MILLER, Paul: Web 2.0 : Building the New Library. = Ariadne, 45. köt. 2005. okt. <http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller/> [2008.03.15.]

MILLER, Paul: Library 2.0 : The Challenge of Disruptive Innovation című cikke 4. látjegyzetében. = Talis White Paper. 2006. febr. http://www.talis.com/resources/documents/447_Library_2_prf1.pdf [2008.03.15.]

MOYO, Lesley M.: Elektronikus könyvtárak és az új szolgáltatási paradigma megjelenése. = TMT, 52. köt. 3. sz. 2005. p. 127–130. http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=3877&issue_id=460 [2008.01.15.]

PALLAG Zoltán: Óriás szellemek – a Web 2.0 és az irodalom(kritika). = Magyar Narancs, 19. köt. 46. sz. 2007. p. 30–31. <http://mancs.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=15526> [2007.12.16.]

PASZTERNÁK Ádám–TAKÁCS Dániel–MIKULÁS Gábor: Könyvtár 2.0, avagy közösen vagyunk tudásbirtokosok. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 16. köt. 9. sz. 2007. p. 10–23.
<http://konyvtar20.pbwiki.com/>
[2007.12.16.]

SZALÓKI Gabriella: Virtuális együttlét, valós siker: az online közösségek. = TMT, 53. köt. 9. sz. 2006. p. 409–421.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4503&issue_id=475
[2007.12.30.]

TAKÁCS Dániel–MIKULÁS Gábor: Könyvtár 2.0. = KIT, 39. sz. 2006.
<http://www.gmconsulting.hu/inf/kit/hircsokor/konyvtar20.htm>
[2007.12.30.]

Beérkezett: 2008. II. 13-án.

Kukor Ferenc

a FSZEK Központi Könyvtára
szakértője, csoportvezetője,
a Referenz Munkabizottság titkára.
E-mail: kukorf@fszek.hu

Könyvtárosok kitüntetése Szent István ünnepe alkalmából

Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje

Szabó Sándor, az ELTE nyugalmazott egyetemi docense,
Cserbák András, az MTA Könyvtárának munkatársa.

Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt

Varga-Sabján Gyula, a kiskunhalasi Martonosi Pál Városi Könyvtár igazgatója.

Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt

Maróti Katalin, a budapesti Könyvtárellátó Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt

Mayerné Baán Magdolna, a Soroksári Múzeum Baráti Körének alapítója, nyugalmazott könyvtáros
Pál Miklósné, a Békés Megyei Könyvtár és Humán Szolgáltató Centrum nyugalmazott igazgató-helyettese,
Zorkóczy Antónia, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkaügyi osztályvezetője.

Széchenyi Ferenc Díj

Pojjákné dr. Vásárhelyi Judit, tudományos kutató, az Országos Széchényi Könyvtár XV-XVIII. századi Könyvtártörténeti Osztály vezetője,

Ramháb Mária, a kecskeméti Katona József Könyvtár igazgató főtanácsosa,

dr. Szögi László, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Egyetemi Levéltár főigazgatója

Szinnyei József Díj

Kereszturi József, a pécsi Városi Könyvtár igazgatója,

Keszeiné Barki Katalin, a Nyugat-magyarországi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója,

Kégli Ferenc, az OSZK nyugalmazott osztályvezetője,

dr. Virágos Márta, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója,

dr. Wojtilláné dr. Salgó Ágnes, az OSZK Régi Nyomtatványok Tára osztályvezetője,

Zselinszky Lászlóné, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár osztályvezetője.

Szívből gratulálunk!

A TMT szerkesztősége

Ládi László

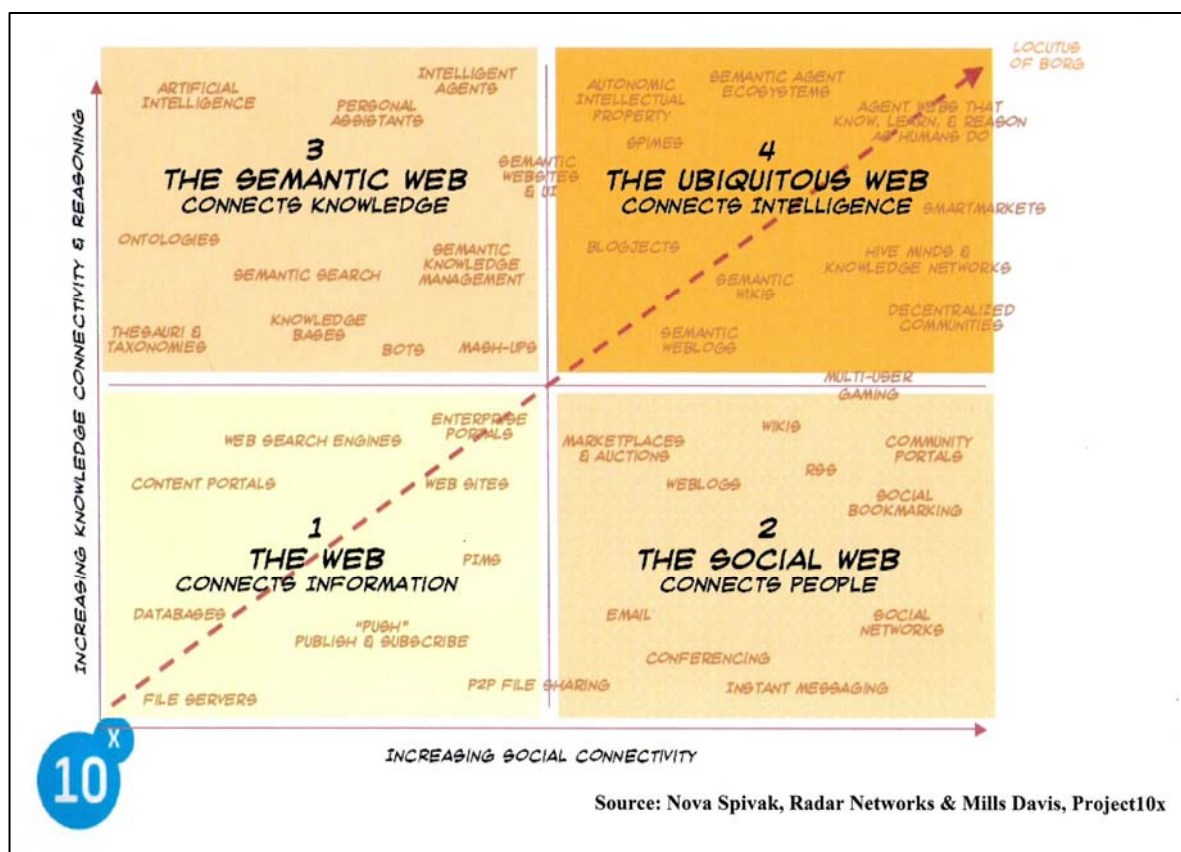
2.0 – a weben és a könyvtárakban

A 2.0 kifejezés a technikai változások mai tempóját tekintve egyáltalán nem új. Már több mint négy éve forog a sajtóban és a web világában. Ez napjainkban nagyon hosszú idő. Már arra is elég, hogy egyesekben a lerágott csont – elavult, idejétmúlt, nem cool – benyomását keltse. Ugyanakkor sok embernek még mindig ismeretlen, idegenül hat. Kezdetekben csak a webre vonatkoztatták, azonban nagyon rövid időn belül a legtöbb szakterület elkezdte a saját 2.0-ás verzióját, vagy mondhatjuk úgy is, hogy a „jövőképét” megalkotni. Ez mind a web 2.0-ra, mind a könyvtár 2.0-ra igaz. Mit jelentenek ezek a kifejezések? Miért kell ezzel mindenkinek megismerkedni, aki az információ feldolgozásával napi kapcsolatban van? A cikkben mindkét kérdésre igyekszünk rövid és érthető választ adni.

A web 1.0-tól az újabb verziók felé

Nagyon sok, a web fejlődését illusztráló kép, ábra található az interneten. Ezekből választottam ki

egy olyat, amely szemléletesen és jól áttekinthetően mutatja a fejlődést, az egyes lépcsőfokok kialakulását (1. ábra).¹

1. ábra Internet evolúció

A hálózatos működés kezdetei még nem kötődtek a webhez. Az információcsere nagyon alacsony szinten történt: gyakorlatilag csak karakteres felületen bonyolódott, legfontosabb lehetőségei az e-mail, a telnet, a newsgroup, és az ftp voltak. A world wide web megjelenésével lett igazán mindenkié az internet. Az információcsere eszközei szabványossá váltak és egyszerűsödtek. A world wide web általánossá válásával mindenki számára lehetővé vált a tartalom-előállításban is részt venni, és már ebben az időszakban megjelentek az első „közösségi” tartalmak is. Utólagosan nevezhetjük ezt az időszakot a *web 1.0*-ás korszakának. Annak ellenére, hogy közösségi élet és fájlcsere már ekkor is volt, a webet a fejlesztők által létrehozott és kézben tartott személyes és intézményi weblapok uralták.

A web feltalálása óta eltelt időszak egyre népszerűbbé és természetesebbé tette az emberek számára a hálózati tartalmak használatát. Lassan megjelentek és gyorsan népszerűvé váltak olyan új szolgáltatások, amelyek jelentős minőségi ugrást jelentettek az internet használatában. Egyre több egyszerű és hatékony technológia válik elérhetővé mindenki számára, hogy a tartalomfejlesztésben, előállításban aktívan részt vegyen. A „közösségi” tartalmak egyre népszerűbbé válnak (RSS [hírcsatorna], blog, wiki, social networking, audio-, foto-, videosharing stb.).

Ezt a korszakot – kicsit már visszanezve a fejlődésre – nyugodtan nevezhetjük egy új korszak kezdetének. A szakirodalom ezt *web 2.0*-ként határozta meg. Érvek sokaságát sorolták már fel mellette és ellene. De minden kezdeti ellenérv mellett egyre elfogadottabb lett a kifejezés, és a 2.0 kiterjesztés megjelent sok más szakterület informatikai világában is.

És már itt van a *web 3.0* is! Bármely keresőben megnézzük, találatok ezreit kapjuk rá – holott még a 2.0-t sem ismeri a felhasználók egy része. A 3.0-val kapcsolatos fejlesztések az internetes tartalmak intelligens feltárására helyezik a súlyt. Tudásbázisok, ontológiák, taxonómiák fejlesztésével, létrehozásával, az intelligens keresők fejlesztésével igyekeznek megkönnyíteni a jövő használójának az információk világában való tájékozódást. A szemantikus keresők és alkalmazások olyan forradalmi változást jelentenek az eddigi fejlesztésekhez hasonlítva, hogy a legtöbb fejlesztő, kutató jogosan használja ezzel kapcsolatban az új verziószámot és nevezi ezt a webfejlődés új szintjének.

Amint a képen is látszik, a fejlődés nem áll meg: a teoretikusok – fantaszták – már tovább gondolkodnak és álmodoznak a 4.0-ás *webről* is. Az ábrán a „mindenben-mindenütt jelenlévő” webként jelenik meg, ahol intelligens személyi ügynökök végzik a testre szabott tartalmi feltárást, keresést. Ez azonban még annyira a távoli jövő, hogy minden konkrét kijelentést erős kétségekkel kell fogadnunk, hiszen egy-egy új technológiai fejlesztés gyökeresen meg tudja változtatni a fejlődés irányát. (Ki tudja, hogy 2020–2030 környékén milyen hardverkörnyezet áll majd a rendelkezésre, és ezeken milyen tartalmakat lehet majd futtatni. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy 30 éve a legoptimistább fejlesztők is úgy gondolták, hogy néhány ezer számítógépet lehet csak eladni!)

A Web 2.0 részletesebben

Napjaink egyik legnépszerűbb kifejezése!² Rövid időn belül annyira népszerű lett, hogy alig van olyan szakterület, amely nem vette át a kifejezést, vagy nem használja azokat az alkalmazásokat, amelyek a *web 2.0*-nak szerves részét képezik. Kezdetben csak a naprakészséget jelentette, ha valaki használta a kifejezést vagy hivatkozott rá a tevékenységében, lassan azonban egyre több szakterület megtalálja azokat az alkalmazásokat, amelyek felhasználásával a kommunikációja hatékonyabbá, látványosabbá, közösségivé válik.

Nagyon sok megközelítés, sokféle próbálkozás található a meghatározására, de nincs egyetlen, általánosan elfogadott definíció. A legtöbben a benne található eszközöket, alkalmazásokat igyekeznek felsorolni. Ez mutatja meg leginkább a kifejezés lényegét is. Az egyik szakértői csoport az egyik, a másik a másik oldalát emeli ki, hangsúlyozza. Még leginkább azzal a módszerrel lehet leírni, hogy mindazon alkalmazásokat igyekszünk körbejárni, amelyeket vele kapcsolatban említenek. Nézzük meg a következő ábrát!³ Kicsit ijesztő, kaotikus (2. ábra).

Ma már szinte lehetetlenség áttekinteni, mert olyan ütemben gyarapodnak a különböző 2.0-ás szolgáltatások, hogy követésük szinte meghaladja egy ember lehetőségeit.

Egy évvel ezelőtt, csak a magyarországi szolgáltatásokat vizsgálva, néhány nap ráfordítással közel teljességgel meg lehetett találni azokat az oldalakat, amelyeknek könyvtári vonatkozásai is voltak.

2. ábra A web 2.0 ábrázolása

Ma már nem vállalkoznék rá, mert naponta találkozom új és új szolgáltatással, alkalmazással. Az áttekintés nem egy térkép, hanem egy erősen hiányos mozaik lenne. És ami egy éve még esetleg „népszerű” lehetőség volt, az mára már kevésbé használható, kevésbé „közösségi” lett. Elég az a példa, hogy az iWiW üzleti kézbe kerülésével az intézményi regisztrációk fizetőssé váltak. Ezzel a legtöbb könyvtár előtt már azelőtt bezárult ez a kapu, hogy használatba vette volna.

A web 2.0 címkéi

A legtöbb áttekintés igyekszik valami rendszert kialakítani, amikor a web 2.0-ról beszél. Nekem is megszokott ez a megközelítés – főleg, ha a könyvtáros lelkem előtérbe kerül –, és többnyire igyekszem magam is ezt az utat járni, de mindig marad bennem kétség, hogy nem sikerült! És hiába próbálok megint változtatni, finomítani a csoportosításaimat, újra azt érzem, hogy nem tökéletes, mert valami, ami tegnap jelent meg, nem illik egyik cso-

portba sem, vagy nagyon erőltetett az általam felállított kategória.

Most megpróbálok egy másik utat követni – legalább annyira logikus, mint az összes többi! Az ábrára hagyatkozva, az óramutató járásának megfelelően fogom röviden áttekinteni az egyes tevékenységeket, szolgáltatástípusokat, és jelzésszerűen ismertetni ezek lényegét.

Párbeszéd: megváltozik a kommunikáció formája a cégek, intézmények és a felhasználók között. Közvetítők nélküli problémamegoldás, azonnali reakciók a problémákra.

Kommunikáció: az információtovábbítás minden szinten és formában jelentősen leegyszerűsödik és a felhasználókat előtérbe helyezve zajlik.

Közösségi háló, programok: az egyik olyan új szolgáltatás, amellyel a nagyközönség leggyakrabban találkozik. Számátalan változata, típusa alakult ki. Önmagában csak erről is lehetne egy

külön részletes elemzést készíteni. Közös jellemzőjük: azonos érdeklődésű tagok. Az érdeklődés forrása lehet a hobby, a közös munka, a szakmai végzettség, a közös iskola stb. Ennek megfelelően lehet beszélni személyes és professzionális közösségi oldalakról, amelyek tagsága a néhány tíztől a több 10 millióig terjedhet. Néhány magyar közösségi oldal: iWiW, myWIP, it2it.

Közösségi tudás: az egyes résztvevők tudása összeadódik, és ezzel magasabb szintű „intelligencia” képződik. Erre a legkülönbözőbb szakterületek résztvevőiből lehet csoportokat kialakítani.

Címkék: szintén nagyon gyakran lehet vele találkozni a legkülönbözőbb alkalmazásokban. A közösségi tárgyszavazás, címkeragasztgatás mára teljesen megszokott tevékenységgé vált. Sok, és egymástól nagyon eltérő területen alkalmazzák. Van, ahol a címkékhez rendelik a tartalmakat, van, ahol a tartalmakat látják el címkékkel. (Könyvtárak is lehetővé tették felhasználóiknak, hogy a különböző dokumentumaikat címkézzék, tárgyszavazzák.)

Hírnév, bizalom: a felhasználók az előtérbe kerülnek. Az internetes alkalmazásaikban egyre nagyobb befolyással lehetnek környezetükre, híres, befolyásos emberré válhatnak. Főleg a blogok világában vált jellemzővé ez a lehetőség. Átveszik a hagyományos médiától a véleményformáló, megbízható hírforrás szerepét.

Második generációs keresőgépek: a keresés már nem szövegalapú, hanem a szavak, kifejezések jelentését veszi figyelembe. A jövőben egyre általánosabb lesz ezek elterjedése. Használatukkal a keresés sokkal könnyebbé, pontosabbá válik.

Long tail (ritka használat; kis igénybevétel; ritkán használt stb. lehetne a „műfordítása”): a kevésbé ismert vagy népszerű tartalmak, szolgáltatások igénybevételével is lehetővé vált gazdaságos, sikeres üzleti alkalmazások kialakítása. Különösen érdekes ez a könyvtári szolgáltatások területén, hiszen a könyvtári dokumentumok használata pont ebben a modellben működik. (A könyvtári rendszer egésze nagyon sok fontos, ritka, nehezen hozzáférhető dokumentumot őriz. Ezek használata a hagyományos eszközökkel nehézkesen történik. Nem mindenki számára biztosított az azonos esélyű hozzáférés. Ezeket hozzáférhetővé téve – digitalizálással – elégíthetik ki a könyvtárak az igényeket sokkal magasabb szinten.)

Tartalomajánlók: a világunk egyre inkább elsüllyed az információk özönében, ezen próbál segíteni a tartalomajánlás műfaja, amely szintén változatos formában segít kiválogatni az „értékes” tartalmakat a klasszikus osztályozáson keresztül, a legolvasottabb, legnépszerűbb stb. kategóriák segítségével. Ide tartozik a folkszónómia alkalmazása is, ahol a felhasználók a legkülönbözőbb címkéket adják a különböző dokumentumoknak.

Adatok és információk: a tartalom egyre fontosabbá válik. Erre épül nagyon sok 2.0-ás szolgáltatás a különböző megosztókon keresztül a hírcsatornákon át a tartalmak újracsomagolásáig.

Az azonnali figyelemfelhívás legelterjedtebb eszközévé váltak a különböző RSS szolgáltatások és a hozzájuk készített olvasóprogramok, amelyek lehetővé teszik egymással párhuzamosan több száz hírforrás figyelését is.

A tartalom megosztása: szintén nagyon széles körben elterjedt: videó, fotó, zene, szövegek milliói találhatóak az interneten. Legális változataik is nagyon népszerűek, de az illegális oldal is nagyon elterjedt. (Több becslés alapján az illegális tartalommegosztók generálják a web forgalmának nagyobbik szeletét. Pl. éjszaka a teljes internetforgalom 95%-a P2P, de napközben is eléri a 80-85%-ot.⁴)

Creative Commons: szorosan kapcsolódik a fenti címkéhez a szerzői jog kezelésének a kitérítése, amely lehetővé teszi a tartalmak „jogszerű” felhasználását is. Jelenleg a szerzői jogoknak két nagy irányzata küzd egymással. Az egyik minden eszközzel igyekszik gátolni és tiltani az illegális tartalmak terjedését, felhasználását – váltakozó sikerrel vagy sikertelenséggel. A másik irányzat több lehetőséget kínál a szerzőknek arra, hogy a tartalmak legális felhasználására meghatározott engedélyt adjanak. („Minden jog fenntartva” kontra „néhány jog fenntartva”). Az utóbbi változat a nem üzleti célú felhasználást többnyire legálisan lehetővé teszi.

Felhasználói tartalomfejlesztés: amikor az információ-előállítók lehetővé teszik, hogy a felhasználók az elkészített tartalmakat megváltoztassák, bővítsék, fejlesszék. Ezáltal sokkal bővebb, gyakran jobban szerkesztett, és sokkal alacsonyabb költséggel előállított szolgáltatást tudnak nyújtani.

Civil újságírás: a média eddigi koncentrált, ellenőrzött formája kiszabadult, és a civil, állampolgári

híradások egyre inkább előtérbe kerülnek. Példá erre néhány katasztrófa, háborús helyzet, amikor a hivatalos források is már ezekre építve adták köz- zé a friss, helyszíni információkat.

Közreműködés: az egyik leggyakrabban használt szó a 2.0 világában, szinte minden kezdeménye- zés arra épít, hogy mindig lesznek emberek, akik különböző okokból, de részt vesznek majd a tar- talmak építésében, a programok készítésében, a szolgáltatások fejlesztésében.

Érdekes munka: régi tapasztalat, hogy a szemé- lyes érdeklődés, kíváncsiság sokkal hatékonyabb, mint a már megunt vagy sosem szeretett. Ezért ezek az alkalmazások sokszor jobbak, érdekeseb- bek, mint a hivatalos szolgáltatások. Működésük, elkészültük, fejlesztésük hatékonyabb, színesebb, mint a régi webes alkalmazások zöme.

Egyszerűség: minél egyszerűbben használható, könnyen átlátható alkalmazások fejlesztése a cél. A felhasználóknak legyenek magától értetődőek a használat feltételei. Személyre szabható külsők, formák és weblapok.

A web mint platform: nagyon sok alkalmazás költözik át a személyi számítógépről a webre. Egy- re több olyan program készül, amelyhez nincs szükség helyi telepítésre, hanem az internetről használható. Elsőként főleg irodai alkalmazások, kép- és videokezelők jelentek meg a kínálatban. Majd egyre nagyobb választékban álltak rendelkezésre a személyes dokumentumkezelők is. Jelen- leg már lehetőség van arra, hogy a netre kapcso- lódva bárhol hozzáférjünk a kedvelt programjaink- hoz, valamint a teljes dokumentumtárunkhoz. Csoportmunka keretében helyszínektől függetlenül tudunk együtt dolgozni tetszőleges partnerekkel.

Térképek: térképalapú szolgáltatások sokaságát hozták létre a felhasználók. Minden olyan alkalma- zás, amelynek van földrajzi vonatkozása, felhasz- nálja ezt a lehetőséget: könyvtáratól⁵ a BKV-ig.

Csatlakozófelületek (interfaces): lavinászerűen bővül a számuk. Gyakorlatilag ezek segítségével mindenki elkészítheti a saját web 2.0-ás megoldá- sait. Létrehozhat közösségi tartalmakat, megosz- that tartalmakat, csoportmunkát folytathat, térképre rakhatja adatait stb. Ingyenesek, könnyen kezelhe- tők, nagyon sok alkalmazásba egyetlen mozdulat- tal átemelhetők.

Mobilitás: a felhasználó maga választja meg az adatainak elérési helyét, valamint az ehhez szük- séges eszközöket. A PC-s korszakot egyre inkább felváltja majd a mobil kommunikáció kora.

A leggyakoribb web 2.0-ás alkalmazások

Maps: a legismertebb a Google Maps, amely egy- re bővebb szolgáltatásaival nagyon sok felhaszná- ló kedvencévé vált. Könnyen kezelhető csatlófe- lületének köszönhetően egyre több weboldalon találkozhatunk a beépítésével.

Wiki: egy szoftvertípus neve, egy keretrendszer, amivel könnyen lehet hipertexteket létrehozni. Többen is hoztak létre olyan programot, melynek segítségével közösségben tudunk meghatározott tartalmakat szerkeszteni. Az egyik legismertebb alkalmazás, ami ennek segítségével készül, a Wikipédia⁶. Segítségével egyre elterjedtebb a kü- lönböző tudásmenedzsment-rendszerek kialakítá- sa. (Felhasználására a blogtól az újságig mindenre lehet példát találni.)

RSS: nagyon egyszerűen alkalmazható hírtovábbí- tó eszköz mind a felhasználóknak, mind a szolgálta- tónak. Gyakran frissülő szolgáltatások (többek között blogok, portálok) használják, az oldalaikon megjelenő új tartalmak (cikkek, bejegyzések) rövid összefoglalójának terjesztésére. Sok szempontból a hírlevél web 2.0-ás utódjának tekinthető.⁷

Blog: az eredeti „weblog” kifejezés a „web” és „log” (napló) szavak összetételéből keletkezett, ebből rövidült a mára bevetté vált blog alak.⁸ Mind a fej- lesztőknek, mind a felhasználóknak nagyon egy- szerű a szükséges szoftver használata. Az elké- szült tartalmak többnyire fordított időrendben, lin- kekkel ellátott, címkézett bejegyzések, amelyekhez az olvasók megjegyzéseket fűzhetnek. Népszerű- ségére jellemző, hogy 112 milliónál több blog talál- ható már az interneten!⁹ Elterjedtsége hozta ma- gával, hogy különböző osztályozások szerint pró- bálják őket kategóriákba sorolni: személyes, tema- tikus, intézményi, média stb.

Linkgyűjtemény: mindig is létező szolgáltatás volt, de a kézi barkácsolást felváltották azok az eszközök, amelyek segítségével a létrehozott gyű- jtemények megoszthatóvá, címkézhetővé váltak. Erősségük, hogy az elmentett linkeket értékelik, osztályozzák a használók.

Közösségépítő alkalmazások: máig nagyon népszerűek, használatuk általánosan elterjedt. Szolgáltatásaik az egyszerű regisztráción túl egyre inkább bővülnek, lehetővé téve belső csoportok kialakítását, és külön zárt kommunikációt biztosítva azon belül. Legismertebbek: www.myface.com, www.myspace.com, www.iwiw.hu, www.mywip.hu.

Second life: egy virtuális valóságalkalmazás. Igyekszik megteremteni egy külön virtuális világot, ahol nincsenek korlátok a felhasználók előtt. Több ilyen típusú alkalmazás is létezik, legismertebb máig is a névadó. De a Google is színre lépett saját internetes „second life” programjával, amelynek segítségével mindenki megépítheti a maga világát.

Tartalommosztó programok, fájlcsereélők: kezelésük rendkívül leegyszerűsödött, és mivel a zene és a film nagyon népszerű a fiatalok között, ez a szolgáltatásfajta talán az egyik leginkább elterjedt manapság. Használatuk állandóan a legalitás határait súrolja, igen gyakran lehet híreket hallani a különböző tartalomtulajdonosok által ellenük indított támadásokról. A szolgáltatás mindennek ellenére egyre terjed, egyre biztonságosabb, egyre kifinomultabb.

A tartalommosztás másik, kevésbé vitatott oldala a személyes dokumentumok és adatok megoszthatósága. Ez forradalmian új lehetőséget hoz a netet munkára használók körében. Lehetővé teszi a csoportos munkát tetszőleges dokumentumokon, tartalmakon (szöveg, rajz, animáció, nap-tár, konferencia, kérdőív stb.).

Nyílt forráskódú szoftverek: lehetővé teszik a programozók számára, hogy átlátható működésű, továbbfejleszthető, megbízható szoftvereket készítsenek. Ezek a fejlesztések is gyakran web2-es eszközökkel folynak. (Közösségi fejlesztés, csoportmunka, országhatárokon átnyúló együttműködés stb.) Többnyire ezek használata a legtöbb felhasználó számára ingyenes vagy nagyon olcsó. A legtöbb web 2.0-ás szolgáltatáshoz található ilyen típusú program is. (Nem minden ingyenes szoftver tartozik ebbe a kategóriába!)

Összefoglalva: a web 2.0 = együttműködés, közösségi munka, önkéntesség, egyszerűség, átláthatóság, olcsóság, hatékonyság, nemzetköziség, állandó változás.

A web 2.0 és a könyvtárak

Minden, az internetet intenzíven használó szakterület találkozott azzal a kihívással, amelyet a web 2.0-ás alkalmazások sokasága jelent. Nincs ez másként a könyvtárak világában sem. A könyvtárosok is nagyon rövid idő alatt reagáltak, és már 2005 májusában elkezdődött ennek a fogalomnak a könyvtári használata,¹⁰ majd a konkrét alkalmazások is kezdtek teret kapni. Jelenlegi népszerűségét elég két szakirodalommal érzékeltetni: az egyik egy folyamatosan frissülő linkgyűjtemény, amely a leggyakoribb 2.0-ás könyvtári alkalmazásokat sorolja fel,¹¹ a másik pedig egy annotált olvasmánylista, amit az ALA kínál egy online tanulmányhoz.¹²

Idehaza is nagyon hamar megjelentek a web2-es könyvtári alkalmazásokkal kapcsolatos felvetések. Az első hírekkel a fiatal generáció – stílusosan, 2.0-ás eszközöket használva – bombázta a könyvtáros közösséget, majd a *KIT hírlevélben*¹³ jelent meg az első szemle jellegű áttekintés. Eleinte igen változatos volt a szakmai reakció, sokan értetlenül figyelték! Mit akarnak? Mit jelent ez a szokatlan új stílus? Miért olyan türelmetlenek? Mi ez 2.0-ás mánia?

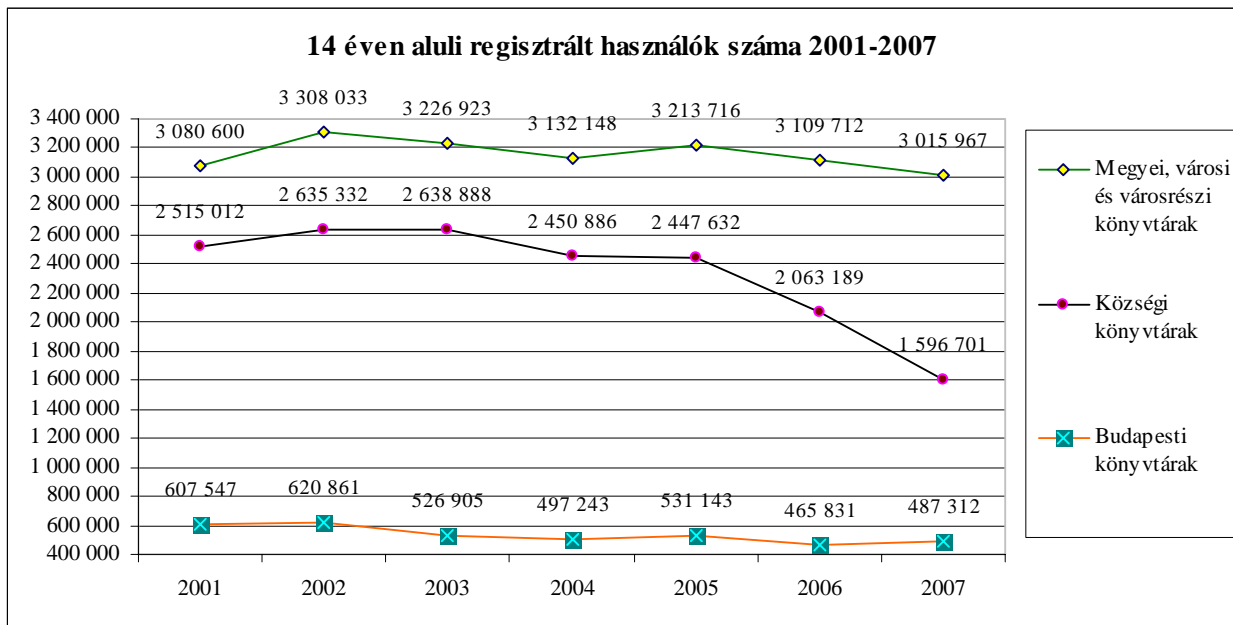
Majd az elmúlt két évben egyre inkább kezdett elfogadottá válni, hogy ez jelentős változást jelent a könyvtárak életében, a könyvtárak és a könyvtárosok nem maradhatnak ki ebből a folyamatból. A könyvtár egyre kevésbé teheti meg, hogy nem veszi figyelembe a felhasználói körben történő igen jelentős változásokat. Elég, ha csak a könyvtári statisztikákban megjelenő számsorokat figyelmesen böngésszük.

A fiatal korosztály személyes könyvtárhasználata – könyvtárba járás, könyvkölcsönzés – erőteljesen csökkenő tendenciát mutat az utóbbi 2-3 évben, míg a távhasználat hihetetlen mértékben megnőtt (1. táblázat).

A nominális csökkenés nem jelent ugyanekkora mértékű teljesítménycsökkenést is, mert az adat-szolgáltatók száma is jelentősen csökkent az elmúlt években. Ezt is figyelembe véve, a csökkenés akkor is 20% körüli, aminek jelentős része az utóbbi két évben következett be (2. táblázat).

1. táblázat

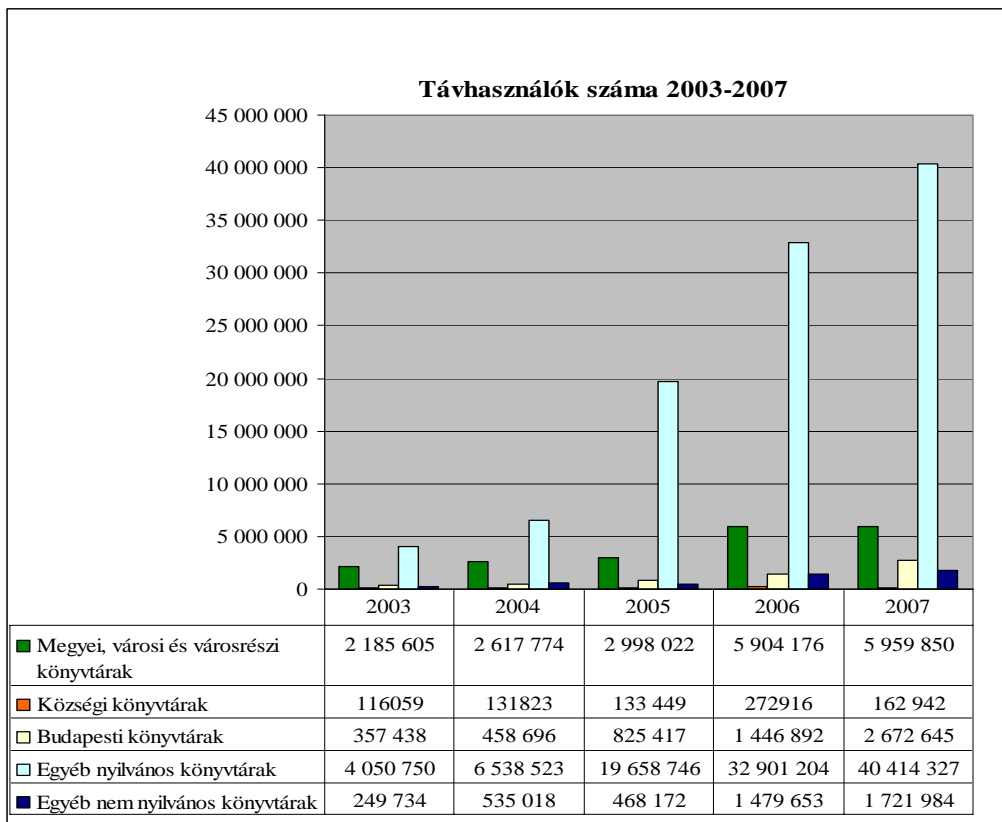
14 éven aluli regisztrált használók száma 2001–2007

(Forrás: Könyvtári statisztika)

2. táblázat

Távhasználók száma 2003–2007 között

A könyvtárak feladata, hogy reagáljanak erre a változásra, és ezt a lehető leggyorsabban tegyék. Ez pedig csak a web2-es eszközök, szemlélet átvételével lehetséges.

És itt van az eddigi változásokkal szemben az óriási különbség!

A könyvtár 2.0 (röviden „K2”) esetében nemcsak egy új technikáról van szó, mint eddig bármikor, hanem egy teljesen új **SZEMLÉLET** bevezetéséről. Eddig a könyvtáraknál az jelentette a paradigma-váltást, hogy újabb és újabb hordozókon jelentek meg az információk, és mennyiségük évről évre nőtt. Állandó kihívást jelentett a mennyiségi változások követése, de nem kellett a megszokott gondolkodásmódot átlépve egy teljesen új helyzettel szembenézni. A 2.0-ás könyvtárat már nemcsak a könyvtáros építi, a játékszabályokat már nem ő, hanem a felhasználó határozza meg. Egyre több és több alapvető kihívás éri a „szakmai” kompetenciáinkat.

- Átalakul a katalogizálás: lesz belőle közösségi katalógus, mint a *LibraryThing*,¹⁴ vagy *FRBR* (Functional Requirements for Bibliographic Records)¹⁵ jellegűvé válik, vagy egyszerűen csak egy teljes szövegű keresőszolgáltatás helyettesíti.
- Átalakul a tartalmi feltárás: nincs ETO, nincs tezaurusz, nincs kötött tárgyszórendszer, helyette jönnek a felhasználók és címkézik a tartalmakat. Néhány könyvtár már elkezdte átadni a felhasználóknak a tartalmi feltárás lehetőségét. Eleinte csak egy-egy területen: például képek tárgyszavazása, de ez várhatóan egyre jobban bővülni fog.
- Átalakul a könyvtárhasználat: egyre kevesebb olvasó látogat el csak azért a könyvtárba, hogy információforrást olvasson, helyette mind több és több digitális tartalom válik elérhetővé, függetlenül attól, hogy a szerzői jog védi-e az adott tartalmat vagy sem. A nem hivatalos szféra igen hatásosan kerüli meg a szerzői jogi normákat. Erre a kihívásra a könyvtáraknak mint állami intézményeknek, gyakorlatilag nincs válaszuk. A szükséges technika – jogvédett tartalmak „zárt láncú” szolgáltatása – alkalmazásával is csak korlátozottan versenyezhetnek az illegális szféra hihetetlenül rugalmas és felfoghatatlanul összetett kínálatával.
- Átalakul a szolgáltatások köre: nem elég a könyvkölcsönzés és tájékoztatás klasszikus felállása. Személyre szabott szolgáltatások kellene.

- Átalakul a könyvtáros–olvasó viszony: eddig egyirányú kommunikáció zajlott, ami egyre inkább részvételi demokráciává alakul.
- Átalakul a könyvtár mint közösségi tér: a személyes találkozások mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a virtuális közösségi terek.
- Átalakul „A Könyvtár”: egyre inkább könyvtári hálózatokról lehet beszélni, amelyek akár határokon átnyúló szolgáltatásokat tudnak nyújtani felhasználóiknak.

Ezekből következik, hogy az eddigi könyvtári, könyvtárosi szemlélet kevés lesz az elkövetkező időszakokban. Mindkettőnek egy új jelzõt kell elsajátítania – az „alkalmazkodó” szót. A könyvtár=*alkalmazkodó könyvtár*. A könyvtáros=*alkalmazkodó könyvtáros*. A jövőben egyre inkább gyorsuló ütemben folyamatos változásról lesz szó, ahol már soha nem lesz idő tökéletes termékek/szolgáltatások létrehozására. Nem engedik a korlátok: idő, információmennyiség, felhasználók, fenntartók stb. „Állandó aszinkronításban kell dolgozni, fel kell adni az egyirányú ismeretközlés monopóliumát. Fel kell vállalni – ami talán a legnehezebb – a folyamatos kihívásokat, az állandó bizonytalanságot és az igen gyakori »tévedést«, a korrekciót. A hagyományos kompetenciákon túl újakat kell elsajátítania, amiből a legfontosabb a nagyfokú rugalmasság, nyitottság minden kezdeményezésre.”¹⁶ Ezzel természetesen együtt jár a teljes nyitottság az új infokommunikációs technikák alkalmazására is, és az informatikai műveltség folyamatos frissítése.

A K2 lényege a törekvés, szándék, akarat arra, hogy a felhasználót mindig a lehető legfrissebb eszközökkel, technológiával, szemlélettel szolgáljuk ki. Nem lehet pontosan meghatározni, hogy milyen eszközöket, módszereket kell ahhoz egy-egy könyvtárnak alkalmazni, hogy elmondhassa: ő már K2-es szolgáltatásokat kínál. Azt megmondhatjuk, hogy pillanatnyilag melyek azok az eszközök, amelyek ezt a kijelentést igazolják, de akár fél év múlva már lemaradást regisztrálhatunk. Tehát megszűnik az értékelés állandósága. Állandóan és folyamatosan figyelni, elemezni kell a felhasználók szokásait, kívánságait, és azok alapján folyamatosan fejleszteni a szolgáltatásokat.

Ez a szemlélet hihetetlenül nehéz azoknak a kollégáknak, akik megszokták, hogy a könyvtár maga az állandóság, ahová majd bejönnek a felhasználók – vagy ha nem, az sem túl nagy baj –, kapnak, amit kapnak. Ha a kéréseik nem teljesülnek, akkor sem lesz belőle baj.

Ezzel szemben áll a fentebb sokszor leírt szó: „átalakul”! De nemcsak szimplán átalakul, hanem a web 2.0-nál felsorolt címkéket – *együttműködés, közösségi munka, önkéntesség, egyszerűség, átláthatóság, olcsóság, hatékonyság, nemzetköziség, állandó változás* – a K2 világában is alkalmazni kell!

„Minden könyvtár és könyvtáros egy kicsit magára lesz utalva ebben a világban. A tapasztalatok hagyományos cseréje is átvedd a virtualitás világába. Egyenként kell megtalálni azokat az eszközöket, amelyeket alkalmazni fognak. Ezek közül az egyik beválik, a másik nem. Egyik helyen működni fog, a másikon nem. Egyik sem azt fogja jelenteni, hogy jó vagy rossz. Inkább a bevált és nem működik fogalmakkal lehet majd ezt helyettesíteni. Ami az egyik helyen sikeres, azzal érdemes máshol is próbálkozni – de egyáltalán nem biztos, hogy majd ott is ugyanolyan sikert fog jelenteni. A 2.0-ás könyvtári alkalmazások sikere azon fog múlni, hogy milyen mértékben sikerül azokat elfogadtatni, népszerűsíteni a felhasználók körében.”¹⁷

Nagyon jó példa erre az *Orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtár* „Veszíts el egy könyvet”¹⁸ akciója, amely rendkívül rövid idő alatt országosan ismert lett, és máris öntevékeny támogatók sokasága viszi tovább a játékot.

Kell-e a könyvtáraknak a 2.0-ás változat?

Elég, ha csak egy kicsit kitekintünk a világba és megnézzük, hogy mások hogyan reagálnak erre a kérdésre. Már látszik, hogy a kérdést nem kérdés-ként kell megfogalmazni, hanem kijelentésként: *a könyvtáraknak kell a 2.0-ás változat!*

Alkalmazása nélkül rövid időn belül sokkal rosszabb alkupozícióba kerülhetünk az erőforrások elosztásánál, a fejlesztési források előteremtésénél, a könyvtárak megszüntetését felvető kijelentések elhárításánál.

A legnagyobb baj lehet, hogy elveszíthetjük a használóinkat, mert átszoknak azokra a 2.0-ás szolgáltatásokra, amelyek igyekeznek személyre

szabott szolgáltatásokat nyújtani számukra, függetlenül attól, hogy ezeknek a szolgáltatásoknak a minősége esetleg nem éri el a hagyományos könyvtári szolgáltatások színvonalát. De az előnyök miatt: mindenhol, mindenkor óriási választék áll a használó rendelkezésére – sokan a web2-es oldalakat használják.

Irodalom és jegyzetek

- 1 SPIVAK, Nova: Internet Evolution. = http://www.complexlab.it/Members/Pino/immagini/figura-2_internet-evolution.jpg [2008.08.18.]
- 2 http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2.0#_note-graham-1 [2007.11.18.]
- 3 Mapa Visual de la Web 2.0. = <http://www.internality.com/web20/> [2008.08.18.]
- 4 <http://hup.hu/node/47679> [2008.08.18.]
- 5 <http://www.ki.oszk.hu/konyvtarterkep/> [2008.08.18.]
- 6 <http://www.wikipedia.com> [2008.08.18.]
- 7 <http://hu.wikipedia.org/wiki/RSS> [2008.08.18.]
- 8 <http://hu.wikipedia.org/wiki/Blog> [2008.08.18.]
- 9 <http://technorati.com/about/> [2008.08.18.]
- 10 MILLER, P.: Do libraries matter? The rise of library 2.0 (A Talis White Paper), Talis. Retrieved May 18, 2005. http://www.talis.com/applications/resources/white_papers.shtml [2008.05.03.]
- 11 http://instructionwiki.org/Library_2.0_in_15_minutes_a_day_Bibliography [2008.05.03.]
- 12 <http://www.squidoo.com/library20> [2008.05.03.]
- 13 <http://www.gmconsulting.hu/inf/kit/hircsokor/konyvtar20.htm> [2008.08.18.]
- 14 <http://hu.librarything.com> [2008.08.18.]
- 15 Magyar fordítása: <http://www.oszk.hu/hun/szakmai/frbr/frbr.pdf> [2008.08.18.]
- 16 LÁDI László: Könyvtár 2.0. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 17. köt. 2. sz. 2008. p. 16–28.
- 17 Uo.
- 18 <http://blog.justhvk.hu/?p=521> [2008.07.17.]

Beérkezett: 2008. V. 4-én.

Ládi László

az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztályának vezetője.
E-mail: ladi@oszk.hu

Adattármustra. Művészet

A sorozat egyes számaiban független szakemberek értékelik a magyar nyelvű internet könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal a művészettel kapcsolatos információforrásokat. A bírálókat a használók számára fontos kezelőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az értékelések egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira, a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

ArtPortal

Honlap: <http://www.artportal.hu>
E-mail: info@artportal.hu
Fenntartó: Enciklopédia Kiadó
Értékelés dátuma: 2008. április 10.
Értékelő: Drótos László

Általános értékelés

Az *ArtPortal* szolgáltatás (a név *Artportal.hu*, *artPORTAL* és *Artportál* írásmóddal is előfordul az oldalain) saját ismertetője szerint „egy vertikális, kortárs művészeti portál, amely több, évek óta készített adatbázist kapcsol össze. Jelenleg a legteljesebb magyar művészeti adatbázis az interneten”. Bár valóban nagyjából az elmúlt 50-60 évben alkotó magyar képző-, fotó-, és iparművészek adatai és az utóbbi 15-20 év hazai művészeti eseményei és kiadványai jelentik a szolgáltatás fő részét, de vannak itt életrajzok külföldi művészekről is, és a kereshető adatbázisok mellett hírek, cikkek, sőt New York művészeti életét bemutató hangos tudósítások is. Úgyhogy pontosabb, ha az *ArtPortalt* egy olyan portálként definiáljuk, amely alapvetően a modern vizuális művészetekkel foglalkozik, és tartalmaz néhány adattárat is. Ezek közül a legfontosabbak: az *Enciklopédia Kiadó* által gondozott „Kortárs magyar művészeti lexikon”, továbbá az 1994–2005 között rendezett magyarországi kiállítások adattára és az 1990–2004 között megjelent magyar művészeti kiadványok katalógusa, valamint egy több ezer darabos képgyűjtemény. A német nyelvű ismertető szerint a portál 2003 decemberében indult, és ahogy a kezdőlapra levő logó jelzi, az *NKA Iparművészeti és Képzőművészeti Kollégiuma* által is támogatott szolgáltatás 2007-ben különdíjat nyert az „Év Honlapja” pályá-

zaton. A mára már elég nagyra növekedett adat-, hír-, kép- és linkhalmazok között az eligazodást egy jól áttekinthető menürendszer és honlap-térkép, egy általános kereső és néhány, az egyes adattárakra specializált részletesebb keresőülapp segíti.

A tesztelés során talált három komolyabb hiányosság a következő:

1. A portál egyik legfontosabb része, a művészek keresője „kihívásokkal küzd” (pl. az életrajzok szövegében keresve, bármilyen beírt kérdésre a teljes névsort adja találatként), ráadásul a felhasználó semmilyen segítséget nem talál ennek a keresőnek a használatához.
2. A művészek, művészettörténészek és műgyűjtők adattára számos, ma is élő ember adatait tartalmazza (és még többen hiányoznak belőle), de ők semmilyen tájékoztatást, biztatást vagy regisztrációs lehetőséget nem kapnak arra, hogy a saját szócikkük javításához, bővítéséhez vagy megírásához hozzájáruljanak.
3. A kortárs magyar művészek és művészeti élet nemzetközi megmutatása egy ilyen tematikus portál fontos feladata, és bár az *ArtPortal* kezdőlapján három idegen nyelvet is beállíthatunk, de így csak a művészekről írt szócikkek fordításaihoz férünk hozzá, azokból is elég kevéshez (jelenleg 159 angol szócikk van, 222 spanyol, és mindössze 23 német). Fontos volna a főmenüt, néhány aloldalt (pl. a keresőt) és a főbb híreket legalább angolul is olvashatóvá tenni.

Összefoglalva: A www.artportal.hu címen az egyik legfontosabb hazai modern művészeti honlap üzemel, amelyben szerencsésen találkozunk az Enciklopédia Kiadó évtizedek alatt felhalmozott adatgyűjteménye és a portálokra jellemző friss híryanag, valamint egy nyomtatott, ill. internetes

forrásgyűjtemény, s a szövegben itt-ott elhelyezett keresőlinkek segítségével ezek a részek valamennyire össze is vannak kapcsolva, átjárhatók – de emellett önállóan is kereshetők, böngészhetők. Ám ahhoz, hogy egy valóban jó, nemzetközi mércével mérve is színvonalas szolgáltatás legyen az ArtPortal, mindkét területen erősítenie kellene: az adattárak keresőin javítani kell, a portált pedig interaktívabbá („webkettessé”) és angolul is teljes értékűvé lehetne tenni. Fontos volna az is, hogy szabványos metaadatokon keresztül a művészek szócikkei más keresőkből, adatbázisokból is megtalálhatók legyenek, hiszen – a könyvek országos vagy világméretű katalógusaihoz hasonlóan – az életrajzi adatbázisoknál is egyre sürgetőbb feladat és felhasználói igény a közös kereshetőség.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A portál ismertetőjében a megszokott „A portál megtekintéséhez Internet Explorer böngészőt és 1024x768-as felbontást ajánlunk.” javaslat van, pedig a www.artportal.hu gond nélkül használható Firefox, Opera, vagy akár Maxthon böngészővel is (sőt még a karakteres lynx programmal is el lehet benne boldogulni, de az akadálymentes ajánlásoktól messze van azért), és valójában 800 pont széles képernyőre tervezték, ezen belül

is egy 500 pontos hasámban van a tényleges tartalom. Ez a keskeny hasáb azután azt eredményezni, hogy a hosszabb életrajzoknál vagy cikkeknel sokat kell görgetni; jó lett volna megoldani, hogy a nagyobb képernyővel rendelkezők jobban kihasználhassák a felületet. Ráadásul az amúgy üdvözlendő nyomtatási nézetben is megmarad ez a rövid sortördelés, ami így papírpazarló. Ha 800x600-nál nagyobb felbontásban nézzük az ArtPortal honlapját, akkor a bal felső sarokban egy hiányzó kép (<http://ceres1.iocom.hu/pic.gif>) piros keresztje is megjelenik (akárcsak a nyomtatási nézetnél, ahol ráadásul még egy javascript hibát is jelez az Explorer minden alkalommal).

- A látványterv visszafogott, nem túl „artistikus”, amire pedig az ilyen témájú honlapok tervezői hajlamosak (1. ábra). A többnyire egyszínű, sima háttereken néhány szép betűvel írt felirat, csinosan megrajzolt gomb és elegáns vonal jelenti az összes díszítőelemet. Még az is jó ötlet, hogy a portál egyes főbb részei más-más háttérszínt kaptak, de az Egyéb rovat narancssárga színe eléggé elüt a kék fejléctől, és a legfontosabb részek, a Lexikon és a Kereső oldalai olyan középsötét háttérrel kaptak, amitől sem a fekete vagy kék fejlécek, sem a – ráadásul nem is nagyítható – fehér főszövegrészek nem ütnek el eléggé.

1. ábra Az ArtPortal kezdőlapjának felső része

- A navigáció alapvetően jó, többféle módon is eljuthatunk ugyanarra az oldalra, és vannak rövidített utak is. Mivel – néhány angolra, spanyolra és németre lefordított szócikken kívül – nincs idegen nyelvű felület, ezért a magyar nyelvben kevésbé járatosoknak jó lett volna vagy kétnyelvű feliratokat vagy angol nyelvű lebegő sűgőt tenni a navigációs gombokra, hiszen akár az adatok, akár a képek még azoknak is érdekesebbek lehetnek, akik a magyar cikkek szövegét nem értik. Ezt sajnos csak töredékesen sikerült megoldania az oldal tervezőjének: a jobb oldalon állandóan látható gombok felirata vegyesen magyar és angol (VISSZA, HOME, PRINT, TÉRKÉP), ami a legrosszabb megoldás, és csak néhol vannak lebegő sűgők, azok között pedig még ritkább, hogy angolul is odaírták a gomb funkcióját zárójelben.
- A hét pontból álló főmenü egy javascript programrész, ami az almenüpontokat szintén egy „lebegő” rétegként jeleníti meg, amikor az egérkurzor elhalad felette. Ez divatos és elegáns megoldás, de igazából ritkán sikerül jól megvalósítani. Ennél a honlapnál, ha gyorsan mozog az egér, akkor ezt nem követi a program, így előfordul, hogy nem az a főmenüpont van aláhúzva és nem az az almenü látszik, amin végül az egérmutató megáll, így hiába is próbálunk kattintani – arrébb kell állni majd újra visszamenni a kívánt menüpontra fölé. Szerencsére a lebegő almenü tartalma a képernyő bal szélén, sőt a közepén is megjelenik, ha valamelyik főmenüpontra kattintunk (továbbá a honlaptérkép is mindenhol elérhető), így van bőven alternatívánk a navigációhoz. Az már kevésbé szerencsés, hogy a belső hivatkozások egy része rossz vagy önmagára mutat: például a fontos www.artportal.hu/lexikon/ oldalon a FOGALMI SZÓCIKKEK vagy a MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZEK ugrópont nem visz sehová.
- Egyéb hibákat is lehet találni a felhasználói felületen némi keresgélés után, például mindjárt a Lexikon almenüjében a rövid „o”-val írt *Fogalmi szócikkek*, vagy a szintén fontos Információ oldal első sorában hibásan írt *kortás* szó. A rövid angol ismertetőbe is becsúsztott gépelési hiba: *Pease send*, és vannak HTML kódolási bajok is, például a kiáltványa miatt éppen most aktuálisá vált *Nagy Kriszta* szócikkében a többször is előforduló hibás `</SMALL>` címke. A szokásos ékezetprobléma is megjelenik néhol a két speciális magyar betűvel kapcsolatban: a Képkereső oldal Technika menüjében első látásra meglepő a *hidegtu* és a *ko*, amíg rá nem jövünk, hogy itt bizony elveszték az ékezetek. Egyes találati listákban UTF-8 kódproblémák tűnnek fel, például SZÁSZ György (*fiatal mÁ»vÁ©sz*). Az pedig talán programhiba lehet, hogy a Művészeti irányzatok oldalon a *+Műhely Csoport* az A és B betű közé került az abc-ben, és nem a Z után levő egyéb kategóriába, ahol a nem betűvel kezdődő csoportnevek vannak.
- Sok segítséget nem kap az ArtPortal látogatója – a projekt történetéről, jelenlegi állásáról, terveiről szinte semmi információ nincs. Érdekes módon még leginkább a német nyelvű ismertetőben van a legtöbb konkrétum, bár valószínűleg már azok is elavultak némileg. Használati utasítás csak az egymezőző általános keresőhöz van (de az is utólag kerülhetett bele, mert annyira elűt az ezt előhívó ? ikon külalakja a többi gombtól), a sokkal fontosabb és nehezebben kikapcsolható részletes űrlapokhoz semmiféle segítség nem tartozik, így csak tippelgetni lehet, hogy például hogyan kell a dátumot beírni, lehet-e valahogy művésznévre (álnévre) keresni, vagy hogy mit lehet írni a Definíció mezőbe?
- A kapcsolattartásra a kezdőlapra levő üdvözlő mondat után megadott info@artportal.hu cím szolgál, ám rosszul tették rá a *mailto:* hivatkozást, így ha valaki rákattint, a levelezője nem címezi meg az üzenetet. További címek a nem túl beszédes Egyéb menüpontra mögött vannak, de itt az Információk alatt már egy másik postafiókot (enciklopedia@nexta.hu) javasolnak az észrevételek küldésére. Ennél több kapcsolati cím és részletes stáblistát az Impresszum almenüre kattintva találunk. Van továbbá egy havi 1000 forintért előfizethető hírlevél, de hogy miért éri meg a megrendelése a portálon amúgy ingyenesen olvasható hírek iránt érdeklődőknek, az nem derül ki. (Modernebb és népszerűbb lenne inkább egy RSS hírcsatornát beépíteni a honlapba.) Ugyancsak az Egyéb menübe került a jogokról szóló tájékoztató, eszerint az Enciklopédia Kiadó minden jogot fenntart, ami azért furcsa, mert a kezdőlapra meg ott van a Creative Commons „néhány jog fenntartva” (by-nc-nd) logója.
- Hogy mekkora a portál látogatottsága, és azon belül is az egyes szekciók (hírek, adattárak, linkgyűjtemények stb.) forgalma, arról nem sikerült adatot találni, pedig a Google Analytics mérőkódja benne van az oldalak forrásában, és gondolom a portálon hirdető (meg a konkurens honlapok üzemeltetői is) kíváncsiak lennének rá, de az egyszerű felhasználó számára is érdekes, hogy mennyire forgalmas egy webhely, mert nagyobb bizalma van a népszerűbb szolgáltatásokban.

Kereső funkciók, találatok

- A portál több, kisebb-nagyobb adattárat tartalmaz, ezek egy része csak böngészhető (némi csak betűrendben), más részükhöz van saját kereső, és van egy általános kereső is, amely a sűgőja szerint a portál teljes tartalmában keres. A böngészés a magyar művészek esetében oldalanként mindössze 25 tételt tartalmazó listákkal történik, maguk a lapozógombok pedig csak ötösével lapozhatók. Bár a tervező hét intervallumra osztotta az abc-t, de így is 46 képernyőből áll a H-K betűk közötti rész, úgyhogy vagy türelmesnek, vagy szerencsésnek kell lennünk, hogy megtaláljuk a megfelelő nevet, és – ha bővítik még ezt az adatbázist – ezek a listák csak egyre hosszabbak lesznek. A személyneveknél látszik némi törekvés az egységesítésre (kivéve a német nyelvű szócikkek listáját, mert ott összevissza írták őket), de a névlistában nincsenek benne a művésznevek (pl. *Tereskova*) és az eredeti nevek (pl. *Tóth Imre => Amerigo Tot*), pedig egy ilyen utalórendszer egy profi lexikonkiadótól elvárható lenne. Érdekes az is, hogy a képeknél nem mindig használtak egységesített névalakokat, ezért lehet, hogy az *ef ZÁMBÓ István* és a *ZÁMBÓ István, ef* névhez eltérő képek tartoznak. A név mellett megjelenik a születési és – ahol van – a halálozási dátum, továbbá néha a művészeti ág is. Ezek hasznos adatok a böngészés során, csak itt is figyelni kellene az egységesítésre, hogy ne kerüljenek a listába ilyenek: *JENEY Lajos (1894-1981) grafikus (1894-1981)* vagy *JÓZSA NEMES Irén (októ-)*. További szépséghibája a névlistának, hogy nem igazán a magyar abc sorrendjét követi: pl. az *ő* és *ó* betűk az *o*-val egy szintre rendeződnek, a *Zs* után jönnek a *Zu* kezdetű nevek stb., de valószínűleg a számítógépes adatbázisokat használók már beletörődtek abba, hogy a magyar nyelv szabályai szerint való rendezés a tudomány mai állása szerint megoldhatatlan.
- Sajnos nincs külön keresője az olyan fontos portálrészeknek, mint a pályázatok, a hírek, vagy a folyóiratcikkek, úgyhogy ezeknél marad vagy a böngészgetés vagy az általános kereső többnyire nagyon vegyes találati listájának átbogarászása. Utóbbi működéséhez egyébként némi segítséget kap a felhasználó a keresősor után levő ? ikonra kattintva. A valamiért csak nyomtatási nézetben megjelenő sűgőből annyi derül ki, hogy a kereső érzéketlen az ékezetekre és jobbról automatikusan csonkolja a szavakat, továbbá ha több szót írunk be, akkor ezeket egyetlen kifejezésnek tekinti. Ebből sejthető, hogy ha csak egyetlen szót írunk be, akkor rengeteg érdekte-

len találat is megjelenik (amit az ékezetellen és csonkolt keresés tovább súlyosbít az olyan egyszerű szavaknál, mint pl. a *kő*), ha pedig többet próbálunk, akkor valószínűleg nem lesz találat, hacsak el nem találtuk a pontos kifejezést. Ennél a Google ingyenesen beépíthető keresője is jóval többet tud, érdemes volna alternatívaként azt is felkínálni a portál használoinak. Az ArtPortal saját teljes szövegű keresőjének mindössze két előnye van: az egyik, hogy úgy tűnik, hogy naponta frissíti az indexét, mert már az előző napi híreket is megtalálta; a másik, hogy csoportosítja a találatokat a portál egyes részei szerint, és minden kategóriából egyszerre csak hármat listáz ki, a többi a „további találatok...” feliratra kattintva nézhető meg. Jó és más portáloknak is ajánlható megoldás, hogy a szócikkekben és a hírekben egyes neveken, kifejezéseken keresőlinkek vannak, így ezekre kattintva lefut a keresés a teljes portálon. Kár, hogy ezt nem alkalmazzák gyakrabban és következetesen az ArtPortal szerkesztői, mert például a www.artportal.hu/lexikon/muveszeti_iranyzatok/a_e_bizottsag szócikkben egyetlen ilyen sincs, pedig a *Bizottság Együttes* művésztagjainak életrajza benne van a lexikonban, és sok más helyen is említik még őket.

- A magyar művészek részletes keresője 14-féle mezőből áll (*2. ábra*), mindenféle segítség nélkül. Sajnos úgy tűnik, hogy ez sem sokkal okosabb, mint az általános kereső, itt is ugyanazok a szabályok érvényesek, csak itt mezőkre korlátozhatjuk a keresést, és több feltételt is összekapcsolhatunk AND művelettel. De mivel némelyik mező elég „tág”, ezért igazán pontos kereséseket itt sem tudunk végezni, nem tudjuk például megtalálni azokat a művészeket, akik ivó-, dísz- vagy egyéb köztéri kutakat készítettek, mert egy mezőbe csak egy keresőkérdés írható, továbbá balról nem lehet csonkolni, és az automatikusan ékezet nélküli és jobbról csonkolt keresés miatt a *kút* szót beírva egy sor olyan szobrász jelenik meg, akinek egy *kutatóintézet* udvarán áll valamilyen műve. A dátummezők viszont kicsit másként működnek. Időintervallum szerinti keresés sajnos nincs (pedig egy életrajzi adatbázisnál elvárható lenne), de évtizedre azért tudunk szűkíteni: ha például az ötvenes években született építészekre vagyunk kíváncsiak, akkor az *195** kérdést kell beírunk, mert az automatikus csonkolás itt nem érvényesül, a *195* keresőkérdésre nincs találat. Indexek, lenyitható listák nem segítik a rendszer használoját (a *Díjak* mező kivételével). Pedig például a rejtélyes nevű *Definíció* sor esetében is hasznos lenne egy lista, mivel ez az adatmező azt tartalmazza, hogy milyen mű-

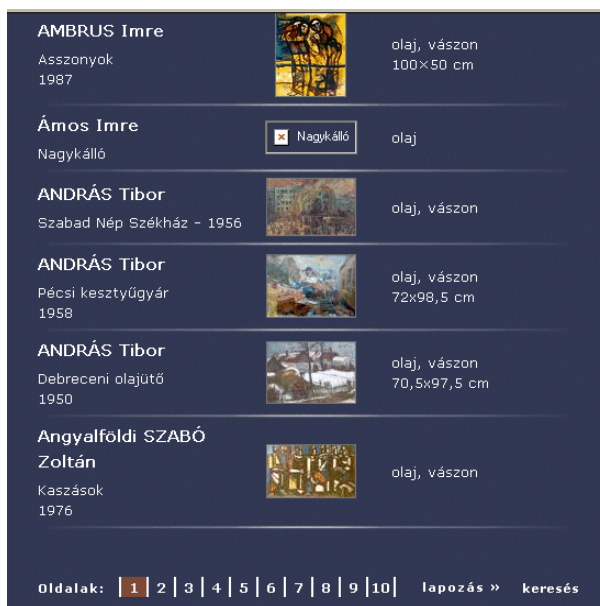
vészeti ágban dolgozik az illető, és lista hiányában sehogy sem lehetünk biztosak abban, hogy például a kézenfekvő *építész* és *belsőépítész* kategórián kívül nincs-e még más hasonló foglalkozás is az adatbázisban. Az egyik legérdekesebb mező: az Életpálya szövegében pedig egyszerűen nem lehet keresni, bármilyen kérdésre a teljes névsort adja vissza találatként, ami súlyos hiba egy ilyen komoly adattárnál. A kereső működésén kívül homályban hagyták a fejlesztők azt is, hogy mire terjed ki ez a keresés? A tesztek alapján úgy tűnik, hogy a részletes űrlappal a *Kortárs magyar művészeti lexikonban* szereplőkön kívül az utólag készített életrajzok (fiatal művészek és külföldi művészek) is kereshetők, de ugyanakkor érdekes módon az egyszerű, egymezős művészkeresőből – amely a Keresés menüpont helyett a Lexikon menüből érhető csak el – a fiatal művészek kimaradtak. Az adattárban szereplő egyéb személyek: művészettörténészek és műgyűjtők szócikkei pedig csak böngészhetők.

2. ábra A művészek keresőjének részletes űrlapja

- Van viszont még egy-egy részletesebb keresőűrlap a képekhez és a kiállításokhoz, ezek a művészkeresőhöz hasonlóan működnek. Előbbinél a kép címére, a művész nevére, a mű lelőhelyére (ez az adatmező csak ritkán van kitöltve), valamint az alkalmazott technikára kereshetünk, amit egy lenyíló listából választhatunk, de itt megint programhiba van, mert a két szóból álló kifejezésekre (pl. *számítógépes grafika*) nem ad találatot a rendszer, pedig vannak ilyen képek az adatbázisban. A mű készítésének évszáma sze-

rint nem lehet keresni, holott ez fontos szempont, és elég sok tételnél rendelkezésre álló adat. A kiállítások űrlapján a kiállítás neve, kezdete és vége, helye és a művész neve szerint lehet keresni. Itt sincs semmilyen segítség, lenyitható menü (pedig pl. a kiállítóhelyek pontos nevét nem könnyű fejből eltalálni), nincs időintervallum szerinti szűkítési lehetőség, és itt még a művészéletrajzoknál használt trükk sem segít: a 199* vagy 199 kérdésre nem a kilencvenes években rendezett kiállítások listája jön, hanem azoké, amelyeknél nincs megadva a kezdési dátum.

- Kellemetlen tulajdonsága az ArtPortal keresőinek, hogy visszalépéskor mindig törlődnek az űrlapba beírt adatok, és a találati listát is mindig frissítenünk kell, ha visszatérünk rá. Célszerű lenne lehetőséget adni arra, hogy a találatok új ablakban jelenjenek meg. A találatok egyébként gyorsan jönnek még a teljes portált átnéző általános keresőben is. A részletes keresők esetében a böngészésnél is használt, 25 tételként lapozható listák jelennek meg (3. ábra). Hogy hány találatunk van, azt a rendszer sehol nem jelzi, és még a lapozógombok számából sem becsülhetjük meg, ha 250-nél több, mert egyszerre csak 10 gomb látszik (ezek ráadásul összefolynak, ha 100 fölé megyünk a találati oldalaknál). A teljes lista egyszerre nem menthető el és nem nyomtatható ki. A keresőkérdés csak az egymezős, egyszerű keresőknél íródik ki a találatok fölé; ha részletes űrlapot használunk, akkor nem derül ki a találati listából, hogy milyen kérdés eredményeként állt elő.

3. ábra A képkereső találati listájának eleje, egy hiányzó képpel

Tartalom, minőség

- Az ArtPortal sokféle tartalmat szolgáltat. Legértékesebb részét az 1991–2001 között megjelent háromkötetes „Kortárs magyar művészeti lexikon” digitális anyaga adja. Ez ugyan a *Kempelen Farkas Digitális Tankönyvtárban* is elérhető, de ott gyakorlatilag használhatatlan, mert egyetlen lapon van a kb. 5500 szócikk listája, amitől a legtöbb böngésző lefagy. Az ArtPortalon levő verzió amellett, hogy kényelmesebben böngészhető és kereshető is, naprakészebb is, mert úgy tűnik, hogy karbantartják a szócikkeket: a tesztelés időpontjában például már benne volt a három nappal korábban elhunyt *Tornay Endre András* szobrász halálozási dátuma a róla szóló szócikkben. A lexikon pontos tartalmáról, méretéről és időbeli kiterjedéséről, valamint az adatok frissítéséről, esetleges bővítéséről sajnos semmilyen tájékoztatást nem kap az adattár használója, így eléggé furcsállhatja, hogy például az 1861–1949 között élt *Kosztka József* miért kortárs művész. Az életrajzok (4. ábra) mellett mintegy 150 művészeti fogalom, irányzat, stílus szócikkét is megtaláljuk itt. Mindezek szakmai színvonalát a portált fenntartó Enciklopédia Kiadó múltja garantálja. A lexikon eredeti anyagán túl a www.artportal.hu további életrajzokat is tartalmaz: kb. 150 külföldi alkotóról, valamint 127 fiatal magyar művészről vannak még szócikkek, de hogy ezek kiválasztása mi alapján történik (pl. ki számít fiatalnak?), arról nincs információ, mint ahogy arról sem, hogy milyen válogatási szempontok alapján fordítanak le egyes életrajzokat idegen nyelvre is. Ezek a pótlólag hozzáadott tételek már kevesebb gondossággal készülnek, a fiataloknál például van, hogy csupán a művész honlapjának címét vagy egyetlen képet tartalmaznak, ami azért édeskevés egy lexikon-szócikkhez.
- A lexikonon kívül, illetve részben az életrajzi szócikkkel is összekapcsolva egy, az ismertető szerint 10 ezer darabos képgyűjtemény is található a portálon, de nekem csak 5400-at sikerült elővarázsolnom úgy, hogy egy * karaktert írtam a képek egyszerű keresőjébe. Ráadásul ezek közül sem jelenik meg mindegyik (pl. ha *Ámos Imre* nevére keresünk), vagy csak a kis bélyegkép nézhető meg (pl. az *utazók sorozat* kérdésre). Úgy tűnik, hogy az általános, vagyis az egyszócos egyszerű kereső az időközben törölt tételeket is megtalálja, amelyek a részletes úrlappal nem hívhatók elő. A képek elég kicsik (kb. 250-440 képpont szélesek), úgyhogy művészi élményt nem adnak, de kedvet csinálhatnak egy-egy művész alkotásainak megismeréséhez.

Van rajtuk egy *artPORTAL* felirat, szerencsére nem zavaró helyen, hanem a kép alatti fekete keretben.

művészek

BAKY Péter
festő, grafikus
(Budapest, 1950. november 29. –)

1973-78: Magyar Képzőművészeti Főiskola, mesterei Barcsay Jenő, Klimó Károly, Domanovszky Endre, Veress S. László. 1979: Fiatal Képzőművészek Stúdiója ösztöndíja; 1985: Szekszárd város ösztöndíja. Pályáját az ÁFOR reklámgrafikusaként kezdte, majd 1978-81 között a Magyar Képzőművészeti Főiskola fotóműhelyét vezette. 1986-tól a szekszárdi Illyés Gyula Tanárképző Főiskola művésztanára. Főként táblaképfestéssel foglalkozik, művei egy befelé forduló egyéniség meditatív megnyilatkozásai. Eszközei szikárak és halkak, ugyanakkor nagy technikai tudásról tanúskodnak.

Mesterei: Barcsay Jenő, Klimó Károly, Domanovszky Endre, Veress S. László.

Egyéni kiállítások
1978 • Stúdió Galéria, Budapest
1980 • Duna Galéria, Budapest
1981 • Ifjúsági Ház, Szeged
1983 • Szekszárd • Tamási
1984 • Kölesd • Lomża (PL)
1985 • Siófok
1986 • Szinyei Terem, Szekszárd
1987 • Dombóvár • Posthoff Galerie, Nienburg (D)
1989 • Balassagyarmat
1990 • Szekszárd. Külföldön a Szovjetunióban, Lengyelországban, Németországban, valamint az USA-ban állított ki.

Köztéri művei
pannó (1985, Szekszárd, OTP-székház).

Irodalom
FEKETE T.: ~ (kat., 1986).
(*Tasnádi András*)

A mesélő

Lányok I.

Zsuzsanna és a vének

4. ábra **Egy művész szócikke a lexikonból**

- A portál értékes része még az 1994 óta megnyílt, illetve a közeljövőben várható fontosabb hazai kiállítások adattára, amely a tájékoztatója szerint több mint 10 000 tételt tartalmaz. Hogy egy-egy kiállításról mennyi információ van, az nagyon változó. A régebbiek esetében többnyire csak az alapadatok, de az újabbaknál gyakran részletes ismertető is olvashatók, megnézhető a kiállító névsora, és esetleg egy-két kép is van, továbbá hivatkozás a kiállítás vagy az annak helyet adó intézmény honlapjára. Bár ez az adattár kellően nagy és naprakész, mégsem valószínű, hogy sokan választanának innen hétfégi kulturális

programot, amikor az olyan oldalak, mint például a port.hu/kiallitas, sokkal vonzóbb és könnyebben kereshető felületet kínálnak.

- Valószínűleg a Linkek menüpont alatti, 13 kategóriába osztott URL gyűjtemény sem versenytársa mondjuk a *Startlap* hasonló, de tömörebb és jobban elrendezett tematikus oldalainak, különösen hogy például a Könyvkereskedelem kategóriában egyetlen cím sincs, az egyik legnagyobb hazai képzőművészeti honlap, a „Képzőművészet Magyarországon” pedig a Képeslap küldők rovatban található csak meg, de ott is a korábbi, már régóta nem működő URL címével. A Linkek mellett az Intézmények menüpont alatt is találunk külső hivatkozásokat galériák, múzeumok és művészeti szervezetek honlapjaira, de itt már egyéb adatok, sőt néhol egészen részletes ismertető is vannak, úgyhogy a portálnak ez a része mindenképpen érdekesebb és értékeesebb. Kár, hogy akárcsak a lexikon-szócikkekénél, itt sincs egy dátum, ami jelezné, hogy az adatok mikor frissültek utoljára, ami fontos támpont lenne ahhoz, hogy például egy telefonszám vagy a vezető neve vajon helyes lehet-e még.
- Könyvtári szempontból az ArtPortal legérdekesebb része a Források menüpont alatt található folyóirat- és cikkgyűjtemény, valamint az 1990–2004 között megjelent magyar művészeti kiadványok katalógusa. Előbbi sajnos némi csalódást okoz, mert az ArtPortalon megjelent írásokon kívül csak két kiadvány: az *Új Művészet* 2004–2007. március és a *Műértő* 2002–2008. április közötti számaikat találjuk itt, pontosabban ezek tartalomjegyzékeit vagy egyes válogatott cikkeit (illusztrációk nélkül). Ha legalább a tartalomjegyzék fent lenne minden számnál, és lenne hozzájuk egy kereső, az már hasznos szolgáltatás volna, de így legfeljebb csak kedvcsinálónak jók ezek a töredékes számok, viszont erre a célra ennek a két kiadványnak az impresszumát és rövid ismertetését is illene mellékelni. Az *Új Művészet* és a *Műértő* mellett egy 34 tételes listát találunk még ezen az oldalon az „Online archívummal rendelkező folyóiratok” felirat alatt, ám ha rákattintunk valamelyikre, akkor sokszor csak egy értelmetlen „Sajnos adatbázisunkban ettől a folyóirattól nem található egy cikk sem” üzenet jelenik meg, olyankor is, amikor a folyóiratnak valóban van online archívuma, mint például a *Lakáskultúra* esetében. A listából hiányoznak olyan ismert online művészeti lapok, mint amilyen a www.erdelyimuveszet.ro vagy a www.sztaki.hu/providers/nightwatch/. A könyvkatalógus viszont valóban terjedelmes, és valószínűleg az 1990–2004. decemberi időszakra vonatkozó-

an teljes is, mert a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* és a *Szépítőművészeti Múzeum Könyvtárának* katalógusa alapján állította össze a szerkesztője. Van hozzá egy egyszerű, egysoros kereső is, valamint többféle szempont szerint is böngészhető. Kár, hogy a listák méretét itt még kisebbre, mindössze hat tételre korlátozta a webmester, így a bibliográfia használója az ideje nagy részét a lapozással kénytelen eltölteni.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A portál honlapjának fejlécében néhány magyar és angol kulcsszó próbálja segíteni az indexelő robotokat. Érdekes volna a <title> sort is kiegészíteni úgy, hogy kiderüljön belőle, hogy egy magyar művészeti site-ról van szó, mert a keresőgépek találati listáiban megjelenő *ArtPortal* cím nem elég informatív. És érdemes lenne egy teljes Dublin Core metaadat-leírást elhelyezni a kezdőlap forrásában. Ugyancsak el kellene látni ilyen géppel olvasható metaadatokkal a lexikon-szócikket, a képeket, és a nagyon érdekes „audio kalauzokat”, hogy ezekre más adatbázisokból is rábukkanhassanak az érdeklődők, akár olyanok is, akik sosem jártak még az ArtPortalon.
- A lexikon eredeti szócikkeinek végén zárójelben látható az író neve, de jó lenne itt a lexikon címét, kiadóját és az adott szócikk utolsó módosításának dátumát is feltüntetni, részben azért, hogy korrekt módon lehessen hivatkozni rá, részben hogy a lementett vagy kinyomtatott szócikket később is be lehessen azonosítani. Az utólagosan hozzátett életrajzoknál pedig sokszor még a szócikk írójának neve is hiányzik, vagy csak a fordító van feltüntetve, vagy csak az Enciklopédia Kiadó neve, vagy még az sem. Egyéves forrásadatok kellenének ezeknél is, és egyértelművé kellene tenni, hogy mely szócikkek tekinthetők a „hivatalosoknak”, és melyek azok, amelyek még csak töredékek vagy máshonnan átvett anyagok.
- A képanyag leíró adatai még vegyesebb állapotot mutatnak: van ahol csak a művész és a mű címe látható (de néha még az sem, ilyenkor a cím helyett egy *aaa1* vagy *aaa2* felirat íródik ki), szerencsésebb esetben viszont az évszám, a méret, a technika és a leőhely is megjelenik a kép mellett, sőt néhol még angol fordítások is vannak zárójelben. A képkereső oldalán illene felhívni az adatok „hézagosságára” a figyelmet, mert nagyban befolyásolják a keresési eredményeket, de még jobb volna legalább a mű beazonosításához szükséges minimális adatokat (művész, cím, évszám) minden képhez hozzátenni. Ehhez – és persze a szócikkek adatainak pontosításához, bővítéséhez is – lehetne kérni a portál látogatóinak segítségét.

SOMMA

Honlap: <http://siva.sk-szeged.hu/html/somma/>
E-mail: library@sk-szeged.hu (?)
Fenntartó: Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár
Értékelés dátuma: 2008. április 9.
Értékelő: Körös Kata

Általános értékelés

A SOMMA-t a szegedi *Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár* az állományában lévő időszak kiadványokból építi. Az adatbázis az 1990 óta megjelent film-, színház-, zene- és képzőművészet témaköreibe tartozó cikkek közül válogat.

- A SOMMA lényegében egy analitikus jellegű válogatott bibliográfiai adatbázis. Mivel közgyűjteményi keretek között építik, az adatbázissal szemben több olyan követelmény fogalmazható meg, aminek – úgy vélem – sokkal hangsúlyosabb szerepet kellene kapnia a fejlesztésben.
- Az adatbázist és használatát bemutató szövegek hiánya megnehezíti az adatbázis használatát.
- Közgyűjteményi adatbázisok esetében véleményem szerint egy akadálymentes felület kialakítása elengedhetetlen. Nemzetközi nyelvű felülettel pedig még több látogató számára elérhetővé tehetnék az adatbázist.
- Többféle keresőt beépítve sokkal könnyebb lenne eligazodni a rekordok között. Akár a meglévő listák kiemelésével létre lehetne hozni egy böngészési lehetőséget. A hierarchikus felépítésű tárgyszórendszer így valóban tudna érvényesülni.
- A tartalmi leíró mezők finomítása elérhető lenne interaktív módon a felhasználók bevonásával, ha például az egyes rekordokhoz – természetesen moderált módon –, észrevételeket lehetne fűzni.
- Minden bizonnyal növelné az adattár népszerűségét, ha a felhasználók maguk is ajánlhatnának cikkeket az adatbázisba, vagy egyenesen maguk is bővíthetnék az adatbázist tételekkel.
- A metaadatok szabványosítása után együttműködésre látok lehetőséget más intézményekkel, például művészek életrajzi adatait építő szolgáltatókkal, vagy a *Humántudományi Tanulmányok és Cikkek* fejlesztőivel.

Mindezeket figyelembe véve, úgy vélem, a SOMMA ígéretes, de további meggondolt fejlesztésre váró projekt, amely idővel tudományos célokra is jól használhatóvá válhat.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A könyvtár központi oldalát a közelmúltban alakították át. Az új főoldal ránézésre professzionális és elegáns, viszont szinte használhatatlanná teszi az aloldal betöltésének lassúsága. A fejlesztés az adatbázist annyiban érintette, hogy mára a menüsor *Online adatbázisok* pontjából közvetlenül elérhető a keresőfelület.
- Sem a központi oldalon, sem az adatbázis oldalán nem találunk kielégítő tájékoztatást a projektről vagy a könyvtárban folyó hasonló munkákról. Pedig a főoldalról elérhető még egy *Drámák a folyóiratokban* (SODFA) és egy *Szegedi Plakát Adatbázis* (SOPA); egy korábbi felületen pedig (siva.sk-szeged.hu/html) az állományban lévő képzőművészeti albumok analitikusan feltárt katalógusát (SOKAAN) is megtaláljuk.
- Az adatbázis keresőfelületén három mondatban tájékoztatnak a tartalomról, de a kereséshez az oldal alján szereplő mondaton kívül nem kapunk segítséget.
- A könyvtár központi oldalára a *Vissza* gomb segítségével juthatunk. Az adatbázis saját felületén a könyvtár teljes neve nem szerepel, csak a hajdani támogató minisztérium logóját találjuk a lap alján. Ezen a felületen nincs lehetőségünk felvenni a kapcsolatot a rendszer fejlesztőivel, csak a központi oldalon az *Elérhetőségek* alatt küldhetünk üzenetet a könyvtárnak, de az e-mail cím megtekintésére nincs módunk, mivel az oldal tiltja a jobb egérgomb használatát.

Kereső funkciók, találatok

- Az adatbázishoz egy viszonylag egyszerű, összetett kereső tartozik, amellyel a rekordokban található összes adattípusra rákereshetünk (5. ábra).
- Az űrlap összes mezője szabadszavas keresésre alkalmas. A kereső-kifejezéseket a rendszer mindkét irányból csonkoltnak tekinti. Semmilyen operátor használata nem lehetséges, egy mezőn belül több szóra így csak pontos kifejezésként kereshetünk, vagy az egyetlen, bármennyi karakter helyettesítésére alkalmazható % jel kínálta lehetőségeket kihasználva.
- Kereshetünk a *Forrás* mezőben is, ahol listából is kiválaszthatjuk a gazdaperiodikum címét.

SOMMA

SOMOGYI-KÖNYVTÁR MŰVÉSZETI ADATBÁZISA

A Somogyi-könyvtár állományában lévő, időszaki kiadványokban megjelent, művészeti témájú cikkek adatbázisa. Válogatva tárja fel a képzőművészeti, film, színház és zenei témákban 1990 óta megjelent tanulmányokat, híradásokat. Fejlesztése folyamatos.

Forrás: Év: Szám, oldal:

Szerző: Cím:

Megjegyzés: Tárgyszó:

Az eredmény rendezése: Forrás szerint Szerző szerint Cím szerint

Keresésnél a Forrás és a Szerző mezőben kis- és nagybetű között különbséget kell tenni.

Készült a támogatásával

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

5. ábra A SOMMA keresőfelülete

- A dátum megadásakor nem tudunk időintervallumra keresni, a folyóirat száma és oldalszáma beírása esetén a tesztelés során egyáltalán nem sikerült találatot kapni.
- A szerzőket a keresőmező alatti Összes gombra kattintva egy betűrendes listából is kikereshetjük. A listában a személyek az adott dokumentumban szereplő névvariánsal szerepelnek, viszont a rövidített névalakokra nem mindig találunk feloldást, a többszerzős művek alkotói pedig egy-egy tételként szerepelnek, csak egyikük betűrend szerinti helyén, és az idegen nevek besorolása sem mindenhol megfelelő. Ráadásul a lista tagolatlan és igen hosszú, nehéz benne navigálni. Azonos betűnként tördelt megjelenítés és egyéges leírási gyakorlat megkönnyítené a tájékozódást.
- Az oldalon felhívják a figyelmünket a rendszer azon hiányosságára, hogy a *Forrás* és a *Szerző* mezőkben a keresés érzékeny a kis- és nagybetűkülönbségre. Ékezetek nélküli keresésre nincs mód, mint ahogy a keresési történet tárolása, elmentése, vagy a keresőkérdés utólagos módosítása sem megoldható.
- Kereshetünk a cikkek címében, és a rekordokhoz kapcsolt megjegyzések, tárgyszavak között is. A *Megjegyzés* mező sokszor – főleg a régebbi tételeknél – nincs kitöltve, ahol mégis, ott sem lehet következetességet felfedezni az itt szereplő kifejezésekben, ezért nem igazán alkalmas a találati lista szűkítésére.
- Mivel a rendszer nem ismer szinonimákat, és nem képes hasonlósági keresésre, célszerű a tárgyszavakat a lenyitható listából kiválasztanunk. A listában betű-szám kódokkal ellátott hierarchikus tárgyszójegyzéket találunk, ami ebben a formában nehezen áttekinthető.
- A keresés elindítása előtt kiválaszthatjuk, hogy a találati listát források, szerzők, vagy címek betűrendjében szeretnénk. Utólagos rendezésre nincs lehetőségünk.
- A találati listát ömlesztve kapjuk, nem lapozható, így hosszabb lista esetén kezelhetetlen, áttekinthetetlen, és nagyon lassan töltődik be (6. ábra).

A lista nem menthető el, nem tölthető le és nem nyomtatható. Az eredményül kapott rekordokat kijelölni, közöttük válogatni nincs lehetőség.

- A listában a rekordokhoz tartozó összes adatmező megjelenik. Ráadásul még az is nehezíti a tájékozódást, hogy a rekord legfőbb sora a gazdaperiodikum címe, a cikk címe csak a negyedik sorban található.
- Az egyes cikkek adatlapját nem lehet külön megjeleníteni.

Tartalom, minőség

- Arra vonatkozóan, hogy az adatbázisba a tartalmi válogatás szempontjain túl mi alapján kerülnek be a tételek, nem találtam információt.
- Az adatbázist valóban folyamatosan frissítik. A gyarapodás mértékéről azonban semmi nem tájékoztat az oldalon.
- Több mint 170 időszaki kiadvány cikkeiből válogathatunk. Az évszám csonkolásával kilistázható dokumentumok száma meghaladja a 18 000-et. Az adatbázisban szereplő legkorábban publikált cikk 1968-as.
- A forrásdokumentumok nyelve nem minden esetben magyar, megtaláljuk néhány francia,

német, vagy spanyol nyelvű cikk adatait is. Előfordul, hogy egyetlen magyar nyelvű adat sem szerepel a rekordban.

- Sajnos az adatmezők nem mindig vannak kitöltve, van ahol a gazdafolyóirat címe hiányzik, miközben a megjelenési év és a szám, oldalszám szerepel, máshol pedig indokolatlanul üresen maradt a szerző adatmezője, különösen gyakran tapasztalható ez az idegen nyelvű dokumentumok adatainál.
- Bár az adatbázis részdokumentumok adatait tartalmazza, a források pontos adatainak feltüntetése hiányzik az oldalról. Az egyes folyóiratokról a címükön kívül semmit nem tudunk meg. Hasznos lenne például kapcsolatot létrehozni a központi oldal *Időszaki kiadványaink* listájával, ahonnan megnyithatók az egyes periodikumok saját honlapjai.
- A *Megjegyzés* mező következetes használatával sokkal mélyebb feltárást és specifikusabb keresési lehetőséget lehetne elérni. Ez az adatmező akár tovább finomíthatná a hierarchikus tárgyszójegyzék fogalmi kategóriáit. A rekordokhoz így csatolt, a tartalmat leíró kifejezések listája növelné az információkeresés hatékonyságát.

Keresés eredménye

[Új keresés](#)

839 találat

Forrás:	Connaissance des Arts
Év, szám, oldal:	1994.4.sz. 90-96.p.
Szerző:	
Cím:	L'architecture décantée.
Megjegyzés:	Franciaország; Nouvel, Jean
Tárgyszó:	J1 : építészet B7 : XX. század művészete
Forrás:	Connaissance des Arts
Év, szám, oldal:	1998.4.sz. 54-65.p.
Szerző:	
Cím:	Viet Nam. Art moderne et contemporain
Megjegyzés:	Vietnam 20. századi művészete
Tárgyszó:	B7 : XX. század művészete A1 : művészettörténet C2 : művészeti rendezvény
Forrás:	Connaissance des Arts
Év, szám, oldal:	1999.03. p. 80-87.
Szerző:	
Cím:	Les dessins français du 18e siècle dans les collections new-yorkaises
Megjegyzés:	New York-i gyűjtemények tulajdonában lévő francia rajzok - 18. sz. - kiállítás - Metropolitan Museum, New York

6. ábra Egy találati lista eleje a SOMMÁ-ban

Metaadatok, bibliográfiai információk

- A központi honlapot ellátták egy-két metaadattal, de az adatbázis felületeinek forráskódjában hiába keresgélünk. A rekordokhoz tartozó metaadatok köre csak a legszükségesebbre korlátozódik.
- Mivel a SOMMA közgyűjteményi fejlesztésű válogatott bibliográfiai adatbázis, különösen fontos volna, hogy a metaadatokat szabványos formában elérhetővé tegyék más intézmények, vagy metaadatszolgáltatók számára.
- Az adatbázis tartalmát a nagyobb keresőszolgáltatások nem indexelik.

Képzőművészet Magyarországon

Honlap: <http://www.hung-art.hu>
 E-mail: hung-art@hung-art.hu
 Fenntartó: MTA KFKI RMKI Számítógép Hálózati Központ
 Értékelés dátuma: 2008. április 17.
 Értékelő: Ternai Zita

Általános értékelés

A *Képzőművészet Magyarországon* egy olyan szabadon hozzáférhető adatbázis, amely a magyar művészek és művek minél szélesebb körű bemu-

tatására törekszik (7. ábra). Hatalmas virtuális kiállítás, amely a honfoglalástól, a román kori kezdetektől a 20. század közepéig tartó időszakot dolgozza fel. (A folyamatos bővítéseknek köszönhetően ez a határ egyre inkább kiterjed a múlt század harmadik negyedéig.) A hazai alkotók mellett (földrajzilag a történelmi Magyarország minden kori határai között) az adatbázis összegyűjti mindazokat a külföldi művészeket is, akik Magyarországon dolgoztak, illetve azokat a magyarokat is, akik pályájuk jelentős részét külföldön töltötték, de a honi művészetre hatást gyakoroltak. A 450 művész életrajza mellett a legfontosabb alkotásaikat is megtekinthetjük, most éppen 5167-et, jó minőségű digitális reprodukciók formájában. A képek kb. 20%-a hozzáfűzött magyarázatokat is tartalmaz. Előre összeállított, különböző témájú tárlatvezetésekkel végignézhetjük a magyar képzőművészet különböző korszakait, irányzatait.

A weboldal kiegészül egy művészeti kislexikkal, amelynek szócikkei segítséget nyújtanak a művészettörténeti hátterek és összefüggések megértéséhez. Egy helységnevek-táblázat segít eligazodni a szövegekben előforduló helységek nevei között: a történelmi és mai nevük párosításával, illetve hogy ma mely országhoz tartoznak. Van egy színvonalas képeslapküldő-szolgálat is, ahonnan bármelyik reprodukciót el tudjuk postázni ismerőseinknek elektronikus formában. Jó ötletnek tartom az oldal népszerűsítésére.

7. ábra A szolgáltatás nyitólapja

A honlap 1997 óta üzemel, önkéntes munkára alapozott magánkezdeményezésként indult, a *Nemzeti Kulturális Alap* támogatásával. 2003-ban az *Informatikai és Hírközlési Minisztérium* pályázata segítségével jelentősen kibővítették, megújították. A felülethez HTML-lapokat használnak javascriptekkel. Az oldal fejlesztői „szakmán kívüliek”, a *Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutató Intézet Rézecske- és Magfizikai Kutatóintézet Számítógép Hálózati Központ* munkatársai. Ennek előnyét is, hátrányát is látom. Előnye lehet, hogy az adatbázis építése nem szorítkozik kizárólag egyetlen közgyűjteményre, a horizont bármikor tágítható. Hátránya lehet az esetlegesen előforduló szakszerűtlenség. Ennek kiküszöbölésére próbálnak a munkálatokba bevonni múzeumi szakembereket. Célkitűzésük között szerepel, hogy az oldal minél jobb színvonalon folyamatosan bővüljön; az oktatásban, kutatásban, közművelődésben jól használható segédeszközzé váljon. Szeretnék elérni, hogy a múzeumi kurátorok, művészettörténeti szakemberek is igénybe tudják venni munkájuk során. A projekt jövőbeni tervei között szerepel, hogy az időbeni korlátot kitágítsák a 20. század végéig, tartalmilag pedig szeretnék bevonni az építészetet és az iparművészetet is, mindezt az irodalmi, történelmi és a kulturális háttér növelésével.

A Képzőművészet Magyarországon honlap főbb erényei:

- Megfelelő mennyiségű információ áll rendelkezésre a projektről, a koncepcióról, az elkövetkezendő fejlesztésekről, a közreműködőkről, a rendszer leírásáról és a speciális funkciókról. Az adattár mérete pontosan meghatározott.
- A honlapnak és a keresőnek angol nyelvű változata is van. Nagy érdeme, hogy a teljes magyar nyelvű anyag egy az egyben le van fordítva, így egy külföldi is ugyanannyi információt kap! Kizárólag az irodalmi vonatkozások területén van eltérés.
- Tartalmaz egy letölthető katalógust: MS Excel vagy MS Access formátumban, a gyűjteményben szereplő összes kép főbb adataival, elérési útvonalával, illetve képmagyarázatokkal.
- Létrehoztak egy speciális funkciót, az ún. ikerablak nézetet, amelyben a képernyő két függőleges részre van osztva, és a két oldalon egymástól függetlenül működtethető a webhely. Előnye, hogy remek összehasonlításokat, gyors áttekintéseket lehet végezni. A legjobb példa talán egy szobor háromdimenziós bemutatása, azaz különböző nézetekben való szemlélése.

- Társoldala a *Web Művészeti Galéria* (www.wga.hu), ahol – egyelőre még többnyire csak angol nyelven – tanulmányozhatjuk a magyarországi képzőművészet európai hátterét, mintegy 11 000 kép segítségével.
- Ha hiányosságként fogjuk fel, hogy csak a 20. század közepéig van feltárva az anyag – bár a célkitűzésben szerepel a bővítés –, akkor ennek tompítására remek lehetőség a tárlatvezetésben szereplő „Virtuális Szentendrei Tárlat, 2001”. Ez kiemelkedő fontosságú a többi közül, mert a kortárs magyar művészet egy nagy szeletét mutatja be, 1800 reprodukcióval.

Számottevő, nagyobb volumenű hiányosságot nem találtam, inkább apró finomításokat lehetne még végezni:

- A keresőben a találati lista nem rendezhető semmilyen szempont szerint, nem tudjuk elmenteni, letölteni. Egyszerre maximum tíz találat jeleníthető meg, ezt a számot nem tudjuk növelni.
- A Tárlatvezetés menü belül bármely tárlatra kattintva, sajnos nem új ablakban nyílik meg automatikusan. Ez nem jó, mert nehéz visszajutni a főoldalra. Általában a honlapon belüli navigációs eszközök is hiányosak, több segítséget, mozgási lehetőséget kellene elhelyezni.
- Nem látható, hányan látogatták eddig a honlapot. Szükség lenne egy kihelyezett számlálóra. Egy helyen találkoztam számokkal, amikor a képeslapküldésem után megköszönték, hogy igénybe vettem a szolgáltatásukat. Majd megemlítették, hogy az oldalt eddig hányan használták képeslapküldésre.
- A képeslapküldésnél maradvány: nem jelzik, hogy egyszerre több ismerősnek is el lehet küldeni a képet, pedig a rendszer szolgáltatásaiba ez be van építve. Lehetőség van a papír és tinta színének kiválasztására, de csak a színek nevei (pl. *aranyrúd*, *gainsboro*, *peru*) vannak felsorolva. Egy átlagos felhasználó nem tudja, hogy melyik fantázianév mit takar, illetve egy színnek sok árnyalata van a listában. Ezt ki lehetne küszöbölni, ha a neveket eleve olyan színnel írják, amilyen az eredmény lesz. A betűtípus megadásánál hasonló a probléma, a lista felsorolásánál a betűket lehetne az adott betűtípussal szedni.

Összegzés: Remek megoldásnak tartom, hogy a létrehozók célja a magyarországi festészet és szobrászat teljes vonulatának áttekintése, bővítve egyéb művészeti ágakkal. Ezáltal lehetőség nyílik, hogy mindez közkinccsé váljon. Más képzőművészeti témájú weblapoknál, de még a nagy múzeumok gazdag tartalmakkal bíró honlapjainál is sok-

rétűbb és színvonalasabb szolgáltatásokat nyújt. Több ország hasonló tárgyú oldalait is áttekinttem. Az eredmény: a *www.hung-art.hu* nemzetközi viszonylatban is megállja a helyét (hasonló méretű országokra vetítve), nem találtam máshol ilyen igényes, információ- és illusztráció-gazdag, magas szintű oldalt, amely az adott ország képzőművészetére ekkora rálátást biztosítana.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Az oldal dizájnya esztétikus, kellemes az összehatás: a pasztellszínek dominálnak, amelyeken jól olvashatók a sötét betűk. A hivatkozások értelemeszerűek – alá vannak húzva –, a látogatás után sötétebb tónusra váltanak. A rendszer 1024x768-as képernyőfelbontást igényel, de 800x600-assal is működőképes. A magyar ékezetes betűk helyesen jelennek meg. A betűméretet mind Internet Explorerben, mind Mozilla

Firefox böngészőben a Nézet menüpontban lehet változtatni. Kivételt képez a kereséshez tartozó Sűgók leírása. Ezek egy új, kisméretű ablakban nyílnak meg, ahol a viszonylag kicsi betűméret kötött, sajnos nem változtatható. Az összetett keresés kisablakában a magyar nyelvű magyarázatnál a „például” szó angolul szerepel, javítani kellene (8. ábra).

- A honlapra belépve részletes bevezetést olvashatunk, amelyben a tartalomra vonatkozó lényeges információk szerepelnek. Jó tájékoztatást nyújtanak még az Információ menüben elérhető, a gyűjteményhez kapcsolódó ismertető: a létrehozás koncepciója, a rendszer leírása, a gyűjtemény használata, az újdonságok összefoglalása, a helységnevek táblázata, a letölthető katalógus és tartalma, a jogi kérdések, az eredeti műveket őrző múzeumok felsorolása, a felhasznált irodalom, a hasznos linkek és a közreműködők ill. támogatók listája.

The screenshot shows the search interface of the 'KÉPZŐMŰVÉSZET MAGYARORSZÁGON' website. The search form includes fields for 'Cím', 'Szöveg', 'Korszak', 'Forma', and 'Tárgy'. A search results window is open, displaying search instructions in Hungarian. The instructions mention that the search text should be in Hungarian and provide examples of search operators like AND, OR, and NOT. The search results window also includes a 'Kész' button. Below the search form, there is a Google search bar and a footer with 'GYORSKERESŐ' and 'SZERZŐ' fields.

8. ábra A kereséshez tartozó sűgónak túl picik a betűi

- A honlap fejléce mindig látható, egyértelműen megjelöli az adatbázis nevét: „Képzőművészet Magyarországon a kezdetektől a XX. század közepéig”. A fenntartó szervezet is fel van tüntetve, a készítőik neve és e-mail-es elérhetősége a láblécben látható, az egyéb közreműködők pedig az Információ menüpontban szerepelnek. Az E-mail menüben és a láblécben szereplő Észrevételeknél lehetőség van egy általános e-mail címre üzenetet küldeni. Telefonos elérhetőséget nem találtam.
- Több helyen nem működtek a külső hivatkozások a tesztelésem időpontjában: az Információ menüben a Linkek alatt a *Galleria degli Uffizi*, a *Great Art Museums of the World* múzeumok honlapjai és az egy művésznek szentelt helyeken belül az *Essential Vermeer* oldala. A Múzeumok alatt a legtöbb magyar múzeumra rosszul hivatkoznak. A <http://www.museum.hu/> webhelyre visznek a találatok, ahol az „Error 404” üzenet jelentkezik, de az oldal keresőjébe beírva a kívánt múzeum nevét, elő tudom hozni az adott intézmény oldalát. A belső linkek a honlapon belül hibátlanul működnek.

Kereső funkciók, találatok

- Az adatbázisban többféle keresőfelület áll a felhasználó rendelkezésére. Böngészni lehet a menüből elérhető ABC indexben. Ha a választott művész nevére kattintok, kiadja a hozzá tartozó részletes adatokat: az életrajzát és főbb munkáinak digitalizált változatát, a képek adataival. Ebben az indexben javítani kellene a navigációs

eszközöket. Ha rákattintok egy betűre, előhossa a találatokat, de nem tudok közvetlenül továbblépni egy másik betűhöz.

- Böngészni lehet még a honlap alsó felén található Művész indexben is. Ez az előzővel nagyjából megegyezik, csak a Művész index más külsővel, bővebben hozza ki a betűkhöz tartozó találati listát (9. ábra); az egyes találatok ugyanahhoz az oldalhoz vezetnek.
- Rendelkezésre áll egy Gyorskereső is a képernyő alján. Jó megoldás, hogy ez mindig látható, akárhol is járunk, mert így bármikor elindítható egy keresés. A Szerző és a Szöveg mezők szabadszövegesek. Az Időszakot és a Formát legördülő listából lehet kiválasztani. A Keresés gombra kattintva indítható el a kereső; itt nagyon hiányoltam, hogy az Enter billentyűre nem reagál. Az adatbázisban szereplő gyűjtemény teljes egészét itt egyben is lehet látni. Ha a gyorskeresőbe nem írok be semmit, csak megnyomom a Keresés gombot, kiadja az összes, jelenleg 5167 találatot betűrend szerint.
- A Keresés menüre kattintva jön elő a részletes kereső, ahol hét feltétel alapján szűkíthetjük a találatokat. Erről a lapról nyithatók meg a keresést segítő ablakok: a kereső űrlap magyarázata, keresési ötletek, összetett keresés. A program nem különbözteti meg a kis- és nagybetűket, az ékezeteket sem veszi figyelembe. Ennél az oldalnál ez azért pozitív megoldás, mert sok, külföldön élő magyar is rendszeresen látogatja az oldalt, akiknek nehézséget jelentene az ékezetes betűk beírása.

C szekció		ABC Index				
<ul style="list-style-type: none"> • CANZI Ágost Elek • CASAGRANDE, Marco • CIMBAL, Johan Ignaz • CSÁKY József • CSIKÁSZ Imre • CSÓK István • CSONTVÁRY KOSZTIKA • CSORBA Géza • CZAUCZIK József • CZIGÁNY Dezső • CZIMRA Gyula • CZÓBEL Béla 						
	Művész index					
C szekció						
NÉV	ÉLT	HIVATÁS	IRÁNYZAT	TÁRGY		
CANZI Ágost Elek	(1808 - 1866)	festő	Biedermeier			
CASAGRANDE, Marco	(1804 - 1880)	szobrász				
CIMBAL, Johan Ignaz	(1722 - 1795)	festő		oltárkép		
CSÁKY József	(1888 - 1971)	szobrász	kubizmus			
CSIKÁSZ Imre	(1884 - 1914)	szobrász				
CSÓK István	(1865 - 1961)	festő	Nagybánya			
CSONTVÁRY KOSZTIKA Tivadar	(1853 - 1919)	festő	posztimpressionizmus			
CSORBA Géza	(1892 - 1974)	szobrász				
CZAUCZIK József	(1789 - 1857)	festő		csoporkép		
CZIGÁNY Dezső	(1883 - 1937)	festő	Nagybánya, neós, Nyolcak	őnarckép, csendélet		
CZIMRA Gyula	(1901 - 1966)	festő	Szentendre			
CZÓBEL Béla	(1883 - 1976)	festő	Nagybánya, neós, Nyolcak			

9. ábra Az ABC index és a Művész index összehasonlítása

- A leírás szerint két mezőben (Cím, Szöveg) tudjuk használni a következő logikai operátorokat: AND, OR, NOT, továbbá idézőjeleket a pontos kifejezésre, és zárójeleket az összetett keresésre. A használat helye hibásan van meghatározva, mert ezek a Szerző mezőben is funkcionálnak. A Boole-operátorok csak akkor működnek helyesen, ha nagybetűvel írjuk őket, de ez a mondat csak a sűgőban szerepel. Amikor tesztelėskor beírtam példának a Szerző mezőbe, hogy: *aba or novák*, az eredmény az volt, hogy „Egy képet sem találtam”. Itt feltétlenül szükség lenne egy hibaűzenet megjelenítésére vagy ötletek leírására, hogy hogyan változtassunk a keresőkérdesen. Teszteltem különböző Boole-műveletes kereséseket, a kapott eredményt összehasonlítottam a külön végzett keresésekkel, a találat végösszege valamennyi esetben azonos volt, tehát a keresőmotor helyesen működik.
- Nagyon hiányzik, hogy a rendszer nem enged csonkolni. A három legfontosabbat: a tetszőleges számú karaktert, az egy, illetve a nulla vagy egy karaktert helyettesítő jeleket be kellene vezetni. Azonban amikor beírtam a Szerző mezőbe, hogy: *bán*, az összes olyan nevet megjelölte találatnak, amelyben a *bán* szerepel, függetlenül attól, hogy a szóban hol található a keresett kifejezés (10. ábra). A szabadszavas mezőknél szükséges lenne, hogy meg tudjuk határozni a keresendő betűcsoport pozícióját az adaton belül.

	BÁNÁTI SVERÁK József Szentendrei utcarészlet 1929 Olaj, vászon, 54,5 x 71,5 cm Ferenczy Múzeum, Szentendre A művész további művei...	
	BÁNÁTI SVERÁK József Tájkép ülő figurával 1928-30 Olaj, vászon, 70 x 83 cm Ferenczy Múzeum, Szentendre A művész további művei...	
	ORBÁN Dezső Charentoni táj 1908 Olaj, vászon, 54,5 x 68,5 cm Deák gyűjtemény, Városi Képtár, Szé A művész további művei...	
	ORBÁN Dezső Csendélet 1909 Olaj, vászon, 45 x 52 cm Magántulajdon A művész további művei...	
	ORBÁN Dezső Csendélet 1911 Olaj, vászon, 64 x 80 cm	

10. ábra A keresőkifejezést automatikusan csonkolja mindkét irányból

- A részletes keresőben a Szerző mezőt használhatjuk szabadszövegesen, és legördülő listából is választhatunk, ahol az összes művész abc-ben fel van sorolva. Ez szükséges is, hiszen van néhány név, amelyet nem könnyű helyesen írni, így a névjegyzék megfelelő mankót adhat. A Cím és Szöveg mezők csak szabadszövegesek, utóbbi a képekhez tartozó magyarázatokból ad találatokat. A keresett kifejezés pirossal van kiemelve, így jól látható. A keresésnél használatos – legördülő listás – Korszak mező megegyezik a gyorskeresőben használt Időszakkal; elnevezésüket egységesíteni kellene. A Forma adatmezőnél is választani tudunk az előre meghatározott felsorolásból kilenc lehetőség alapján. A Gyorskeresőben ugyanilyen módon használhatjuk, de ott csak nyolc forma szerepel, az *ötvmunka* hiányzik. Nem tűnik logikusnak, hogy pont csak ez az egy maradjon ki a gyorskeresőből, valószínűbb, hogy kifelejtették. A Tárgy mező a kép tárgyára utal, itt témakörökből tudunk választani, szintén legördülő listából. Az utolsó szűkítési lehetőség a Lelőhely. Itt a keresendő kifejezést szabadon be lehet írni, és választhatunk is a megadott lehetőségek közül. Az összes intézmény fel van sorolva, ahol a képek eredetije megtekinthető.
- Nem találtam olyan fogalomkört, amelynél egyetlen találatot sem adott volna a rendszer.
- A keresőkifejezéseket nem lehet elmenteni, minden esetben újra kell kezdeni a keresést. Létre kellene hozni egy Előzmények mappát az elmentett keresőkérdésekkel, amelynek a kapacitását is viszonylag nagy számban kellene meghatározni.
- A találati lista a művészek, majd alkotásaik címe szerinti betűrendben jelenik meg. Nincs lehetőség, hogy a felhasználó válassza ki, milyen sorrendben szeretné látni a találatokat; ez nem felel meg a mai elvárásoknak. Nem lehet csak szöveges listát kérni, a képek is mindig megjelennek. A találati halmaz mentésére sincs módunk, még nyomtatási lehetőséget sem ajánl fel a rendszer. Feltétlenül szükséges lenne, hogy fájlba tudjunk menteni, hogy a későbbiekben egy szabadon hozzáférhető listával dolgozhassunk. A teljes katalógus letöltésére kínál módot a rendszer, de az egyes részeire is kellene.
- Szerencsés, hogy a találatok száma nincs limitálva. A több ezres találatok is gyorsan megjelenítődnek. Kellemetlen viszont, hogy ezek között nehézkes a mozgás. Mindössze tízet tudunk egyszerre megnézni, ami nagyon kevés. Csak a lap alján lehet továbblépni az előző/következő 10 találathoz. A lap tetején is el kellene helyezni ezt

a navigációs eszközt, illetve bővítése is szükséges volna. Például egy legördülő listából lehetne kiválasztani, hogy mely 10 (de inkább 20 vagy 50) találathoz ugorjon.

- A találatokat a hozzá tartozó legfontosabb adatokkal listázza ki. Elsőként a digitalizált kép kis méretű változata látszik. Ha rákattintunk, teljes méretben, jó felbontásban jelenik meg. Javascriptek segítségével egy változtatható képméretű képnézetet hoztak létre. 25-200% között lehet a méretet módosítani. Profi megoldás, hogy a képet vízszintesen vagy függőlegesen a monitorunk nagyságához tudjuk illeszteni. Tetszik az is, hogy fehér, fekete és szürke hátteret egyaránt választhatunk, mert így a kép tónusától függően, optimálisan tudjuk kiemelni az alkotást. A reprodukció letöltése és nyomtatása nem túl egyszerű

a kezdő felhasználó számára. Nincs kihelyezett ikon, amivel ezt rögtön meg tudnánk tenni. Az Információ menüben, a Gyűjtemény címszó alatt szerencsére kapunk egy használható leírást.

- A következő mezőben a szerző és a kép adatai látszanak: cím, készítés dátuma, technika, méret, eredeti lelőhely. Itt hivatkozás van a művész életrajzára és egyéb műveire is. Ezt nagyszerű összekapcsolásnak tartom. A szerző nevére kattintva megjelenik az életrajza, amit nyomtatni is lehet a lap alján lévő ikon segítségével. A nyomtatási nézet új ablakban jelenik meg.
- A találati lista jobb szélén egy piros „i” betűs ikon jelzi, ha a reprodukcióhoz van magyarázat is. Sajnos a képek kb. egy ötödéhez tartozik csak leírás, ezt az arányt mindenképpen növelni kellene (11. ábra).

A nagy család

1962
Mintázott terrakotta falikép, 110 x 120 cm
Ferenczy Múzeum, Szentendre

Küldje el képeplapként

Nyomtatás és könyvjelző

Mozgalmas kompozíciójú monumentális reliefként formálta meg Kovács Margit nagy családját. A reliefeknél általános négyszöges kompozíciós forma helyett egy szabálytalan befoglaló formájú domborművet alkotott. A körkörös mozgásra épülő kompozíció felső részén elhelyezkedő ülő figurák képezik a relief hullámzó felső szélét, alját pedig egy félkörívesen kanyarodó pad alkotja. A realiztikusan formált életképben az apa és az anya idealizált figurája mellett páronként csoportosított nyolc gyerek ülő alakja helyezkedik el. A kör alakú megterített asztalt körülülő figurák mindegyike dinamikus formált: vagy páronként kapcsolódnak egymáshoz valamilyen mozdulattal vagy a kompozíció középpontja felé irányuló jellegzetes mozgásuk. A figurákat erősen kidomborító reliefen a terrakotta anyagának máz nélküli szépsége érvényesül.

11. ábra Képmagyarázat

Tartalom, minőség

- A magyarországi képzőművészet a kezdetektől a 20. század közepéig nagyon tág fogalomkör, számos dolog beleilleszhető. Nem vagyok művészettörténész, így nem tudom pontosan megítélni, hogy mennyire jól szelektálták az egyes művészekről összegyűjtött anyagokat, a bemutatott képek mennyiségét, de mivel szakértők bevonásával készült a honlap, valószínűsíthető a hitelesség. A 2006-os vendégkönyvben olvastam egy felháborodott hangnemű bejegyzést: „*Durva aránytalanságokat érzek a művészek megítélésében. Elgondolkodtató, hogy önöknél Skuteczky Döme kb. ugyanannyit ér, mint pl. Szabó Vladimír, akinek gyenge képanyagát már többször szóvá tettem, mint azt is, hogy amíg Kondor Béla szerepel az összeállításban (holott ő egyáltalán nem század közepe), a kortársa, a szintén jelentős Gál Imre nem.*” Gondolom a szubjektivitás mindig is előtérbe fog kerülni, ezt nem lehet kiküszöbölni. A két utóbbi művészt próbáltam megkeresni az adatbázisban. *Kondor Béla* (1931–1972) hosszú életrajzzal, sok képpel szerepel, azonban a nála korábban született *Gál Imre* magyar festőművészről (1922–1964) semmit nem találtam. Jelentős lehet azonban ő is, mert a Wikipédiában külön szócikkben szerepel. A vendégkönyvben található egy másik érdekes kérdés is: „*Miért nem szerepel Varga Imre? Nem felel meg az Önök ízlésének vagy csak ideiglenesen hiányzik?*” Kis utánajárással megkerestem a róla található információkat is: 1923-ban született szobrászművész és még él. Az ilyen kérdések kiküszöbölésére meg lehetne jegyezni egy mondatban, hogy a még élő művészek, hiába születtek a század elején, nem ebben az adatbázisban kapnak helyet egyelőre.
- Minőségi kifogást nem találtam, helyesírási problémák nincsenek. Az összetartozó oldalak jól átláthatók, a hivatkozások rendben működnek. Megfelelő tájékoztatást kapunk a honlapról. A

reprodukciók jó felbontásban jelennek meg, letöltés után különböző képszerkesztőkkel könnyen átszabhatók. A tartalom bővítésére szükség lenne, az alkotásokhoz tartozó képmagyarázatok számát és méretét jelentősen ki kellene terjeszteni.

Metaadatok, bibliográfiai információk

- Nagyon kevés metaadat áll rendelkezésünkre, szükséges volna a bővítés. Az oldal forrásában csak a <title> sor van kitöltve: a honlap rövid címe, a „Képzőművészet Magyarországon” kifejezés szerepel benne.
- A Nemzeti Digitális Adattárral kompatibilis az adatbázis, feltehetően az OAI protokoll alapján. A *kereso.nda.hu* adatbázisban 5167, az *nda.sztaki.hu* keresőben pedig 5132 tétel volt a tesztelés időpontjában. A leírások közép-európai kódolásúak, a speciális magyar ékezetes betűk is helyesen jelennek meg.

Beérkezett: 2008. IV. 11-én.

Drótos László

az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár Osztályán főkönyvtáros. A Magyar Elektroniku Könyvtárért Egyesület elnökségi tagja.
E-mail: mekdl@iif.hu

Körös Kata

az ELTE BTK ötödéves Informatikus könyvtáros szakos hallgatója.
E-mail: koroskata@gmail.com

Ternai Zita

könyvtári informatikus.
E-mail: zita-6@freemail.hu

Részvételi hálók: a könyvtár mint beszélgetés

A cikk célja, hogy a könyvtárak döntéshozóit közelebbről megismertesse a részvételen alapuló hálózatokban (vagy „részvételi hálóban”) rejlő lehetőségekkel és kihívásokkal, amellet pedig egy iránytérképet is igyekszik fölrajzolni a blogok, wikik és más új technológiai eszközök könyvtári beintegrálásához.

A könyvtár mint a beszélgetés előmozdítója

Jóllehet a tanulmány elsősorban technológiai ismertető, a fogalmi keretek tisztázására mindenképpen szükség van ahhoz, hogy a részvételi hálókat érteni és értékelni tudjuk. A szerzők eszmefuttatása szerint: a tudás beszélgetés által jön létre, a könyvtárak pedig a „tudásbizniszben” érdekelt intézmények; következésképpen a könyvtárak a „beszélgetésbizniszben” érdekelt intézmények. Az alap gondolat, vagyis hogy a tudás párbeszéd, illetve beszélgetés útján jön létre, már *Szókratész*-nél megtalálható, specifikusabb kifejtésére ugyanakkor a *Gordon Pask*-féle beszélgetésemélet vállalkozott. Ez utóbbi lényege: az ember beszélgetés által tanul. E lényegi gondolat megvalósulásának színterei a könyvtárak, ahol a beszélgetések különböző – implicit vagy explicit – formákat ölthetnek, lett légyen szó a kritikai gondolkodás képességét fejlesztő metakognitív „önkérdégetésről”, referenzinterjúkról vagy olvasói körökről stb. A gyűjteményépítés a kutatók közötti formális párbeszédet, gondolatcserét szolgálja. A megőrzés feladata a régi idők párbeszédeinek dokumentálása.

Ha elfogadjuk, hogy a tudást a beszélgetés szüli, levonható a következtetés, hogy a legjobb tudás abban az optimális információs környezetben jön létre, ahol a beszélgető partnerek a legsokrétűbb és leginkább összetett ismeretekhez jutnak hozzá. Mindent összevetve leszögezhető, hogy a jelenlegi könyvtári gyakorlat megfelelőképpen összeegyeztethető a beszélgetéseméletben megfogalmazottakkal.

A beszélgetést központba állító szemléletnek megvannak a teórián túlmutató, gyakorlati következményei is. Míg a könyvtárak általában a kézzelfogható adatok (kölcsönzött könyvek száma, az állomány mérete, referenzkérdések száma) tükrében szokták értékelni a maguk tevékenységét, a beszélgetéscentrikus nézőpont rávilágíthat arra, hogy e keveset mondó számok mellett hogyan mérhető a könyvtári szolgáltatás valódi hatása. Felismerhetők az összefüggések a statisztikai adatok és más kimeneti tényezők között. A referenzkérdések száma például a feldolgozott dokumentumok vagy a kölcsönzések számával összefüggésben válik értékelhetővé: mindezen számok a könyvtári környezetben zajló kommunikáció (beszélgetés) kiterjedtségéről, arányairól tanúskodnak. Másfelől egy könyvtár kétféle módon veheti ki a részét például egy, a gyermekek korai írni-olvasni tudását szívügyének tekintő kezdeményezésből. Egy hagyományos szemléletű, a statisztikai számok bűvkörében élő könyvtár a gyerekeknek szóló programok szervezésével, gyermekkönyvek kölcsönzésével stb., míg egy, a beszélgetés szerepére koncentráló intézmény a gyermekek írni-olvasni tudásáról szóló párbeszéd dokumentálásával és bemutatásával, valamint a témával kapcsolatban keletkezett források közreadásával is. Egyfelől tehát mint a beszélgetés résztvevője, másfelől mint a beszélgetés, a párbeszéd előmozdítója.

Részvételi hálók, közösségi hálók, web 2.0

A cikk következő szakaszában a szerzők az elméleti megközelítés felől a gyakorlati felé veszik az irányt. Elsőként a könyvtáros világba „nagy csinnadrattával bevonuló”, mára közhelyekké szürkült fogalmak tisztázására vállalkoznak. E fogalmak egytől-egyig a részvételen alapuló hálózatok gyűjtőnév alá sorolhatók.

web 2.0

A web 2.0 definíciója, mint a divatos kifejezések általában, kissé homályos. Leginkább különböző fogalmak gyűjtőneveként fogható fel. Mindenesetre elmondható, hogy a web 2.0 fogalma erősen kötődik az elképzeléshez, amely szerint az internetes szolgáltatások egyre nagyobb mértékben válnak a kommunikáció, a beszélgetés jellemző eszközévé.

A web 2.0 néhány lényegi eleme

Közösségi hálók

A web 2.0-ához kapcsolódó egyik lényegi elgondolás, hogy egy weboldal nem elsősorban „fogyasztásra szánt” információk gyűjteménye, hanem olyan szolgáltatásoké, amelyek segítségével az egyén felépítheti saját hálóját, csoportokba gyűjtve barátait, munkatársait stb. A felhasználók szolgáltatott információk tehát egy végeérhetetlenül bővülő hálózatba toboroznak újabb és újabb tagokat. Néhány példa: *www.flickr.com*; a *The Cheshire Public Library* „Teen Book Blog”-ja, amelyet a könyvtár használó diákok töltenek fel recenziókkal; a MySpace-en található könyvtárak százai stb.

„A tömegek bölcsessége”

Ezzel a címmel 2004-ben *Surowiecki* által megjelent felmérés szerint a tömegek, illetve csoportok közös erővel igen pontos döntéseket képesek hozni. A web 2.0-ás technológiák segítségével a felhasználók jelentős csoportjai gyűlhetnek össze, hogy egy-egy döntésre vonatkozóan véleménynyilváníthatassanak. A megfelelő döntéshez szükséges információk összegyűjtéséhez jelenthetnek segítséget a különböző közösségi hálók. Akadnak, akik megkérdőjelezzik a tömegek bölcsességét, a *Wikipedia* egyes szócikkeit hozva fel példaként. Mások éppen hogy kedvező véleményt formálnak a Wikipediáról, amikor összehasonlítják azt a hagyományos forrásokkal (pl. az *Encyclopedia Britannica*-val). A tömegek bölcsességének néhány példája: *eBay*, *LibraryThing*, *The Diary Project*.

Lazán illeszkedő kisalkalmazások, API-k

Az *API* (*Application Program Interface*) egy utasításhalmaz, amely az egyes alkalmazások közötti kommunikációt teszi lehetővé a programozó számára. Segítségével a programozó a nélkül is be tud építeni egy programrészt egy szoftverbe, hogy ismerné annak forráskódját. Ilyen például a *Google Maps* API-ja, amelynek segítségével a webfejlesztő műholdas képeket illeszthet egy weboldalba úgy, hogy mindösszesen a szélességi és hosszúsági fokokat adja meg. A lazán illeszkedő

API-k magas szintű szkriptnyelvekkel (pl. JavaScript) oldják meg az alkalmazások integrációját. Példa a már említett *Google Maps* mellett a képek beillesztésére alkalmas *Flickr*, ill. a filmek beillesztésére alkalmas *YouTube*.

Mashupok

A mashupok, magyarul talán „kavarékok” vagy mixtúrák, az alkalmazások és adatok kombinációi révén létrejövő információforrások, szolgáltatások. Az információk fúziójának illetően egyszerűsödése fölvetette az információk elegyítésére, „remixelésre” való jog gondolatát. A nyílt forráskódú szoftverek és a Creative Commons világában a remixelésre való jog felhasználói elvárásként jelentkezik. Hogy mit is takar a „mashup” fogalma, érdemes egy-egy példával illusztrálni:

- a *ChicagoCrime.org* (új URL-címe: <http://chicago.everyblock.com/crime>) a *Google Mapset* használva tünteti fel a városra vonatkozó bűnözési adatokat;
- a *Book Burro* (<http://bookburro.org>) a *Firefox* és a *Flock* böngészők web 2.0-ás kiterjesztése: ha éppen egy könyvről szóló oldalt böngészünk, feltünteti egy ablakban, hogy a könyv az egyes online könyvtárakban (pl. *Amazon*, *Buy*, *Half*) mennyibe kerül, valamint hogy megtalálható-e a legközelebbi könyvtárban;
- az *MIT Library Lookup* programja (<http://libraries.mit.edu/help/lookup.html>) segítségével pedig az *Amazon.com* oldalairól indítható direkt keresés az *MIT Barton* elnevezésű online katalógusában.

Permanens béta-állapot

A permanens béta-állapot részben azt jelenti, hogy egy szoftver mindaddig nem tekinthető befejezett, kész terméknek, amíg a felhasználói közösség kritikával illeti. A *Google* például mindaddig béta-ként határozza meg egy szolgáltatását, amíg a felhasználói nem elégedettek vele, bármilyen stabilnak is nevezhető a forráskódja. A permanens béta-állapot másfelől egy fejlesztési stratégia: a nagyobb applikációkat kisebb komponensekre bontják, amelyeket külön-külön kezelnek. Ily módon a nagyobb alkalmazást egy szerteágazó, széles közösség fejlesztheti, mint például a nyílt forráskódú szoftverek esetén. Példák: *Google Labs*, *MIT Libraries*.

Egy szoftver annál jobb, minél többen használják

Egy web 2.0-s szolgáltatás az által nyeri el értékét, hogy a felhasználók felfedezik maguknak és alkalmazzák. Egy hasonlattal élve: az első faxgép értéke minimális volt, mivel nem volt a világon egy

másik faxgép, amellyel kommunikálhatott volna. Ma egy faxgép vásárlásával a faxgépek szerteágazó hálózatához kapcsolódunk. A közösségi hálók a felhasználói inputra építenek, így azok száma határozza meg értéküket. Az Amazon az által tett szert jelentős értékre, hogy lehetővé tette a könyvek értékelését, osztályozását. Minél több felhasználó fűz kommentárt egy könyvhöz, annál hitelesebb annak értékelése.

Folkszonómia

A folkszonómia egy központi autoritás nélküli osztályozási rendszer. Lényege, hogy egy csoport, közösség tagjai kifejezéseket, „tag”-eket, címkéket rendelnek különböző elemekhez, például fotókhoz vagy blogbejegyzésekhez, és ezeknek a címkéknek a gyűjteménye jelenti magát az osztályozást. Ebben az osztályozási rendszerben a használat (ill. a többet használt „tag”) prioritást élvez a szemantikai pontossághoz képest. Jó példa lehet a folkszonómiára a PennTags (<http://tags.library.upenn.edu/>): egy közösségi „könyvjelzőrendszer” a kedvenc online források megosztására. Az összegyűjtött URL-eket (cikkekhez tartozó linkeket, könyvtári rekordokat stb.) a felhasználók címkézéssel rendszerezhetik. Egy másik példával szolgál a *Hillsdale Teen Library*, amely a könyvtári eseményekről szóló képes beszámolókat a Flickr segítségével teszi hozzáférhetővé (<http://www.flickr.com/photos/hillsdalelibraryteens>).

Új alaptechnológiák: az AJAX és a webalapú szolgáltatások

A web 2.0 valamelyest túlmutat azoknak a fogalmaknak a halmazán, amelyeket vele kapcsolatban említeni szoktak. Érdekes ugyanakkor kitérni az e fogalmak mögött húzódó háttér-technológiákra, amelyek meghatározóan hatottak a felhasználói élményre, lényegében átalakítva azt.

AJAX

Az AJAX az „Asynchronous JavaScript and XML” kifejezés rövidítése, vagyis létező webtechnológiák „összeboronálásán” alapszik. Lényegét tekintve, e technológia segítségével lehetségessé válik, hogy a böngésző a nélkül hívjon le s küldjön fel adatokat a szerverre, ill. szerverről, hogy e műveletekhez szükség lenne a teljes weboldal frissítésére. Például, ha régebben rá kívántunk közelíteni (zoomolni) egy térkép egy adott részletére, a közeli térkép betöltésével együtt az egész oldal újratöltődött. A Google Maps világában ez már egészen másként néz ki. A „Click and Drag” („Kattints és fogd!”) típusú műveletek, amelyekkel a desktop-

alkalmazások elkényeztettek bennünket, az AJAX révén már a webnek is lényegi tulajdonságává váltak. Az AJAX-ról mindemellett elmondható, hogy alkalmazása nem igényel különleges programozói ismereteket. Mind a kliens-oldali (JavaScript), mind a kiszolgáló-oldali szkript-nyelvek (ASP, PHP) könnyen elsajátíthatók.

Webalapú szolgáltatások

A webalapú szolgáltatások – vagy egyszerűen webszolgáltatások – szoftverek közötti interakciókat tesznek lehetővé a weben. Mindez különböző protokollok és az XML leíró nyelv segítségével valósul meg. Egy könyvtári katalógus része lehet egy olyan webalapú kereső, amelynek segítségével a felhasználó egyszerre több könyvtári online katalógusban, sőt a kereskedelmi szolgáltatók választékában is kutakodhat egy könyv után, például annak ISBN-je alapján. A webszolgáltatások alkotják a lazán illeszkedő API-k technikai hátterét.

Library 2.0

Walt Crawford 62 különböző, olykor egymásnak ellentmondó definíciót talált e kifejezésre. A cikkírók olyan értelemben használják, mint a web 2.0 könyvtári céloknak megfelelő alkalmazására tett kísérletet. Könyvtárosok sokasága használja és hasznosítja a web 2.0 eszközeit: egyesek blogok segítségével tartják a kapcsolatot egymással, ill. jelenlegi és potenciális olvasóikkal; mások wikiken keresztül szolgáltatnak híreket, oktatnak az információs írástudásra; akadnak, akik API-kat fejlesztenek ki könyvtári célokra. Egyszóval, a könyvtárosok lépést tartanak a technológiával. A technológia gyors fejlődése kihívást jelent, amennyiben minden egyes új alkalmazás megjelenésekor mérlegelni kell, hogyan illeszthető be, egyáltalán szükséges-e beilleszteni a könyvtár hosszabb távú stratégiájába. A cikkírók szerint ezek a dilemmák abból adódnak, hogy a könyvtárosok túlzottan a technológiára koncentrálnak ahelyett, hogy a technológia által lehetővé váló jelenségekre figyelnek, amelyek közül a legfontosabb a részvételre, együttműködésre való hívás, invitálás. Ahogyan *Chad* és *Miller* fogalmaznak: „A Könyvtár 2.0 egy olyan 'participatív' (részvételi) kultúra létrejöttét támogatja és segíti elő, amely a könyvtárosok, a műszaki partnerek és a szélesebb közösség előrelátó közreműködésén alapszik...”. Az az axiomatikus kijelentés ugyanakkor, amely szerint a felhasználói részvétel alapján „jó” (hasznos), nem elégséges állítás. A könyvtárvezetőknek fel kell tenniük a kérdést: Mi az alapvető cél? Mindent összevetve, azok a könyvtáros világban tapasztal-

ható kezdeményezések, amelyek a web 2.0 eszközeinek a könyvtár 2.0 szolgáltatásaiban való meghonosítására irányulnak, újító jellegűek, és hasznosnak bizonyulnak a könyvtári célok megvalósításában.

Részvételi hálók

A szerzők szóhasználatában a részvételi hálók fogalma fedi le a web 2.0-ás technológiák és elvek alkalmazásának azon koncepcióját, amely a párbeszédmodellnek egy közösségen belüli implementálására irányul. Más fogalmak adoptálása a célra azok esetleges negatív asszociációja („közösségi hálók”), kétértelműsége („web 2.0”), illetve „szűkös” volta („könyvtár 2.0”) miatt nem jöhetett számításba.

A könyvtár mint beszélgetés

Nézzük, hogy miként alkalmazzák a könyvtárak a részvételi hálókat „tudásmisziójuk” beteljesítéséhez!

A részvételen alapuló könyvtárosság működés közben

A részvételi hálók könyvtárbeli alkalmazásának nyilvánvaló példái a blogok és wikik, amelyek virtuális találkozási pontokat jelentenek az egyének és csoportok számára. Lehetőség van a könyvtár saját Wikipedia-verziójának létrehozására nyílt forráskódú szoftverek felhasználásával akár egyénileg, akár kooperatív módon, más könyvtárakat is bevonva, a lokális szaktudást elegyítve a más intézményekben található szakértelemmel.

A részvételi hálók könyvtári alkalmazása jótékonyan hathat a könyvtárak közötti kommunikációra, ahogy azt például a virtuális referenzrendszerek bizonyítják. Hasznosnak bizonyulhat a helyi közösségek és könyvtárak közötti párbeszéd előmozdítása csakúgy, mint a helyi közösségek és távoli könyvtárak közötti csatornák kiépítése oly módon, hogy a felhasználó biztonsággal bolyonghasson az egymásba illeszkedő, simuló könyvtári hálózatok sűrűjében.

A közös keretbe foglalt, közös „homlokzat” mögé rejtett könyvtári rendszer másik előnye, hogy a felhasználó lokalizációjától függetlenül bármikor könnyedén bekapcsolódhat a beszélgetésbe. A részvételi hálók, a wikik és blogok többek lehetnek, mint a hagyományos könyvtári szolgáltatások se-

gédeszközei. Az új technológiák meghonosítása előtt érdemes mérlegelni, hogy a felhasználói szükségletek kielégítésére született szolgáltatások, könyvtári feladatok mennyiben értelmezhetők újra úgy, mint a beszélgetés/párbeszéd bizonyos formái. Lássuk például a katalógust!

Amennyiben a katalógus beszélgetés, akkor meglehetősen formális és egyirányú. Az adatok megjelenítése szigorú szabályok alapján megkonstruált formában történik, a visszacsatolási lehetőség minimális. Ha szeretnénk a katalógust interaktívabbá fejleszteni, lehetőséget kell teremtenünk a felhasználó számára, hogy a találatok kapcsán felmerülő kérdéseit, ill. az azokra valamilyen módon – például a referenzszolgáltatás révén – megszerzett válaszokat a katalógus vonatkozó rekordjaihoz kommentárként hozzáfűzze. Ily módon párbeszéd alakulhat ki a felhasználói és könyvtári közösségek, a felhasználók és a szerzők, illetve egyéb csoportok között. Az egyes könyvekhez releváns rekordok linkjei illeszthetők, egyes művek köré online olvasói klubok szerveződhetnek stb. Így a katalógus nem pusztán információt szolgáltat, hanem segíti a felhasználókat, hogy a beszélgetésben való részvétel révén felépítsék tudásukat.

Egy másik jó példa lehet a beszélgetés-központúság fejlesztésére a katalógus és a kölcsönzési adatok összekapcsolása. Jelenleg a visszakeresés a metaadat-rekordokban, a preferált MARC mezőkben (pl. címmező) található kulcsszavak alapján történik. Ha egy rekordot ellátunk a dokumentum használtságára vonatkozó adatokkal, lehetővé válik egy újabb szempont, a „népszerűség” szerinti keresés bevezetése, amely a Google PageRank algoritmusával rokonítható. E keresési mód használata persze nem kötelező: a felhasználó bármikor „kikapcsolhatja”.

A beszélgetésközpontú szemlélet meghonosítása révén a katalógus dinamikus rendszerré válik, amely olyan elemeket is tartalmazhat (pl. blog-bejegyzéseket), amelyek csupán ideig-óráig léteznek, mert a felhasználó a későbbiekben jónak látja törölni vagy módosítani azokat. Mindebből az következik, hogy a katalógusnak többnek kell lennie szimpla metaadattárnál: kiterjedtebbnek, a többi könyvtári rendszerhez illeszthetőnek kell lennie, hogy a végső soron kialakuló, részvételen alapuló könyvtári rendszer koherens képet nyújtson a felhasználók felé.

A részvételi könyvtárosság integrációjának keretei

A részvételi hálók és a könyvtárnak beszélgetés-ként való felfogása nem új keletű elképzelések. Úgy tekinthetünk rájuk, mint a múlt és jelen fejleszteségeinek integrálását és jövőbe mutató életképes tervvé formálását szolgáló eszközökre. Az ábrán nyíllal (1. ábra) illusztrálható, hogyan alakulhatnak át a könyvtárak jelenlegi rendszerei valódi részvételi rendszerekké. Az ábra bal részén található a jelenlegi könyvtári rendszerek. Jóllehet a terminológia könyvtáranként változó, ezek a rendszerek jószérivel minden könyvtári weboldalon fellelhetők. Egy felületen való láttatásuk rávilágít, mennyire zavaros képet mutatnak a felhasználóknak, akik gyakorta a kevéske használható segítség igénybevételével maguk kénytelenek eldönteni, hogy a katalógusban vagy az adatbázisban keressenek-e előbb; mely adatbázist válasszák; a katalógus valójában csupán egy másik adatbázisnak tekintendő-e stb.? A könyvtári szolgáltatások kiszélesítése sokszor együtt jár az információkeresési műveletek bonyolultabbá tételével. A megoldás a könyvtári rendszerek integritásában, mindenféle bonyolultságtól mentes kombinálásában rejlik.

A referenszolgáltatás és a közösségi részvétel fúziója

A részvételen alapuló könyvtárosság tekintetében kiemelt helyet foglal el a referenszolgáltatás, amely a leginkább fogható fel beszélgetés-szerű tevékenységként. Az online referensz egyfelől lehetővé teszi az intézmények közötti együttműködést, ugyanakkor lehetőséget nyújt egy másik számára is forrásként alkalmazható tudásbázis kiépítésére. Új fejlesztés a referenszblog, ahol kérdezz-felelek formában folyik a párbeszéd

könyvtárosok és felhasználók között. A részvételen alapuló könyvtárosság másik újszerű működési területe a közösségi részvétel támogatása felhasználói közösségek létrehozása révén. Egyes könyvtárak szerverhelyet adnak lokális közösségek számára, a web 2.0-ás technológiák meghonosításával pedig fórumokat, blogokat, wikiket hozhatnak létre e csoportok számára. E két fontos terület mellett különös jelentősége van a digitális gyűjtemények és az intézményi repozitóriumok létrehozásának.

A könyvtári metaadatok fúziója egy bővített katalógusban

Az egyesített könyvtári katalógusokban egyszerre tudunk keresni a hagyományos dokumentumok között és az elektronikus adatbázisokban. E katalógusok kiegészíthetők a közösségek által létrehozott információforrásokkal, amelyek így ugyancsak kereshetővé válnak. A források leírása szintén történhet részvételi alapon. Hagományos esetben a könyvtáros látja el metaadatokkal a rekordokat. A részvételi hálóknak a felhasználókat arra bátorítják, hogy fűzzenek megjegyzéseket („commenteket”) az egyes elemekhez. A megjegyzéseket azután, amennyiben létezik arra megfelelő szabvány, a könyvtárak egymás rendelkezésére bocsáthatják. A kielemezett megjegyzéseket a felhasználói adatbázisokkal kombinálva ugyanakkor egy alapos ajánló rendszer („recommender system”) építhető fel, amelyben a felhasználók tájékozódhatnak a legfrissebben felfedezett érdeklődésű körükbe vágó dokumentumokról. Hogy a katalógus több legyen, mint a digitális információhordozók szurrogátumainak tára, lehetővé kell tenni a közösségi repozitóriumokban található digitális tartalmak és a katalógus mint készletfelügyelő rendszer közötti közvetlen átmenetet.

1. ábra A hagyományos könyvtár valódi részvételen alapuló rendszerré alakulása

Részvételen alapuló könyvtár építése

Az osztott rendszereknek egy könyvtári rendszerrel való integrálása után kétféle gyűjteményről beszélhetünk: egyfelől az információforrások, másfelől az információforrásokra vonatkozó információk gyűjteményéről. Az első jelenti a könyvtár és a felhasználók által létrehozott digitális tartalmat, közösségi repozitóriumot, a második az egyrészt formális, másrészt felhasználók által kreált metaadatokat tartalmazó bővített katalógust. A két rendszer, a közösségi repozitórium és a bővített katalógus egyesítése elősegíti a források hatékony megtalálásán túl a felhasználók bekapcsolódását a beszélgetésbe. A felhasználó metaadatokat (tag-eket) fűzhet az egyes rekordokhoz, valamint újabb tartalmakkal (cikkekhez kapcsolódó linkekkel, saját készítésű képek feltöltésével) bővítheti a repozitóriumot. Ilyen módon valósul meg a részvételen alapuló könyvtár, amelynek előnye, hogy a hozzáférés nemcsak a könyvtár weboldaláról, hanem – például a Google vagy a MySpace szolgáltatások igénybevételével – a beszélgetés bármely pontjáról lehetséges, vagyis nem csupán akkor, amikor a felhasználó felismeri, hogy szüksége van valamely könyvtári szolgáltatásra.

Beszélgetés és megőrzés

A könyvtárak nem csupán előmozdítói a beszélgetéseknek, hanem az utókor számára meg is őrzik azokat. Érdekes olyan intézményi repozitóriumokat létrehozni, amelyek megfelelő információs struktúrába ágyazva visszakereshetővé, rekonstruálhatóvá teszik a beszélgetések menetét.

Legyünk ott, ahol a beszélgetés folyik!

A mashupok, remixek lehetőséget nyújtanak arra, hogy könyvtárunk egyes funkcióit más szájtokba illeszthessük. Ily módon például a felhasználó a saját weboldaláról indíthat keresést a katalógusunkban. Már nem elég ott lennünk, ahol a felhasználó van. Ott kell lennünk, ahol a beszélgetés folyik: nem elég ott lenni a felhasználó deszktopján, ott kell lenni a levelező programjában, a MySpace oldalai között, az instant messengere partnerlistáján, az RSS feed olvasójában. Mindehhez az információk decentralizálására van szükség. Például arra, hogy a katalógus-adatok beágyazhatóvá váljanak a felhasználó böngészőjébe vagy levelező programjába. A mashupok révén a könyvtár kerül bele a felhasználói térbe ahelyett, hogy a felhasználót csalogatná saját terébe.

Kihívások és lehetőségek**Technikai kihívások és lehetőségek**

A részvételi hálók létrehozását támogató szoftverek (blogok, wikik, RSS feedek) implementálása nem bonyolult feladat. A megfelelő eszköz kiválasztásánál tényező lehet, hogy kereskedelmi forgalomban lévő vagy nyílt forráskódú szoftverekben gondolkodunk-e. Utóbbiaknak sok előnye van: olcsók, könnyebben adaptálhatók, sok esetben jobbak. Mindezek mellett hátrányuk lehet, hogy nagyobb műszaki felkészültséget igényelnek (nem annyival nagyobb, mint sokan vélik), valamint nincs technikai támogatásuk (szupportjuk). A legnagyobb akadályt a könyvtárakban éppen használatos, jól megszokott integrált könyvtári rendszerek jelentik, amelyek esetenként rugalmatlannak bizonyulnak, és az újonnan megjelenő felhasználói igényekhez való idomulásuk több évet vehet igénybe. A kihívások és problémák mellett ugyanakkor ott vannak az új technológiákban rejlő lehetőségek, s éppen erre kíván a cikk is rámutatni. Megvan a lehetőség egy részvételi háló kiépítésére, aminek köszönhetően az új technikák, szolgáltatások közösen tesztelhetők; az így megvalósuló párbeszéd (beszélgetés) folyamán megtörténhet a fogalmak közös definiálása, tisztázása, és a könyvtári szolgáltatások közös fejlesztése, optimalizálása.

Operatív kihívások és lehetőségek

A könyvtár nemcsak a „tudásbizniszben”, hanem az „infrastruktúra-bizniszben” is érdekelt. Az új technológiák lehetőséget biztosítanak a könyvtári infrastruktúra kamatoztatására például az által, hogy a könyvtár bloggolási lehetőséget nyújt különböző közösségek, szervezetek számára. A részvételi hálók lényege nem abban áll, hogy minden könyvtárosnak van egy blogja, hanem hogy a könyvtár a maga infrastruktúrájának felajánlásával, ill. áruba bocsátásával képes előmozdítani a kommunikációt, a beszélgetést. A könyvtárak általában szívesen adják kölcsön tereiket különböző helyi nonprofit vállalkozásoknak. Miért ne nyújthatnának lehetőséget például webkonferenciák tartására? És miért szükségszerű, hogy ezt ingyen és bérmentve tegyék?

Irányelvek a jogosultságok kezelésében

Minél tágabb teret engedünk a felhasználói inputoknak, annál többször kell szembesülnünk a rendszer buktatóival. Szerencsére ma már a legtöbb számítógépes rendszer lehetővé teszi a fel-

használói jogosultságok kezelését. Egyes közösségek (l. például Amazon, Wikipedia) érdem alapján osztják ki a jogosultságokat, vagyis minél magasabb szinten járul hozzá az adott felhasználó a szájthoz, annál nagyobb elismerésben részesül: például egyszerű résztvevőből szerkesztővé (editorrá) léphet elő. Ezt az elismerésen és bizalmon alapuló rendszert könyvtári környezetben is érdemes volna meggyökereztetni. A jogosultságok intelligens kezelésével együtt jár, hogy több információ kerül a felhasználóról a birtokukba, mint annak előtte.

Etikai problémák

A könyvtár azzal, hogy részt vállal a beszélgetés előmozdításában, megkerülhetetlenül befolyást gyakorol a beszélgetés révén keletkező tudásra. A kérdés tehát nem az, van-e befolyása a könyvtárnak a beszélgetés formálására, hanem hogy mely

beszélgetéseket, milyen módon, milyen hatékonysággal befolyásol?

Javaslatétel

A tanulmány elsősorban azzal a javaslattal él, hogy a könyvtárak tevékeny módon, a megfelelő, korszerű technológiák alkalmazása révén vegyenek részt a részvételi hálókról szóló beszélgetésben. Aktívan ki kell próbálniuk az újító technológiákat, és afféle kísérleti terepként utat kell nyitniuk a részvételi, participatírikus könyvtár felé.

/LANKES, R. David-SILVERSTEIN, Joanne-NICHOLSON, Scott: *Participatory networks: the library as conversation.* = *Information Technology and Libraries*, 26. kötet. 4. sz. 2007. p. 17-33./

(Dancs Szabolcs)

Újdonság!

Megjelent

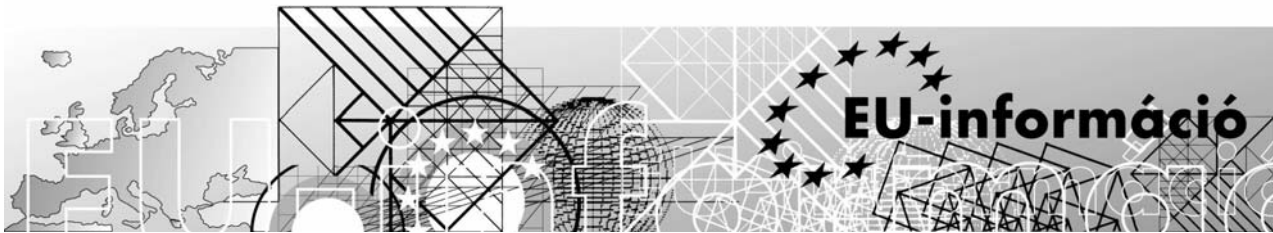
A magyar autógyártás 100 éve c. DVD-ROM!

A BME OMIKK gondozásában megjelent multimédia-enciklopédia neves szakírók – többek között *Bálint Sándor, Barkóczi Jolán, Bödök Zsigmond, Esztervári Ervin, Haris Lajos, Horváth Árpád, Jancsó Erzsébet, Krepsz Zoltán, Lévai Zoltán, Maertens György, Pentelényi János, Varga Károly, Velich István, Zsuppán István* és mások – munkái alapján foglalja össze a magyar autógyártás évszázados történetét, úttörőit és hírnevessé vált alakjait, nevezetes műhelyeit és gyárait, alig ismert és híres gyártmányait, a hazai autóipar jellemzőit és intézményeit, az autógyártással kapcsolatos múzeumi gyűjtemények anyagát, az autógyártás emlékeit őrző eszmei és tárgyi dokumentumokat, valamint 21. századi eredményeit és perspektíváit.

Ár: 3600,-Ft áfával + postaköltség

Megrendelhető:

a TMT Szerkesztőségénél, tel., fax: 463-2446, és a tmt@omikk.bme.hu vagy acsuak@omikk.bme.hu e-mail címen.

Európai uniós rovatunk e havi száma elsősorban az Európai Digitális Könyvtár létrehozásával kapcsolatos híreket foglalja össze.

Új bizottsági dokumentum az európai kulturális örökség digitalizálásával kapcsolatban

2008. augusztus 11-én az Európai Bizottság elfogadta az „Európa kulturális öröksége egy kattintásra – Eredmények a digitalizálás, a kulturális örökség elérhetővé tétele és a digitális megőrzés terén az Európai Unióban” című dokumentumát. A bizottsági jelentés bemutatja azt a folyamatot, amely az európai digitális könyvtár megteremtése felé visz, valamint a tagállamok digitalizálási projektjeit, a cél elérésére irányuló szervezeti, pénzügyi, technológiai és jogi erőfeszítéseket.

- A bizottsági dokumentum pontos adatai:
Communication from the Commission (...) [on] Europe's cultural heritage at the click of a mouse. Progress on the digitisation and on-line accessibility of cultural material and digital preservation across the EU. COM(2008)513 final.
- A dokumentum elérhetősége:
http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/communications/progress/communication.pdf

Hamarosan elérhetővé válik az Európai Digitális Könyvtár

Az Európai Digitális Könyvtár 2008 őszétől várhatóan már nem csak álom lesz. A kulturális művek digitalizálásával az európai polgárok számára elérhetővé válnak a múzeumok, könyvtárak és levéltárak anyagai anélkül, hogy a keresett adatok felkutatására utazni kényszerülnének, vagy több száz oldalt kellene átböngészniük. Az európai könyvtárak könyvtárlománya két és fél milliárdnál is több példányra tehető, az archív anyagoknak azonban csak 1%-a érhető el digitális formában. A bizottság felkérte a tagállamokat¹, hogy tegyenek többet a digitalizált anyagok online elérhetővé tételéért.

ben, hogy az európai polgárok – tanulás és munkavégzés céljából vagy akár kedvtelésből – digitális formában böngészhessenek közöttük. Az *Europeana* névre keresztelt Európai Digitális Könyvtár a bizottság reményei szerint 2008 vége előtt megnyílhat a közönség előtt.

2008. augusztus 11-én a bizottság megerősítette elkötelezettségét, hogy segítse a tagállamokat az értékes kulturális tartalmak online közzétételében. 2009-ben és 2010-ben az EU kutatási keretprogramjából összesen 69 millió euró jut digitalizálási tevékenységekre és digitális könyvtárak kialakítására. Ugyanebben az időszakban a versenyképességi és innovációs program keretéből körülbelül 50 millió eurót különítenek el az európai kulturális tartalmak elérhetővé tételére. Az európai könyvtárakban fellelhető ötmillió könyv digitalizálásának teljes költsége azonban – nem számítva a kéziratos, festményeket és hasonló tételket – önmagában körülbelül 225 millió euróra tehető. Ezért az Európai Digitális Könyvtár elképzelésének megvalósításához a nemzeti intézmények részéről jelentős befektetésekre van szükség, jelenleg azonban a legtöbb országban csak kisebb mértékű és szétaprózódott finanszírozással találkozunk.

További feladatok:

- A bizottság szerint minden tagállamnak meg kell határoznia a digitalizálandó mennyiségre vonatkozó terveket, és további pénzügyi forrásokat kell biztosítani a digitalizálás elvégzésére.
- A legtöbb országban még nem áll rendelkezésre a digitális tartalom megőrzésének módszertana, technológiai háttere és az ahhoz szükséges szakértelem, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy a digitális tartalmak a jövő generációi számára is hozzáférhetőek maradjanak.
- Annak érdekében, hogy a különféle adatforrások és adatbázisok kompatibilisek legyenek az Euró-

¹ L. az Európai Bizottság új hivatalos dokumentuma: COM(2008) 513 final

pai Digitális Könyvtár (Europeana) rendszerével, illetve az utóbbi által felhasználhatók legyenek, közös normákat kell alkalmazni.

- Megoldást kell találni a szerzői jogi kérdésekre, mindenekelőtt a gazdátlan művek, vagyis az olyan művek esetében, amelyek szerzői jogának tulajdonosai nem lelhetőek fel, így a művek digitalizálására vonatkozó engedélyük nem szerezhető be.

(Forrás: Az Európai Bizottság sajtóközleménye. IP/08/1255. Brüsszel, 2008. augusztus 11.)

Europeana: digitális festmények, könyvek, filmek és archívumok

Az Europeana projekt, amely lényegében az Európai Digitális Könyvtár, Múzeum és Archívum megvalósulását jelenti, 2007 júliusában indult. Célja egy olyan honlap prototípusának létrehozása, amely közel 2 millió digitális műhöz ad hozzáférést: filmekhez, fényképekhez, festményekhez, hanganyagokhoz, térképekhez, kéziratokhoz, könyvekhez, újságokhoz és folyóiratokhoz egyaránt. A honlapot várhatóan 2008 novemberében indítja el *Viviane Reding*, az Európai Bizottság információs társadalomért és a médiáért felelős biztosa.

A többnyelvű² honlap tartalmát olyan dokumentumok adják, amelyeket európai múzeumok, könyvtárak, levéltárak és audiovizuális archívumok már digitalizáltak. A prototípus célja, hogy olyan tartalmat mutasson be, amely nemcsak a négy kulturális terület gyűjteményeit reprezentálja, hanem Európa kulturális örökségét is.

A fejlesztés menete: az oldal architektúrája és a technikai specifikációk a honlap elindítása után elérhetőek lesznek az érdeklődők számára, mintegy üzleti menetet kínálva a bekapcsolódni szándékozók számára, s ezzel is biztosítva a projekt továbbélését. A tervek szerint 2010-re az Europeana portál több mint 6 millió digitális dokumentumhoz ad majd hozzáférést.

Az Europeana megvalósulását az Európai Unió *eContentPlus* programja támogatta az i2010 akció keretében. Az eredetileg EDLnet-nek³ nevezett projekt mintegy 90 európai kulturális intézmény hálózata. Az intézmények képviselői ún. munkacsomagokban (work packages) dolgoznak, ezeken belül keresik a megoldást a különböző technikai problémákra, s fejlesztik közösen a prototípus specifikációját. A projekt vezetését a *Holland Nemzeti Könyvtár (Koninklijke Bibliotheek)* szakértői csoportja vállalta magára. A projektmenedzserment és a műszaki fejlesztések terén nagyban építenek az Európai Könyvtár⁴ tapasztalatára. A projekt felügyeletét az *EDL Foundation*⁵ látja el, amely a négy terület kulturális örökséggel foglalkozó egyesületeit tömöríti. Az intézmények és szervezetek mellett néhány európai szakértőt is meghívtak a projektbe, ők vezetik a különböző munkacsoportokat, valamint segítenek az Europeana megismertetésében. Magyarország képviselőjét a projektben az *Országos Széchényi Könyvtár* látja el.

További információ:

<http://www.europeana.eu/home.php>

Nemzeti digitalizálási projektek Európában

• Biblioteca Virtual del Patrimonio Bibliográfico / Virtual Library of Bibliographical Heritage

A spanyol kulturális minisztérium jelenleg is futó projektje, amely mintegy 730 414 digitalizált oldalt tartalmaz több mint 2500 kéziratból, régi nyomtatványból és ritka könyvből.

<http://bvpb.mcu.es/en/estaticos/contenido.cmd?pagina=estaticos%2Fpresentacion>

• DEA

Az 1821–1944 közötti időszakból származó észt újságok online adatbázisa. 2003-tól elérhető, jelenleg kb. 360 000 digitális oldalt tartalmaz. Az észtül elérhető adatbázist az *Észt Nemzeti*

² Elsősorban angol, német és francia, de cél más nyelvek bekapcsolása is.

³ European digital library network = Európai digitális könyvtári hálózat

⁴ The European Library

(<http://www.theeuropeanlibrary.org>): az európai nemzeti könyvtárak szakembereinek és hálózatának (<http://www.nlib.ee/cen/about.php>) szolgáltatása.

⁵ http://www.europeana.eu/edlnet/edl_foundation/purpose.php

Könyvtár és az *Észti Irodalmi Múzeum Könyvtára* építi.

<http://dea.nlib.ee/>

- **DIGAR**

Az észti állami szervezetek által digitális formában előállított dokumentumok archívuma, amelyet az Észti Nemzeti Könyvtár épít. 2005-től érhető el észti nyelven.

<http://digar.nlib.ee/>

- **Retrodigitized Journals**

A svájci egyetemi könyvtárak konzorciumának digitalizálási projektje, amely tudományos – jelenleg matematikai – folyóiratok digitalizált változataihoz nyújt hozzáférést.

<http://retro.seals.ch/digbib/home>

- **Digital Library of Malopolska**

A *Malopolska Digitális Könyvtár* Krakkó és a Malopolska régió kulturális örökségével foglalkozó legfontosabb kiadványokhoz nyújt online hozzáférést.

<http://mbc.malopolska.pl/index-loading.html>

- **Digital Library of Slovenia**

A webportál digitalizált folyóiratokhoz, könyvekhez, kéziratokhoz, térképekhez, fényképekhez, zenei és referenszművekhez ad elektronikus hozzáférést.

http://www.dlib.si/dlib_eng.asp

- **dLibra Digital Libraries**

A dLibra szoftvert használó lengyel regionális és intézményi digitális könyvtárak webes jegyzéke. Jelenleg 20 digitális gyűjteményhez nyújt hozzáférést.

http://dlibra.psnk.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=27&lang=en

- **Historische kranten in beeld / Dutch Historical Newspapers**

Az 1910–1945 közötti időszak digitalizált holland lapjainak adatbázisa, a Holland Nemzeti Könyvtár állománya alapján.

<http://kranten.kb.nl/index.html>

- **Elektronische Zeitschriftenbibliothek**

A *Regensburgi Egyetem Könyvtárának* adatbázisa egyetemi folyóiratok digitalizált változataihoz ad hozzáférést.

<http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/index.phtml?bibid=FHEF&colors=7&lang=en>

- **Gallica**

A *Francia Nemzeti Könyvtár* digitális könyvtára 1997-ben jött létre. Jelenleg kb. 90 000 kötetet és 80 000 képet tartalmaz.

<http://gallica.bnf.fr/>

- **KB Digital Library**

A Holland Nemzeti Könyvtár digitális könyvtári szolgáltatása, amely könyvekhez, elektronikus

folyóiratokhoz, CD-ROM-okhoz és adatbázisokhoz nyújt hozzáférést.

http://portal.kb.nl/V?func=quick-1&new_lng=eng

- **Kramerius Digital Library**

A cseh állam 2000-ben indult digitalizálási programja napilapok, folyóiratok és rossz állapotú könyvek elektronikus megőrzését tűzte ki célul. A digitális könyvtár ma kb. 1,2 millió oldalt tartalmaz, éves növekedése kb. 400 000 oldal.

<http://kramerius.nkp.cz>

- **Kujawsko Pomorska Digital Library**

Az adatbázis hozzáférést nyújt a lengyel irodalom ritkaságaihoz, valamint a Kujawy, Pomorze és Ziemia Dobrzynska régiókról szóló kiadványokhoz.

<http://kpbk.umk.pl/dlibra?action=ChangeLanguageAction&language=en>

- **Libreria Virtual**

A Libreria Virtual az Andalúz Kulturális Minisztérium virtuális könyvtára.

<http://www.juntadeandalucia.es/cultura/libreriavirtual/>

- **Manuscriptorium (Memoria Digital Library)**

Az UNESCO Memory of the World programja keretében 1992-ben megindult projekt a *Cseh Nemzeti Könyvtár* és az *AiP Beroun* cég közös akciója. Jelenleg több mint 1000 kéziratot és régi nyomtatványt tartalmaz. Éves növekedése közel 120 000 digitalizált oldal.

http://www.manuscriptorium.com/Site/ENG/default_eng.asp

- **Memoria Slovaca**

A szolgáltatás több szlovák kulturális intézmény gyűjteményéhez ad hozzáférést, köztük fényképek, festmények, régi könyvek digitális példányaihoz.

<https://www.memoria.sk/>

- **Hollandia emlékei**

Illusztrációk, fényképek, szövegek, filmek és audioanyagok folyamatosan növekvő digitális gyűjteménye. A projekt koordinátora a Holland Nemzeti Könyvtár.

<http://www.geheugenvannederland.nl/>

- **Polska Biblioteka Internetowa / Lengyel internetes könyvtár**

A lengyel internetkönyvtár több mint 15 000 címet tartalmazó adatbázis. Tartalma főleg kötelező irodalom és klasszikus lengyel irodalom.

<http://www.pbi.edu.pl/index.html>

- **RERO DOC**

A *Nyugat-Svájci Könyvtári Hálózat* digitális könyvtára azzal a céllal jött létre, hogy népszerűsítse, megőrizze, és a nagyközönség számára hozzáférhetővé tegye a projektben részt vevő in-

tézményekben született dokumentumokat, köztük egyetemi tankönyveket, disszertációkat stb., illetve a hálózat tagkönyvtárai által digitalizált műveket.

<http://doc.rero.ch/>

● **Resource Discovery Network (RDN)**

A *Resource Discovery Network* az Egyesült Királyság oktatási és kutatási közösségének ingyenes elektronikus kapuja az internetes források felé. A szolgáltatás mintegy 100 000 forráshoz nyújt hozzáférést tematikus bontásban.

<http://www.intute.ac.uk/>

● **SUNCAT**

A SUNCAT projekt célja a folyóiratok brit közös katalógusának létrehozása.

<http://www.suncat.ac.uk/>

● **Svájci posztergyűjtemény**

A XIX. század végéig visszanyúló gyűjtemény művészi színvonalú posztereket tartalmaz digitalizált formában. A poszterek között turisztikai és sporttémájúakat éppúgy találunk, mint politikai kampányok plakátjait.

<http://ccsa-a.admin.ch/cgi-bin/gw/chameleon>

● **Virtual Library of Spanish Historical Press**

Az adatbázis régi spanyol újságokat tesz elérhetővé, jelenleg több mint 3,500 000 oldalt.

<http://prensahistorica.mcu.es/en/consulta/busqueda.cmd>

Linkajánló – digitalizáció Európában

- Információ a digitalizációról, valamint a területen eddig elért eredmények:

http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm

- Europe's cultural wealth at the click of a mouse: frequently asked questions. MEMO/08/546:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/546>

- Digitális Világkönyvtár:

<http://www.worlddigitallibrary.org/project/english/index.html>

- Európai Könyvtár:

<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>

- Europeana: <http://www.europeana.eu/>

Újdonságok

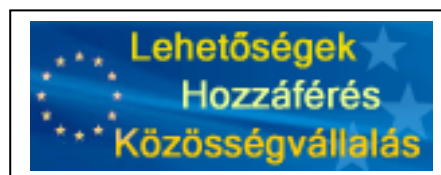
- **Fedezzük fel Európát!**

Új kiadvány nyomtatott és internetes formában:

<http://europa.eu/europago/explore/welcome.jsp>

- **Megújított szociális menetrend: Lehetőségek, hozzáférés és szolidaritás a XXI. századi Európában.**

COM(2008) 412 végleges / Brüsszel, 2008.07.02.

2008. július 2-án az Európai Bizottság egy új, átfogó és ambiciózus szociális kezdeményezés-csomagot mutatott be. A kapcsolódó bizottsági dokumentum ismerteti, hogyan segíthet az Európai Unió a lehetőségek megteremtésében, a hozzáférés biztosításában és a szolidaritás megvalósításában azáltal, hogy intézkedéseket tesz a fokozott munkahelyteremtés, az oktatás és a szakismeretek fejlesztése, a megkülönböztetés elleni küzdelem, a mobilitás támogatása, valamint az európai polgárok segítése érdekében azért, hogy hosszabb és egészségesebb életük lehessen. A megújított szociális menetrend az európaiak, elsősorban a fiatalok kezébe adja azokat az eszközöket, amelyek segítséget nyújtanak a globalizáció, a technológiai fejlődés és az elöregedő társadalom okozta változások kezeléséhez, és támogatja azokat, akik nem képesek megbirkózni ezekkel a változásokkal. Az új szociális menetrend 19 kezdeményezést tartalmaz a foglalkoztatás, a szociális ügyek, az oktatás- és ifjúságpolitika, az egészségügy, az információs társadalom és a gazdasági ügyek területére vonatkozóan. A kezdeményezések a következő prioritások köré épülnek: 1.) Felkészülés a jövőre: Gyermek és fiatalok; 2.) Befektetés az emberekbe: A változások kezelése; 3.) A hosszabb és egészségesebb élet támogatása; 4.) Diszkrimináció elleni küzdelem; 5.) Eszközök megerősítése; 6.) A nemzetközi menetrend arculatának kialakítása; 7.) Az elszegényedés és a szociális kirekesztés elleni küzdelem.

További információ:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=547&langId=en>

- **40 éves a vámunió**

Az európai vámunió azt jelenti, hogy: nincs vámfizetési kötelezettség az Európai Unió tagállamai közötti belső határok átlépésekor; közös vámtarifa van hatályban az unión kívülről érkező termékekre; a tagállamok közös származási szabályokat alkalmaznak az unión kívülről érkező termé-

kekre; a vámérték meghatározása közösségi szinten történik. E négy alapelvet rögzítő megalapodás aláírásával az alapító tagállamok (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg és Németország) megalapozták a vámunió 1968. július 1-jei, azaz az 1957-es *Római Szerződés*-ben tervezett időpontnál másfél évvel korábbi megalakulását. A közösség 1968. július 1-je után közös vámügyi jogszabályok megalkotására törekedett, hogy az EU-ba behozott termékekre mindenütt ugyanazokat a szabályokat alkalmazzák. Az így létrejött jogi keret: biztosítja, hogy a közös vámtarifa az EU külső határain mindenhol egyformán érvényesüljön; közös szemléletmódot vezetett be a vámraktározási eljárások tekintetében; megkönnyíti a vámáru-továbbítási eljárást; a különféle vámkormányok széles skáláját egy egységes vámkormányra váltotta fel.

- o Tematikus honlap:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/40customs/index_hu.htm

- o Vámügyek napjainkban:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/40customs/customs_service/today/index_hu.htm

- o Gyakorlati tudnivalók utazóknak:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/40customs/customs_practical_info/travellers/index_hu.htm

- o Gyakori kérdések és válaszok:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/common/faq/index_en.htm

Levéltárak együttműködése

A tagállamok levéltáiról szóló 2003. május 6-i állásfoglalásában az Európa Tanács elismerte azokat a kihívásokat, amelyekkel a levéltárak néztek szembe az unió tíz új tagállammal történő bővítésekor, s felszólított az EU nyilvános levéltári helyzetének értékelésére. Felkérte a bizottságot a megerősített koordináció és együttműködés lehetőségeit felmérő jelentés benyújtására.

2005 februárjára egy, a tagállami szakértőkből álló csoport elkészített egy jelentést a *Kibővített Európai Unió levéltáiról*⁶. A jelentés elemzi az EU levéltárainak helyzetét, intézkedéseket javasol, és tartalmazza a levéltárak közötti, európai szinten történő megerősített együttműködés jövőbeni lehetőségeinek egész sorát. A levéltárakról szóló jelentés az európai levéltári együttműködés megerősítését szolgáló kiemelt cselekvésekről szóló, 2005.

november 14-i 2005/835/EK tanácsi ajánlást eredményezte.

A tanácsi ajánlás a tagállamok és az EU intézményei által kijelölt szakértőkből álló európai levéltári munkacsoport (ELM) felállítására szólított fel, egyben felkérte a munkacsoportot, hogy legkésőbb az ajánlás közzétételét követő három éven belül nyújtson be jelentést a kiemelt intézkedések végrehajtása terén elért eredményekről. A munkacsoport 2008 júniusi ülésén elfogadta az előrehaladási jelentést.

Az ELM együttműködik más illetékes hálózatokkal és ágazatokkal, és aktívan részt vesz az Európai Digitális Könyvtár Alapítvány munkájában is, valamint képviselteti magát a digitális könyvtárakkal foglalkozó magas szintű szakértői csoportban és az EDL interoperabilitási munkacsoportban.

A 2005 novemberi tanácsi ajánlás B. pontjában öt kiemelt intézkedést jelölt meg:

1. Megőrzés és kármegelőzés.
2. Az elektronikus dokumentumokkal és levéltári iratokkal kapcsolatos európai interdiszciplináris együttműködés.
3. Internetes portál létrehozása és működtetése az európai dokumentumok és levéltári iratok számára.
4. A legjobb gyakorlat támogatása a levéltári iratok kezelésére vonatkozó nemzeti és európai jogszabályok tekintetében.
5. A levéltári dokumentumok lopását megakadályozó intézkedések.

Az intézkedési területeken elért eredményekről és a további teendőkről a következő bizottsági dokumentumban lehet olvasni:

A bizottság közleménye. Összefoglaló az európai levéltári együttműködés megerősítését szolgáló kiemelt cselekvésekről szóló, 2005. november 14-i 2005/835/EK tanácsi ajánlás végrehajtásáról szóló, az európai levéltári munkacsoport által a tanács részére benyújtott előrehaladási jelentésről. COM(2008) 500 végleges. Brüsszel, 2008.08.01.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0500:FIN:HU:PDF>

Összeállította: Kovácsné Koreny Ágnes

⁶ COM(2005) 52 végleges.